

הישיבה המאתיים-ועשרים של הכנסת העשירית

יום רביעי, י"ח בתמוז התשמ"ג (29 ביוני 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:02

א. שאלות ותשובות

3. כמה תושבים ערבים של אזורים אלה נרצחו כתוצאה מפעולות טרוריסטיות מצד גורמי אש"ף ודומיהם?

4. כמה תושבים יהודים, שגרים במקום, נרצחו מפעולות איבה?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 5 אנשים.

2. 69 איש.

3. 318 תושבים ערבים נהרגו מפעולות מחבלים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

4. 8 הרוגים יהודים הגרים במקום ו-11 פצועים. הנתונים מעודכנים ליום 5 ביוני 1983.

2533. יציאת מורים לשירות מילואים

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר הביטחון ביום כ"ח בניסן התשמ"ג (11 באפריל 1983):
כהמשך לשאלתא 772 בנושא שירות מילואים למורים, אני מבקש לשאול:

1. האם נכון, כי שר הביטחון ביטל הנחיה שאין לקרוא למורים לשירות מילואים פעיל אלא בפגרת הלימודים?

2. אם נכון הדבר — כיצד יוכל כבודו לסייע לצמצום השיבושים הנגרמים ביציאה מרוכזת של מורים רבים מבית-ספר אחד לשירות מילואים פעיל רגיל?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ההגבלות כוטלו ויצאה הנחיה, שעליה יש להשתדל ולדחות שירות מילואים של כל מי שמשמש מורה לתקופת הפגרה בלימודים.

כמו כן צורף נציג משרד החינוך כחבר לוולת"ם — ועדה לתיאום מילואים — באותם ידיונים שבהם דנים בענייני מורים, הנקראים לשירות במילואים.

2625. גיוס חיילות מעוטות השכלה לצה"ל

חברת הכנסת א' נמיר שאלה את שר הביטחון ביום כ"ב באייר התשמ"ג (5 במאי 1983):

בתשובתך על השאלתא שלי מספר 1719, מיום 25 במרס 1983, נאמר כי מתוך 820 חיילות המגויסות לצה"ל, שאינם יודעים קרוא וכתוב, מספר החיילות הוא 20 בלבד, ומתוך 2,900 חיילות שרמת קריאתם וכתובתם נמוכה — מספר החיילות הוא 180 בלבד.

מאחר שידוע לי כי ההתפלגות הישגים דלים בלימודים מתחלקת כמעט שווה בשווה בין בנים לבנות, אבקש את תשובתך:

היו"ר מ' סבידור:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

אני מתכבד להזמין את שר הביטחון להשיב על שמונה שאלות.

1362. קידום של קצינים במינהל האזרחי
חבר הכנסת מ' ותר שאל את שר הביטחון ביום י"א בסיוון התשמ"ב (2 ביוני 1982):

בידיעה ברדיו מיום 19 במאי 1982 שודר ששני קציני צה"ל קודמו לדרג בכיר במינהל האזרחי, האחד בחברון והשני במפקדה הראשית, וזאת על אף שהורשעו במשפט על הכאתו והשפלתו של ערבי, שהעז לעקוף את רכבם. תפקידם החדש של קצינים אלו, או של אחד מהם לפחות, מחייב מגע יומיומי עם האוכלוסייה הפלשתיאית, דבר שהוא בלתי נסבל על רקע עברם.

אבקש לשאול:

1. כיצד אתה מסביר את קידום של שני הקצינים הנ"ל, על רקע העובדות שהוזכרו לעיל?

2. האם כבוד האדם הערבי נעשה הפקר עד כדי כך שרומסו יזכה בפרס?

3. האם אתה מוכן לחזור כך מקידום של קצינים אלה ולהעבירם לתפקידים בישראל?

4. האם אתה מוכן לאמץ את העיקרון שאדם שהורשע בגין עבירה נגד אדם או רכוש בגדה או בהצועה לא יועסק שם על-ידי המדינה בכל עבודה שהיא?

שר הביטחון מ' ארנס:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת צ' ביטון)

אף שבית-הדין לא התייחס לנושא קידום או למקום שירותם של הקצינים בצה"ל ואף ציין שהתרשם שמדובר בשני קצינים מסורים — הורה הרמטכ"ל לשבץ אותם שלא במסגרת הממשל או המינהל האזרחי באזור יהודה ושומרון.

1756. תוצאות ירי ההגנה העצמית ביהודה ובשומרון
חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר הביטחון ביום ט' בכסליו התשמ"ג (25 בנובמבר 1982):

לאחרונה מדברים וכותבים הרבה על הירי לצורכי הגנה עצמית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, אם מצד המתנחלים ואם מצד גורמי הביטחון. לאור התדמית השלילית הניתנת לפעולה זו על-ידי אנשי פוליטיקה ותקשורת, אודה לכבודו אם יואיל להשיב לי:

1. כמה תושבים ערבים של אזורים אלה נהרגו כתוצאה מירי מתנחלים מאז 1967?

2. כמה תושבים ערבים של אזורים אלה נהרגו כתוצאה מירי חיילים בעת פיזור התפרעויות?

1. מי הוא המחליט על החרמת פרסום או ספר והאם הוא פוסק בלעדית?

2. מה היא המדיניות העקרונית לגבי פסילת פרסומים וספרים?

3. מדוע מופיעים שמות הספרים והפרסומים בצווי הממשל ביהודה ובשומרון בערבית בלבד, ובצורים דומים בעזה הם מופיעים גם בעברית?

4. מדוע נאסר לקריאה ולהפצה ספרו של יגאל אלון "הקמתו והתהוותו של צה"ל"?

5. מדוע נאסר לקריאה ולהפצה הספר "ברית קרטר-סאדאט-כנען"?

6. מדוע נאסר לקריאה ולהפצה ספרו של זאב שיף "תיאוריית הביטחון הישראלית והמלחמה הקודמת"?

7. מדוע נאסר ספרו של פיליפ גילון "אני ציוני ודורש מדינה לסלשתינאים"?

8. מדוע נאסר ספרו של אלסיד מוחמד עאסור "מעמד האשה בהלכה היהודית"?

9. מדוע נאסר ספרו של דנדל גבר "הקומוניזם, הקמתו ודרכו"?

שר הביטחון מ' ארנס:
(החשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת צ' ביטון)

1. הצנזור הוא הרשות המוסמכת לקבוע על-פי הדין אילו ספרים ייאסרו להבאה, לפרסום ולהדפסה באזור.

2. המדיניות הכללית היא למנוע פרסום חומר שעלול לפגוע בשלומם של הציבור או בסדר הציבורי. הדברים קבועים בתקנות ההגנה (שעת-חירום).

3. הדבר נבע מטעות ותוקן.

4. ספרו של יגאל אלון בשפה הערבית ראה אור בביירות ונאסר להפצה בגלל ההקדמה העוינת שצורפה אליו.

5. החבורת נאסרה, כי היא מגנה גינר חרף את ישראל, את האימפריאליזם האמריקני ואת "המשטר המצרי הכוגדני".

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה מדבר על מדינת ישראל?

היו"ר מ' סבירור:
חבר הכנסת צ'רלי ביטון, זו אינה השאילתא שלך ואתה לא קיבלת ממני רשות הדיוור.

יגאל הרביץ (רפ"י — הרשימה הממלכתית):
הוא פשוט צד לעניין.

שר הביטחון מ' ארנס:
חבר הכנסת ביטון, נדמה לי שאתה ביקשת לשמוע את

החשובה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בין אלה שביקשו, גם אני ביקשתי.

שר הביטחון מ' ארנס:
נראה שאתה לא מעוניין בתשובה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני דווקא מעוניין.

1. האם הסיבה לאחוז הנמוך כל כך של חיילות מעוטות השכלה נעוצה בעובדה שחיילות אלו נפסלו לשירות בצה"ל?

2. אם לא — מה הם הסבירך לאחוז נמוך זה, שעומד בניגוד גמור למשקלן של הבנות באוכלוסיית מעוטי ההשכלה?

3. האם כל הבנות החייבות בגיוס מגויסות לצה"ל?

4. האם קיימת סלקציה מסוימת, שלפיה משוחררות או נפסלות בנות משירות בצה"ל?

5. אם כן, מאילו סיבות הן משוחררות, ומה היא ההתפלגות של כל אחת מהקבוצות המשוחררות כאחוזים בכל אחד מהשנתונים בחמש השנים האחרונות?

שר הביטחון מ' ארנס:
(החשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ר' שם-טוב)

1. זו סיבה חלקית; הסיבה העיקרית היא פטור המוענק מטעמי דת, נישואין או אמהות.

2. הנחתנו היא שחלק מהנערות שצריכות היו להימנות עם האוכלוסייה של מעוטות השכלה אומנם שוחררו מטעמים שהזכרתי לעיל.

3. התשובה שלילית.

4. התשובה חיובית.

5. אין מגייסים נערות הנמנות עם קבוצת איכות נמוכה, או שלמדו פחות מ-8 כיתות או שרמת העברית שלהן נמוכה מ-6.

ההתפלגות היא — פטורות מטעמי נישואין: ילידות 1960 — 8.5%; ילידות 1961 — 7.1%; ילידות 1962 — 6.7%; ילידות 1963 — 6.5%; ילידות 1964 — 5.5%. כפי שאתם רואים — ירידה הדרגתית מתמדת.

פטורות מטעמים שבהכרה דתית: ילידות 1960 — 28%; ילידות 1961 — 28.3%; ילידות 1962 — 27.9%; ילידות 1963 — 27.3%; ילידות 1964 — 24.2%. הנתון האחרון איננו סופי עדיין ואנו צריכים לבדוק אותו פעם נוספת לפני ענייני לנתון סופי. אבל גם כאן אני שמח להצביע על כך שחלה ירידה הדרגתית כמעט מתמדת.

פטורות חסרות נתונים לגיוס: ילידות 1960 — 4.6%; ילידות 1961 — 4.0%; ילידות 1962 — 2.5%; ילידות 1963 — 2.0%; ילידות 1964 — 2.0%. גם כאן הנתון איננו סופי.

כפי שאתה רואה, אדוני היושב-ראש, בכל הקטגוריות האלה הולך ויורד אחוז הנערות שאינן מתגייסות לצה"ל, ואני חושב שזה בגדר של חדשות טובות.

2627. איסור הפצת ספרים בגדה
חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הביטחון כיום כ"ב כאייר התשמ"ג (5 במאי 1983):

בצווי המושל הצבאי, היוצאים מדי פעם, מופיעות רשימות של ספרים ופרסומים האסורים ביכוא ובהפצה בגדה. האיסור חל על כל תושבי הגדה, ובאחרונה פועל הממשל בתנופה לאכיפת צווים אלה.

הספרים, שסיבת החרמתם אינה מצוינת בצו, מצויים באופן גלוי ופתוח לכל קורא בספרייה הלאומית בירושלים ובספריות אחרות, ואינם מוחרמים אלא בגדה.

שאלותי הן:

שר הביטחון מ' ארנס:
או תקשיב.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני פשוט שאלתי אם אתה מתכוון למדינת ישראל, כאשר
אתה קורא את התשובה הזאת.

שר הביטחון מ' ארנס:
זו התשובה על שאלתך שאומנם לא אתה שאלת אותה,
אבל הנוסח לפניה.

הי"ר מ' סבירי:
אדוני השר, אני מתנגד לזה שתשיב על קריאת ביניים בזמן
מתן תשובה על שאלתך. תתייחס אליה כאילו לא הושמעה
כלל.

שר הביטחון מ' ארנס:
בסדר, אני אציית להוראותיך, אדוני היושב ראש.

6. ספרו של זאב שיף נאסר, כי בתרגומו הערבי מופיעים
על הכריכה, בהקדשה ובסוף הספר דברי הסתה נגד מדינת
ישראל ומנהיגיה.

7. המהדורה הערבית של הספר מכילה דברי מבוא, שיש
בהם פגיעה בעם היהודי, בציונות ובמדינת ישראל.

8. הספר נאסר, כי יש בו ביטויים אנטישמיים חריפים
והשמדת דת ישראל.

9. הספר נאסר, כי הוא מהווה מסמך גינוי ליהדות ולדת
ישראל.

2667. נעדרים פלשתינאים מלבנון

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר הביטחון (ביום ה' בסיוון
התשמ"ג 17 במאי 1983):

נודע לי על ארבעה פלשתינאים חושבי לבנון שנפלו בידי
כוחות צה"ל וכיום הם נעדרים. שמוניהם צורפו למקור.

הנני שואל את כבודו:

1. האם מוכן השר לברר מה עלה בגורלם?

2. האם הם נמצאים בידי כוחות צה"ל כמקום כלשהו, ואם
כן — היכן?

3. האם הם עצורים, ואם כן — היכן?

שר הביטחון מ' ארנס:
(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת מ' וילנר)

1. בירדית.

2. מחמד נימר כנדאוי עצור במחנה אנצאר. יתר השלושה
לא אותרו.

2702. איסור הפצת ספרים בגדה

חבר הכנסת ד' זכין שאל את שר הביטחון ביום י"ב בסיוון
התשמ"ג (24 במאי 1983):

נודע לי, כי קיימת רשימה של למעלה מ-1,250 ספרים
ופרסומים האסורים ביבוא ובהפצה בגדה.

האיסור חל על כל תושבי הגדה והרשימה כוללת גם
שכוענים ועיתונים, שחלקם נדפסים ומופצים במזרח ירושלים.
חלק מהספרים האסורים בגדה מצויים בספרייה הלאומית
בירושלים ומותרים לעיון הכול.

אבקשך להשיב לי:

א. מה הם השיקולים המנחים את גורמי הביטחון באיסור
הפצת הפרסומים השונים?

ב. מדוע נאסרו להפצה הספרים הבאים:

1. "הקמתו והתהוותו של צה"ל" — מאת יגאל אלון.

2. "תיאוריית הביטחון הישראלית והמלחמה הקודמת"
— מאת זאב שיף.

3. "מי שולט בוושינגטון ובמוסקבה" — מאת בנימין
פרידמן.

4. "מעמד האשה בהלכה היהודית" — מאת אלסיר
מוחמד עאסור.

ג. האם אין ברעת משרדך לשנות את מדיניותו בתחום
האיסור על הפצת ספרים ופרסומים בגדה?

שר הביטחון מ' ארנס:

שאלתך דומה, שמספרה הוא 2627, הוגשה על-ידי חברת
הכנסת שולמית אלוני. תשובתי על שאלתך זאת עונה גם על
שאלותיך.

הי"ר מ' סבירי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דב זכין, בבקשה.

דב זכין (המערך):

אדוני השר, על שאלה ג' לא ענית. היא מתייחסת גם
לשכוענים ולעיתונים היוצאים במזרח ירושלים. אבסורד הוא
שהעיתונים לא יגיעו אליהם. האם בדעתך לשנות את המדיניות
הזאת?

שר הביטחון מ' ארנס:

אנחנו לא נשנה את המדיניות של איסור על הפצה או יבוא
של חומר שיש בו הסתה וגינוי של מדינת ישראל, של הציונות
ושל הדת היהודית. לא נשנה.

2748. התנהגות שוטרים צבאיים כלפי חיילות

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר הביטחון
ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

בעיתונות מיום 11 במאי 1983 פורסם, כי "מספר שוטרים
צבאיים ניסו לעצור תוך שימוש בכוח רכ שלוש חיילות במרכז
העיר טבריה, לעיני עשרות תושבים ותיירים. השוטרים מצאו
כי לבושן של החיילות אינו לפי חוקי מטכ"ל ונאבקו עמן וניסו
לכבול אחת מהן באזיקים ולהחזיץ עליה גז מדמיע, שעה
שחברותיה זעקו בקול".

נוכח מעשה זה, שיש בו פגיעה בכבוד חיילות המשרתות
בצה"ל, ברצוני לשאול את כבודו:

1. האם נערכה חקירה על התנהגות השוטרים הצבאיים
כלפי החיילות?

2. אם כן — מה היו ממצאי החקירה?

3. אם לא — האם תיערך חקירה בנושא?

4. האם קיימות הוראות קבע לדרך התנהגות של שוטרים
צבאיים, שלא תפגע בכבוד חיילות?

5. אם לא — האם לדעת כבודו יש מקום לקביעת הוראות
בנושא?

ליד השער המזרחי של נמל חיפה וקרוב למסילת הרכבת נמצאות מכליות דלק, סמוך לאזור שפונה מתושבים ומיועד לפיתוח ולאכלוס, בשעת חידוש המכליות מהוות סכנה ביטחונית לתושבי האזור.

אודה לך אם תשיב לי:

1. כמה מכליות יש במקום, והאם הן בשימוש?
2. אם הן בשימוש, מה תדירות השימוש בהן?
3. אם קיימת סכנה ביטחונית, מדוע לא ניתן להעתיקן ממקומן לאזור המפרץ, סמוך לבתי-הויקוק?
4. האם היתה פנייה למשרד מטעם רשות הנמלים לערוך חילופי שטחים — למסור שטח חליץ להצבת המכליות ליד בתי-הויקוק, תמורת השטח שבו הן נמצאות כיום?
5. אם התשובה על שאלה 4 חיובית, מדוע לא ניתן לבצע עסקת חליפין זו ולהסיר סכנה המרחפת על תושבי האזור?

שר האגריה והתשתית י' מודעי:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' לין)

1. מידע על מתקני האחסון לנפט גולמי ולחזיקים, מיקומם, היקפם ותכולתם הוא בגדר חומר מסווג, ואין אפשרות לפרט נתונים עליו.
2. המכלים — ולא המכליות — הם בשימוש שוטף זה כארבעים שנה, ובשלב זה אין כוונה להעתיקם לאזור אחר.
- 3 — 4. אומנם מתנהל דיון בין רשות הנמלים למינהל הדלק, ונמסר על-ידי מינהל הדלק כי מדובר באומדן העברה בסדר גודל של כ-25 מיליון דולר.
5. כאשר ישולם הסכום הנדון ניגש לתכנון העברתם.

אדוני היושב-ראש, למען הסדר הטוב אני מבקש לציין, שהשאלתא הוגשה ב-22 בפברואר 1983 והגיעה למשרדי רק ב-12 באפריל השנה. האיחור איננו נובע מעכבות משרדי.

היו"ר מ' סבידור:

תודה, אברוק את סיבת האיחור.

2553. הוזלת מחיר הדלק

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר האגריה והתשתית ביום כ"ח בניסן התשמ"ג (11 באפריל 1983):
בחודשים האחרונים אנו עדים לירידת מחיר הנפט כשוקי העולם, וכתוצאה מכך הוזל מחיר הדלק לצרכנים במדינות שונות. לעומת זאת אנו עדים להעלאת מחיר הדלק בישראל מדי חודש בחודשו.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם ישראל הנחית ברכישת נפט מהוזלת המחיר כשוקי עולם?
2. אם כן — מועד מחיר הדלק מועלה מדי חודש בחודשו?
3. מה גובה המסים המוטלים על סוגי הדלק השונים במדינת ישראל?
4. האם כבודו מתכנן להוריד את מחיר הדלק, בעקבות הוזלת מחיר הנפט בעולם?

שר האגריה והתשתית י' מודעי:

1. התשובה היא חיובית.

22 שר הביטחון מ' ארנס:

1. התשובה חיובית.

2 — 3. האחראי לחוליה בדרגת סמל ראשון הועמד לדין משמעתי ונידון לנויפה.

4 — 5. התשובה חיובית. פרטי האירוע הופצו כ"ניתוח אירוע" לבסיסי המשטרה הצבאית.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לשר הביטחון.

היו"ר מ' סבידור:

אני מתכבד להזמין את שר האגריה והתשתית להשיב על שאלות.

אדוני השר, נא להשיב על שאלתא מס' 2788 של חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז. היא מופנית אליך בתוקף תפקידך כיושב-ראש ועדת השרים לסמלים ולטקסים.

2788. העלאת עצמות חללי הבריגדה

חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז שאל את השר י' מודעי, יו"ר ועדת השרים לסמלים ולטקסים ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

זה שבע שנים מטפלים בני משפחות חללי הבריגדה בהעלאת עצמות יקיריהם לארץ. חללים אלה נקברו באיטליה. עד כה הם לא הוזכרו ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל, לא הונפק בול לזכרם, אין להם לוח ואין אנדרטת זיכרון. ההורים והמשפחות השכולות נזקקים מפקיד לפקיד, בלי תשובה.

אודה לך אם תשיב לי:

1. מי המוסד המוסמך לקבל החלטה להעלות את עצמות חללי הבריגדה ארצה, מאחר שיש חשש שטקס הזיכרון באיטליה מנוצל לרעה על-ידי "מקורבים" למטרת נסיעה לחוץ-לארץ?

2. האם ניתן להעביר את הטיפול לגורם אחראי וחדש, שיתן תשובות הולמות על מצב מעצב זה?

ויו"ר י' מודעי, יו"ר ועדת השרים לסמלים ולטקסים:

1. משרד הביטחון הוא המוסמך לטפל בנושא העלאת עצמות חללי הבריגדה ארצה, ואומנם פנה משרד הביטחון בעניין הנדון.

2. מתברר, כי מדיניות משרד ההגנה הבריטית היא שחללים שלחמו בשורות הצבא הבריטי יהיו קבורים במקום שנפלו בו, עם חבריהם לנשק. על-פי מדיניות זאת, העברת עצמות החללים אינה ניתנת, לראבוננו.

היו"ר מ' סבידור:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, בבקשה.

אברהם כ"ץ-עוז (המעורר):

באשר להנצחה בארץ, האם הפנייה צריכה להיות למשרד הביטחון?

שר האגריה והתשתית י' מודעי:

לא, כאשר להנצחתם בארץ היתה פנייה אלינו, ואנחנו קבענו את סדרי ההנצחה לשכיעות רצון המשפחות.

2552. הצבת מכליות דלק באזור המיועד לפיתוח ולאכלוס חבר הכנסת מ' כהן-אבידב שאל את שר האגריה והתשתית ביום כ"ח בניסן התשמ"ג (11 באפריל 1983):

מהתזקיקים הללו, והיא באה כדי לאון בין עלות המוצר לבין מחירו לצרכן. לא אעלים מהבית, כמובן, שאנחנו מסבדים את המזות ואת הדלקים לתעשייה על חשבון הבנויים. שהם הדלקים לצרכן הפרטי.

ד. כאמור, ירדו המחירים הריאליים של מוצרי הדלק לצרכן בתורשים האחרונים. כאשר נגמור לצרוך את הדלק הנמצא אצלנו במלאים האסטרטגיים, ושנרכש במחירים שהיו בתוקף לפני ההוזלות, יירדו המחירים הריאליים בארץ עוד יותר, אלא אם כן חופשל מדיניות שמגמתה למנוע צריכה עודפת של דלקים מטעמי שימור וחיסכון, לא מטעמי יללות. אבל, עדיין אינני קובע שקיימת מדיניות כזאת. בינתיים, על-פי התהליך, המחירים הולכים ויורדים בדולרים.

מ. הראוי לציין, כי ברוב ארצות אירופה דאגו שלא להוזיל את מחירי הדלקים לצרכן, אלא לספוג את הירידה במחירים על-ידי עליות במיסוי. זה גם מסביר מדוע אנחנו זולים יותר, כי אנחנו לא הנהגנו את המדיניות הזאת. לדעתי, מדיניות זו היא נכונה. כי אין ספק שיבוא יום ומחירי הנפט הגולמי יעלו שוב. אין ספק בכך, אף כי אני יכול לקבוע מתי יהיה היום הזה, ואז תספגנה העלויות על-ידי הממשלות בדרך של הוזלת המסים שהועלו. אחרת המשק יהיה נתון לתנודות קשות מאוד, והניסיון הישראלי מלמד שתייכים להימנע מהן. אם רק ניתן.

2731. חיבור רשת החשמל לכפר כעביה

חבר הכנסת א' נסראלדין שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום י"ב בסיוון התשמ"ג (24 במאי 1983):
הכפר כעביה, המונה 2,500 נפשות, טרם חובר לרשת החשמל הארצית, אף-על-פי שהוועד המקומי שילם את הכספים הדרושים לחיבור החשמל כבר בשנת 1981.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם ידוע לכבודך, כי כבר בשנת 1981 שילם הוועד המקומי את הכספים הדרושים לחיבור?
2. מדוע לא חובר כפר כעביה לרשת החשמל?
3. מתי כבודו מעריך שיחבר הכפר לרשת החשמל?

שר האנרגיה והתשתית י' מודעי:

1. לראובני טעות כירי השואל הנכבד. ההזמנה של אותו כפר לכיצוע חיבור לרשת החשמל נמסרה בספטמבר 1982, עם התשלום עבורה בסך 8 מיליוני שקלים. כך שאין פיגור. כפי שהשואל הנכבד מציין, יכול להיות שהיו פניות לחיבור, אבל בלי צ'ק מצורף, וזה לא עוזר הרכה. עיקר הטיפול בעניין ועיקר התשלום נעשו — להווי ידוע — על-ידי משרדנו ולא על-ידי תושבי הכפר, וכאשר הסכומים על חשבון הפרויקט הועברו, התחילה העבודה.

2. המדובר בפרויקט גדול יחסית, בשל שטחו של הכפר ובשל מספר תושביו. אספקת החשמל לכפר כרוכה בהתקנת 6 ק"מ קווי מתח גבוה, 8 ק"מ קווי מתח נמוך וגם 3 תחנות השנעה, העברה, עבודות התכנון של קווי המתח הגבוה נסתיימה כאפריל, והתוכניות נמצאות כבר עכשיו בשלבי האישור. עבודות התכנון של קווי המתח הנמוך מצויות במש בעיצומן.

בהקשר זה ראוי להזכיר, כי תהליך התכנון המפורט של תוואי הקווים והשגת הסכמתם של בעלי החלקות החקלאיות המצויות בתוואי, הוא מסוכן וממושך גם בכפר הזה, כמו במקומות אחרים, ואין הכוונה דווקא לכפרים ספציפיים אלה.

2. העלאת המחירים התודשית נובעת מהצורך להתאים את שער המטבע, כיוון שההוצאה לרכישת דלק היא כידוע בדולרים.

למרות ההעלאה בשקלים חלה ירידה ריאלית במחירי הדלק לצרכן בישראל בדולרים. לדוגמה, כמה נתונים: המחיר לצרכן ביולי 1982 בהשוואה למחירים לצרכן באפריל 1983 — מועד השילוח, הם: בנזין 91 — ביולי 1982 היה מחיר הליטר 67 סנט; באפריל 1983 — רק 57 סנט. בנזין 94, המחיר ביולי 1982 היה 73 סנט; באפריל 1983 — רק 62 סנט. כלומר, ירידה משמעותית. מחירי הנפט ביולי 1982 היה 59 סנט; באפריל 1983 — 47 סנט בלבד. סולר — ביולי 1982 היה המחיר לליטר 53 סנט; באפריל 1983 — 45 סנט בלבד. מוטר, הפעם לטונה, המחיר ביולי 1982 היה 206 דולר; באפריל 1983 — 169 דולר. אם כן, לאורך כל הקו יש ירידה ריאלית במחירי הדלקים לא במלוא הירידה העולמית, אבל כמעט במלוא הירידה, כי אנחנו לא נהנים מהורדות שוות לאורך כל הקו. אנחנו גם קונים ממקורות קבועים ואיננו יכולים ליהנות מכל המכירות המזדמנות.

אדוני היושב ראש, אני מבקש להוסיף כאן שתי הערות. במסגרת השאלה, המחירים שקראתי באוניכם זולים יותר מהמחירים המקבילים במרבית ארצות אירופה. זה שונה, אבל לגבי כל אחד מהנושאים, אולי יש מדינה אחת או שתיים באירופה שבהן המחיר קצת יותר זול מהמחיר השוטף שלנו. את זאת אני מרגיש למרות העובדה שאנחנו מחזיקים מלאים אסטרטגיים, והם נוספים על המחיר השוטף של התזקיקים השונים. הערה נוספת: העלאת מחירי הדלק לצרכן שיעור של 5% לתורש פיגור באופן משמעותי אחרי התפתחות הסמנים במשק. כך, למשל, בשנת התקציב 1982/83, היה שיעור האינפלציה 134%, שיעור פיתוח הדולר — 107% ואילו עלייה ממוצעת במחירי הדלק לצרכן — רק 100%. זאת אומרת, יש פיגור גם אחרי שער הדולר ובדוואי אחרי שיעור האינפלציה. גם בתקופה של ינואר-מרס 1983, שבה היה ביטוי למדרגה נוספת בירידת מחירי הדלקים, בהשוואה לשיעור האינפלציה נומינלי של 19% ופיתוח השקל בכ-17%, הייתה עליית מחירי הדלקים הממוצעת לצרכן רק 15%.

מכל הנתונים הללו נובע שלא כעצקתה, הצרכן הישראלי משלם בעד הדלקים השונים במדינת ישראל מחירי תורש פחות ולא יותר, כמובן, במחיר דולרי; ובהשוואה לשמנים האחרים במשק, מחירי הדלקים — כמעט יכולתי לומר — אינו עולה במידה מספקת, אם הוא צריך להיות תואם. מעל הכול, המד האובייקטיבי — מחירי הדלקים בדולרים — נמוך יותר במדינת ישראל מבדוב רובן של ארצות אירופה.

3. להלן פירוט המסים החלים על מוצרי הדלק:

א. 15% מס ערך מוסף;

ב. 2% היטל מלחמת "שלוש הגליל" — וזה על הערך של הנפט הגולמי המיובא.

ג. 1% היטל על מטבע חוץ הנרכש לתשלום עבור הדלק המיובא. אחר כך יש 22% מהמחיר לצרכן על הבנויים וכלו, ויש 5% מהמחיר לצרכן על הסולר ועל הנפט. על המזות אין מטילים כלל.

יש מס נוסף, שאיננו בבחינת מס, אבל אני מזכיר אותו כאן כדי שאחר כך, כאשר המספרים ייבדקו, לא תהייה אי-התאמות. יש סובסידיה חיובית או שלילית לכל אחד

היו"ר מ' סבידור:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שפיידר.

אליהו שפיידר (המערך):

האם אני מבין נכון, שעוד השנה יוחל בשיווק בניין באוקטן 96?

שר האנרגיה והתשתית י' מודעי:

נכון, באוקטובר השנה יוצא לשוק בניין באוקטן 96. נמשך לשוק במקביל גם אוקטן 91. כי ניסיון העבר מורה שהדרישה המילולית גדולה ואילו הדרישה במציאות אינה כל כך גדולה. אבל, אני מסכים עם השואל הנכבד, שיש בהחלט צורך בזה, כדי להבטיח ניצולת גבוהה גם של הרכב וגם של הדלק.

אליהו שפיידר (המערך):

האם התחנות מוכנות לכך?

שר האנרגיה והתשתית י' מודעי:

ההכנה של התחנות דורשת לעתים 24 שעות בלבד. זו הכנה קטנה מאוד. ההכנות בבתי-הזיקוק הן ממושכות, וכבר עוסקים בזה.

2787. איכות הדלק המיוצר בארץ

חבר הכנסת א' שפיידר שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

באחרונה פורסמו טענותיהם של יבואני הרכב בארץ על שהדלק הנמכר בארץ באוקטן 94. הנבזה מבין שני סוגי הדלק הנמכרים בארץ, אינו מתאים לרכב המיוכא לארץ, אינו מאפשר ניצולת מלאה של המנועים וגורם במקרים רבים לשחיקת המנוע.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הנתונים נכונים?

2. האם הטענות שהעלו יבואני הרכב, כאמור, הובאו לידיעתו של השר?

3. האם נבדקו הטענות שהעלו היבואנים באשר לסוג הדלק?

4. האם ערך משרדך בדיקה ביחס למספר המשתמשים בדלק מסוג 91 אוקטן שהונהג באחרונה, ואם כן, מה הן המסקנות?

5. האם בוחן השר בחיוב שינוי סוג הדלק והתאמתו למכוניות המיוכאות? אם לא — מדוע לא?

שר האנרגיה והתשתית י' מודעי:

1. התשובה שלילית.

2-3. התשובה חיובית.

4. קרוב ל-50% מבעלי הרכב משתמשים היום בדלק בעל אוקטן 91.

5. התשובה חיובית. כפי שאמרתי, הורינו כך למינהל הדלק ולבתי-הזיקוק, ונתחיל בשיווק דלק באוקטן 96 באוקטובר השנה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לשר האנרגיה והתשתית.

הדבר דומה בכל מקום יישוב. ולכן, בעיקר בכפר הזה, שבו אין רשות מקומית, יש עיכובים ארוכים מאלה המקובלים.

עם זאת, אני רוצה להבטיח לשואל הנכבד, שכל הגורמים הנוגעים בדבר ובהם חברת החשמל, לשכת היועץ לענייני ערבים ומשרדנו עושים את כל המאמצים, כמיטב יכולתם, כדי לממש בהקדם האפשרי את אספקת החשמל לכפר.

3. התחלת ביצוע העבודות בשטח צפויה ומתוכננת לסתיו 1983. כנראה לחודש נובמבר. ואספקת החשמל תגיע לראשונה לכפר במחצית 1984.

2786. יצוא דלק בעל אוקטן 98 לחו"ל

חבר הכנסת א' שפיידר שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

בסימפוזיון שנערך באחרונה מטעם איגוד לשכות המסחר, טען סגן שר האוצר שבתי-הזיקוק בארץ מזקקים גם בניין בעל אוקטן 98, אך מייצאים אותו לחוץ-לארץ. יצוא זה, טען סגן השר, מגיע ל-300,000 טונות ויותר.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הנתונים שהעלה סגן השר נכונים?

2. האם יצוא הדלק בעל אוקטן 98 כדאי למשק הישראלי? אם לא — מדוע לא?

3. האם קיים פיקוח על מחירים של הבניין ליצוא? אם לא — מדוע לא?

4. מדוע לא תשווק כמות הדלק בעל אוקטן 98 בארץ, בעיקר לנוכח חלונות יבואני הרכב על נזקים הנגרמים למכוניות המיוכאות, עקב הדלקים בעלי אוקטן נמוך המשווקים כיום בארץ?

שר האנרגיה והתשתית י' מודעי:

עניינה של שאלה זו וכן של השאלה הבאה הוא דלק בעל אוקטן גבוה. השואל הנכבד שואל, האם זה נכון שרכב במדינת ישראל נפגע בשל העדר בניין בעל אוקטן גבוה. מכלול הנתונים שהשואל הביא נכון בחלקו.

1. ישראל ייצאה בשנה שעברה 84,000 טונות בניין, מהם 70,000 טונות בניין באוקטן 98, ו-14,000 טונות באוקטן 95. הכמויות שיוצאו בשנים קודמות היו קטנות יותר.

2. היצוא נובע מהרצון לנצל את כושר הייצור העודף של בתי-הזיקוק — והוא שולי לחלוטין — על-ידי זיקוק נפט גולמי לבניין יצוא בעל אוקטן גבוה.

3. הפיקוח של מינהל הדלק הוא רק לגבי שיווק בניין בישראל, לא לגבי ייצואו.

4. זאת היא השאלה העיקרית. לבתי-הזיקוק יש מגבלה בייצור בניין באוקטן 98. בהתחשב בכמויות הדרושות ובהשקעות הגדולות כדאי להעלות את האוקטן לשיווק כזה — גם בכמויות, גם בסוגי הדלק, גם בצורך בחזקת האחרים וגם בצורך בהשקעות נוספות. משרד האנרגיה, למרות כל זאת, הורה למינהל הדלק ולבתי-הזיקוק, ואני מקווה שכך יהיה, להתחיל בשיווק בניין בעל 96 אוקטן החל בראשון באוקטובר, על-מנת לענות על דרישות משק הרכב, ואני יכול לומר שאם התחלת שיווק הבניין הזה רוב הצרכים הטכנולוגיים של משק הרכב במדינת ישראל יכואו על סיפוקם.

ב. הצעה לסדר-היום

מצב השבויים במחנה אל-אנצור והמשאיומתן להחלפת השבויים

בעיתון "על המשמר" מיום 8 באפריל השנה אנו קוראים: "כמה עשרות עצורים איכרז את שפיתם בחודשי המעצר הארוכים. כמעט מדי שבוע מתגלים במחנה מקרים נוספים של עצורים, שעל-פי כל הגדרה מקומם יכירם בבתי-חולים לחולי-נפש. לידם שוהים במחנה עוד כמה עשרות נכים, קשישים, פיסחים ואפילו עיוורים. הסכנה לביטחון ישראל מצד אלה היא כנראה רבה ביותר. שאחרת מדוע ממשיכים להחזיק אותם באנצור? זה"ל אינו מאפשר ביקורי קרובים. יתירה מכך, בתוך המחנה נמצאים גורמים פליליים, רוצחים, אנסים, שודדים וכאלה שהשתייכו לעולם התחתון בדרום-לבנון. והם לוקחים חלק נכבד בשליטה על חיי המחנה. מהם ממונים 'השווישים', אלה השולטים במכלאות. לא אחת אלה מונעים מזון מאנשי המכלאה."

אני מצטט עכשיו מאמר אחר שהתפרסם ב"על המשמר" בחודש יוני השנה, שלא יאמרו שזה היה בעבר: "לאחר מספר תקריות, שבהן מצאו את מותם כמה מעצורי המחנה; תוך כדי התפרעויות, הוטלו הגבלות חמורות על אנשי הביטחון השומרים במחנה". זאת אומרת, הם התנהגו בצורה שאפילו השלטונות נאלצו להודות שהיא כבר עוברת כל גבול של פראות. אין מתייחסים אליהם כאל שבויים, אין מתייחסים אליהם כאל בני-אדם כלל. מפיידם את כל החוקים שבעולם, ובכללם החוקים הבין-לאומיים והישראליים.

חברי הכנסת, בתצהיר רשמי לבית-המשפט הגבוה לצדק, כתגובה על בקשת שלושה עורכי-דין לבקר אצל שולחיהם במחנה אנצור, כותב אלוף-משנה מיכאל בן-שחר, עוד קצין משטרה ראשי לכליאה, האחראי לנושא הכליאה בצה"ל ובכלל זה מחנה אנצור, שצה"ל מסרב להרשות לעורכי-דין ישראלים לבקר אצל לקוחותיהם במחנה אנצור מפני — ואני מצטט מדבריו בתצהיר — ש"בכלבנון אין מינהל ישראלי ואין משפט ושפיטה ישראליים. החזקת אנשים במחנה אנצור איננה נעשית מכוח תחיקה ישראלית פנימית כלשהי. החזקת אנשים בכלבנון במשמרות צה"ל היא 'מעשכ מדינה', act of state בלעז. שלגביו אין בתי-המשפט המקומיים מקיימים כל שיפוט. לעצור אין כל זכות פנייה לבתי-המשפט הפנימיים על-מנת שיבקרו את חוקיות מעצרו. נושא החזקתם של העצורים כאנצור חורג ומצוי מחוץ לתחום המשפט הישראלי."

תוך סילוף אמנת זינבה הוא כותב, שאין סעיף 78 קובע כל זכות לייצוג על-ידי עורך-דין, והיות שאין מעמדם להעמיד את הכלואים כאנצור למשפט, אין צורך בעורך-דין. ועוד טיעון אבסורדי — ואני מצטט: "מה עניינו ומה סמכותו של פרקליט ישראלי לדרוש לעצמו זכות להיפגש עם עציר לא ישראלי, אשר נעצר ומוחזק מחוץ לשטח ישראל? הרי בכלבנון לא הוקם כל ממשל צבאי ישראלי — ו"א ועוד תירוץ — 'כואם של עורכי-דין יגרום לחסיסה ויהיה סיכון ביטחוני'. והוא מזכיר את העובדה שכחג המוסלמי אל-פיטר באו הנשים והילדים אל הגדרות של מחנה אנצור, כדי לראות את האומללים בני משפחותיהם, וכאשר הם התקרבו אל הגדרות — העצורים במחנה התקרבו אף הם אל הגדר וזה גרם ליריות. הוא כותב בתצהיר: "זו היתה תקרית שגרמה אבדות בקרב העצורים". כך מודים שירו בעצורים.

חברי הכנסת, אפילו ארגון אמנסטי אינטרנשיונל — והממשלה, כאשר כדאי לה, מסתמכת לפעמים על ארגון זה —

היור"ר סבידור:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעתו לסדר-היום. אני מזמין את חבר הכנסת וילנר להביא את הצעתו לסדר-היום מס' 2325: מצב השבויים במחנה אל-אנצור והמשאיומתן להחלפת השבויים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שאני עומד להעלות היום על סדר-יומה של הכנסת הוא אחד הטרגיים והחמורים ביותר שהעליתי מעודי במשך כל שנות קיומה של הכנסת ושל מדינת ישראל. מחנה הריכוז אל-אנצור הוא אחד הכתמים השחורים ביותר המלווים את מלחמת לבנון.

אלהו בן-יאלישר (הליכוד):

איך אפשר לומר "מחנה ריכוז"?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זהו כתם שתור כמיותר, אשר ייזכר בכל מפלצתייתו בהיסטוריה של מדינת ישראל. נצטרך לעמול הרבה שנים, ואולי דורות, כדי לטהר אותו. כשם שצריך יהיה לטהר כתמים שחורים אחרים המלווים את המלחמה האזרחית בלבנון. אלפים כלואים בתנאים שרק המפלצתיים ביותר שבמשטרים מקיימים כמותם.

רבותי, כולכם קראתם, שמעתם ואחם יודעים מהו המצב, ולכן אביא רק כמה דברים מעדויות של אנשים שלפחות מבחינה מוסרית-מצפונית, אם כי אולי לא פוליטית, כולכם מתייחסים אליהם באמון. אתחיל מדברים שכתב אלוף-משנה דב ירמיה ביומן המלחמה שלו, שנקרא: "יומן המלחמה שלי". בעמודים 85 — 91 מסופר על הקודה כמחנה אנצור. הוא מביא מה שהוא מכנה: "עדות של אדם ממשל, אינטליגנטי ומעורר אמון, אחד העצורים ששחררו". העדות הזו אומרת: "נעצרתי באל-ביחד ביום הראשון לפעולות הזיהוי של 'הקופים'. 'הקופים' הם המלשינים, בדרך כלל אנשים מן העולם התחתון, אשר פניהם מכוסים ורק העיניים גלויים. והם מצביעים על אדם זה או זה: לפי עדותם נעצרו אלפי אנשים. והוא מוסיף: 'רוכנו בחצר בית-הגזירות. מרגע המעצר התחילו המכות, ההצמאה, ההרעבה וההשפלה. לפחות 7 עצורים מתו ונקברו בבית-הקברות המוסלמי בצידון. הוכינו במקלות על הראש והגב, כאשר היינו ישובים על הקרקע, הראש מוטח קדימה בין הרגליים, הידיים כפותות במהודק מאחורי הגב והעיניים מכוסות בסמרטוט. הובילנו באוטובוסים לישראל. כל תנועה, כל הזזת הראש — מכות. כשהגענו למגידו הורדנו מכוסים עיניים למכלאות, במכות ובתחפות. עיקר החקירה היה בעצם שנודעה שהיינו חברים באחד הארגונים. אחרי כמה חקירות הורו כולם. היה ברור שאם לא נודה ימשיכו במכות ללא גבול. אחת משיטות ההפחדה היתה שיטו כלכים קשורים ברצועות. הם נשכו כלואים" — תקראו גם את הדיווח שבין בעיתון "זר שפיגל". "המכים היכו בחלקים של הגוף שהכאב בהם גדול כמיחוד. היו מקרים של בעיטות כאברי המין. ביולי, כשהועברנו לאל-אנצור כפוחים ומכוסים עיניים, ירדו עלינו המכות כמו גשם. את המכונית הלבנה של החוקרים כיינו 'מכונית הקבורה'. אלה שחזרו במכונית הזו מחקירה נשא עליהם תמיד סימנים כחולים של מכות כפנים ובכל חלקי הגוף, פצעים ולעיתים גם יד שבורה. אני, אחרי שהשתחררתי, השתנתי דם במשך 28 יום. עד היום יש לי נפיחות וכאבים."

חוכרת ל"ג, ישיבה ר"כ
— הצעה לסדר-היום —

גישה לכל מחנות הריכוז והמעצר; 4. לאפשר ביקורים של משפחות העצורים; 5. לבצע חקירה מיידית בכל תלונה על עינויים, ולפרסם את תוצאת החקירה כמלואה."

אלה חמש הדרישות של אמנסטי. יש פעילות בין-לאומית רחבה בעניין זה, יש פעילות בישראל, בין השאר מטעם הליגה הישראלית לזכויות האדם והאזרח, אבל עדיין אין תוצאות.

מה הסיכוס, חברי הכנסת? אין מכירים בהם כשכויי מלחמה. אין מכירים בהם כעצורים אדמיניסטרטיביים לפי חוקי החירום. קוראים להם "מובאים" — כדי שלא יחולו עליהם כל חוק בין-לאומי, כל אמנה בין-לאומית, כל חוק ישראלי, כל חוק שהוא. מכירים בהם רק כך כ"חיות דורגליות", כ"גנאים", ומתייחסים אליהם כהתאם. אלה הם אנשים, בני-אדם. אלה הם פלשתינאים לבנוניים וגם בני עמים אחרים שעבדו בלבנון.

גם אין מודים שחוקית קיים בלבנון כיבוש ישראלי. הם אומרים: אין כיבוש. קראתי מהתצהיר.

היור' מ' סבידור:

חבר הכנסת וילנר, מה עם הזמן?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אומרים בתצהיר הרשמי: "אין ממשל צבאי", כי לו היה, היו אחראים לכל מה שקורה ולא היו יכולים להתחמק מכך, שלפי החוק הבין-לאומי אלה פשעי מלחמה.

עתה יש למעלה מ-5,000 עצורים במחנה אנצאר, ולאחרונה שוב גדל המספר. אני רוצה להביא את דבריו של צלאל תעמרי, מראשי אש"ף בתוך המחנה, ואני מצטט מעיתון "דבר" מ-19 בחודש זה. הוא הזהיר מפני טרגדיה קרובה במחנה. "השבוים עומדים, במוקדם או מאוחר, לטפס על הגדרות אל מול מכונות הירייה. החיים והמוות הפכו אצלם, מרוב ייאוש, לשווים."

תארו לכם, מביאים אנשים לכך שלא אכפת להם למות מיריות, כי אי-אפשר לסבול שנה שלמה במחנה בתנאים כליה אנושיים, אימים: הרוגים, פצועים, התעללויות, השפלות.

מתפרסמות הודעות בשם הצלב האדום, כביכול. אני קורא בעיתונים: הצלב האדום אומר "הכול בסדר"; הצלב האדום אומר: "התנאים באנצאר הם תנאים טובים". אני רוצה להודיע לחברי הכנסת: התקשרו עם הצלב האדום, הצלב האדום אומר: בשמנו לא פרסמו אף לא הודעה אחת, רק פרסמו שביקרו. ביקרו פה וביקרו שם. אין שום פרסום אחר. הכול שקר וכזב. זה לא נאמר בשם הצלב האדום, אבל מדליפים לעיתונות, לררדי, לטלוויזיה: "הצלב האדום אמר", ובכן, אני מודיע: התקשרתי אליהם. ההודעות אינן בשם הצלב האדום, הצלב האדום לא מסר שום הודעה על מצב העצורים במחנה אנצאר.

עכשיו, כמו במלחמה כולה, יש גם כאן מסכת שקרים. העלמת עובדות שלטעם כל אדם בן תרבות ובעל מצפון מודעו. אפילו הממשל האמריקני, שעכשיו מקיים שוב ירח דבש עם האוכלוסייה הישראלית, נאלץ להביע בפומבי הסתייגות מההזועות במחנה אנצאר, לפי "על המשמר" מ-14 לחודש זה.

היור' מ' סבידור:

חבר הכנסת וילנר, קצר בציטוטים. זמן עבר. אתן לך שתי דקות אקסטרה. עשה לי את השירות הזה: אמור את התאריך, ויקראו את הציטוטים בעיתונים.

בחזכר מ-19 באפריל השנה כותב את הדברים הבאים, ולשם קיצור אקרא אותם בתרגום עברי: "אמנסטי ממשיך להיות מודאג. שמהאנשים שנעצרו בלבנון על-ידי צה"ל נשללות הזכויות החוקיות בהתאם לנומרות הבין-לאומיות המקובלות. אמנסטי מודאג מהעובדה שמהעצורים נשללת הזכות לראות עורך-דין. אמנסטי מודאג גם מכך שרבים מן העצורים מוחזקים תקופות ממושכות במעצר מבודד". אמנסטי גם מוחה על כך ש"השלטונות הישראליים קבעו שאינם מכירים בכך שהעצורים הללו היו מוחזקים לפי הכללים של אמנת ז'נבה השלישית או הרביעית, או לפי תקנות ההגנה לשעת-חירום מ-1948".

הוא אשר אמרנו: לית דין ולית דיין. גם אין מפרסמים בפומבי את רשימות העצורים והמשפחות מודאגות. ויש עוד מחנות, לא רק אנצאר. יש מחנות קטנים יותר, ויש עינויים שקשה לתאר אותם כלל. גם יש נעדרים. רק היום שמעתם, בתשובה על שאלתה של חבר הכנסת חופיק טובי, מה ענה השר. השאלתה נשאלה על ארבעה אנשים. התשובה של השר היתה שאחד נמצא במחנה אנצאר ושלושה לא אותרו. לא אותרו?

שר הביטחון מ' ארנס:

זאת אומרת — הם לא נמצאים באנצאר, פשוט מאוד.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לאן הם נעלמו?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא אמרת ככה. אמרת "לא אותרו". לא אמרת שהם אינם באנצאר אלא במגידו, או במקום אחר.

שר הביטחון מ' ארנס:

הם אינם באנצאר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלה אנשים עם שמות — ויש עכשיו עוד שמות של אנשים שנעצרו על-ידי צה"ל — אתה לא יכול לענות "לא אותרו". איפה הם?

שר הביטחון מ' ארנס:

מי אומר שנעצרו על-ידי צה"ל?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
המשפחות אומרות, הם לא נעלמו כמו שאליהו הנביא טס לשמים, הם נעצרו על-ידי צה"ל.

שר הביטחון מ' ארנס:

זה פשוט לא נכון.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את זה אתה אומר. יש עוד שמות. יש עדות של קצינים בצה"ל שאנשים נעצרו על-ידי צה"ל. לפני חצי שעה ענית לחבר הכנסת חופיק טובי: "שלושה לא אותרו". רק לגבי ארגנטינה נדבר על נעדרים? אני גם מוחה על מה שקורה בארגנטינה. אבל פה, מעל הבמה אתה אומר "לא אותרו", כאשר נותנים לך שמות, לא רק באופן כללי.

ארגון אמנסטי — ואמנסטי הוא ארגון פרו-מערבי שאחם מסתמכים עליו — קורא למסע בין-לאומי ותובע ממשלת ישראל: "1. לאפשר לכל העצורים בלבנון כדי צה"ל גישה לעורך-דין; 2. לפרסם רשימה מלאה של כל העצורים שבידי צה"ל בלבנון. העצורים עתה במחנה אנצאר או במקומות אחרים בלבנון ובישראל; 3. לאפשר לארגונים הומניטריים

מעצרים נוספים. במקביל לכך גם שוחררו כמה אנשים מן המחנה.

אדוני היושב־ראש, אני חושב שמושג על העצורים שנמצאים במחנה אנצאר מתקבל מכן. כבשלב זה אין בעולם מדינות אשר מוכנות לקלוט את העצורים הנמצאים היום באנצאר, אפילו נחני אותן מדינות, וכלל לא ברור שממשלת לבנון מוכנה לקבל את עצורי אנצאר שהם אזרחי לבנון. כנראה שצריך להיות ברור לכולנו שמדובר באוכלוסיית עצורים —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עוד חספר לנו שהם ביקשו ממדינת ישראל לקבל אותם אליה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
שקט, שקט אתה לא היית באנצאר.

שר הביטחון מ' ארנס:
מדובר, אדוני היושב־ראש, באוכלוסיית עצורים שביצעו מעשי טרור, וכפוטנציה הם מוכנים ומעוניינים לבצע מעשי טרור גם בעתיד.

חבר הכנסת וילנר דיבר על הצלב האדום. אדוני היושב־ראש, רצוני להזכיר לחברי הכנסת שבמחנה אנצאר נוכחים מדי יום כיומו למעט יום שישי ושבת, כמשך רוב שעות היום, נציגים של הצלב האדום — 5-8 נציגים — והם מסתובבים חופשי ומשוחחים עם כל מי שהם רוצים.

אדוני היושב־ראש, הייתי מתאר לעצמי שאפילו אחוז אחד מהאשמות הפרעות של חבר הכנסת וילנר, שהוטחו כאן מעל בימת הכנסת, היה נכון — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ציטטתי מאחרים, מ"אמסט" — — —

שר הביטחון מ' ארנס:
אני מציע שתקשיב. אחרי הכול, אתה מעוניין בתשובה על ההצעה שלך.

אני מנית, שאילו אחוז אחד מההאשמות הפרעות והמגזמות של חבר הכנסת וילנר, שהוטחו פה מעל בימת הכנסת, היו נכונות, היינו שומעים מהצלב האדום שאנשיו, כפי שאמרתי, מסתובבים במחנה מדי יום כיומו, חופשיים לגמרי.

לנהל מחנה עצורים — זה לא מהדברים הקלים והפשוטים. אדוני היושב־ראש, אני חושב שהיכולת לעשות זאת בתנאים קשים, בצורה מתקבלת על הדעת, זה אולי מבחן לכל אומה ולכל מדינה. מי שמעוניין לבחון את הצורה שבה תפקיד לא נעים זה מבוצע על-ידי צה"ל, יכול להשוות מחנה זה למחנות עצורים אחרים שהוקמו בעקבות פעולות איבה ובעקבות מלחמות. לא הייתי רוצה להיכנס כאן לרשימה של מחנות מעצר שהוקמו במקומות שונים בעולם. אני חושב שבכל השוואה כזאת היה מתברר שהטיפול שלנו היה בין הטובים ואולי הטוב מכולם.

אדוני היושב־ראש, כמה מלים בנושא של השבויים והנעדרים. שמתי לב שחבר הכנסת וילנר, אני מניח לא באופן מקרי, לא הזכיר את חמשת הנעדרים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הזכרתי גם את הנעדרים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בכל זאת, כדאי לדעת מה אפילו היידיים האמריקנים אומרים: "הממשל מודאג מהתנאים במחנה אנצאר — — — דובר מחלקת המדינה הביע אמש צער על האירועים במחנה אנצאר, ואמר שהממשל מודאג מהתנאים השוררים במחנה השבויים בדרום-לבנון". אפילו הם מודאגים.

לעומת זאת, היחס לשבויים הישראליים בלבנון אחר לגמרי. אני יכול להביא מה שפורסם בעיתונות הישראלית, מה שראינו ושמענו בטלוויזיה בסוף השנה הקודמת ולאחר מכן מפי הסמל ראובן כהן, מפי השבוי אברהם קורנפלד ואחרים. היה להם רדיו, היתה טלוויזיה, היו ספרים. לא היכו אותם. גם עכשיו, למרות השינוי שחל — נכון, חל שינוי בשבועיים האחרונים — הם לא מכים. השינוי בא, כפי שגם אומר השבוי הישראלי דני גלבע, בגלל התנאים האיומים באנצאר. אולי שם מנסים להשפיע שתייה הקלה מסוימת באנצאר. אבל גם אתמול שמענו מהשבוי הישראלי יוסי גרופ: נכון, עכשיו לא נותנים טלוויזיה כפי שנתנו עד עכשיו, אבל לא מכים, לא עושים דברים שעושים באנצאר.

ובסיכומו של דבר, חילופי שבויים יכלו להיות זמן. כמובן, חילופי שבויים באופן הרדי, של כל השבויים, אלה שבמחנה אנצאר ואלה שבמחנות אחרים, בכתיר-כלא בישראל ובדרום-לבנון. יש לפרסם את כל הרשימה ולגלות מה עלה בגורל הנעדרים. יש לשים קץ מייד להתעללות בשבויים הפלשתינאים, הלבנונים והאחרים ואת ההתעללות בבני משפחותיהם. יש לשים קץ גם לסבל של משפחות השבויים הישראליים ולהחזיר את השבויים הישראליים הביתה על-ידי החלפת שבויים.

חברי הכנסת, אני יודע ממקור ראשון שהעיכוב בהחלפת השבויים בא מהצד הישראלי, מממשלת בנין. משתמשים בשבויים כבקלף פוליטי, ואני חושד שאפילו יותר מזה, אולי יש פה איוו תוכנית לחטוף אותם. את השבויים הישראליים, מצד אש"ף, שני הארגונים שמחזיקים בשבויים הישראליים. מזמן הייתה נכונות להחליף את כל השבויים תמורת כל השבויים. צריך לשים קץ למשחק הזה ולהחליף את כל השבויים תמורת כל השבויים. לבסוף, אחרי שזה ייעשה, נציע שתקום ועדת חקירה ממלכתית, לחקור עד הסוף את הברכרזים הזה במחנה הריכוז אנצאר, כי כנפשנו הדבר, אם הפשעים לא יוקעו — מחר הם עלולים להתבצע גם בפנים ישראל, כי זו התבהמות, זאת דה-הומניזציה של החברה שלנו ואנחנו נסבול, לא רק הפלשתינאים, מחנה אנצאר יישאר כתם שחור לדורות על מצעם של שליטי ישראל, חסרי המצפון וחסרי המוסר.

הו"ר מ' סבידור:
תודה לחבר הכנסת וילנר. אתחבר להזמין את שר הביטחון להשמיע את תשובתו.

שר הביטחון מ' ארנס:
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מתאר לעצמי שאין זה לגמרי מקרי שדברי חבר הכנסת וילנר על מבצע של"ג, על מחנה אנצאר, על צה"ל ועל מדיניות ממשלת ישראל דומים להפליא לאותם דברים אשר נשמעים בתחנת הרדיו של מוסקבה.

כירוע לכם, חברי הכנסת, במבצע של"ג נלכדו אלפים מאנשי אש"ף ומשתפי פעולה שלהם, אשר נמצאים כיום במעצר במחנה אנצאר. מאז, כתוצאה מניסיונות פיגוע בחיילי צה"ל בלבנון על-ידי מחבלים ושלחי מחבלים, היו כמה

שר הביטחון מ' ארנס:

טוב מאוד שבנושא זה לפחות אנחנו מסכימים.

יש בידי הצבא הסורי שלושה שבויים וגופה של חייל צה"ל אחד. בידי הפלגים השונים של אש"ף יש שמונה שבויים ישראלים. יש לנו חמישה נעדרים, זאת אומרת — חמישה חיילי צה"ל שנפלו בשבי וגורלם עד היום הזה, למעלה משנה אחרי האירוע. אינו ידוע, ולא קיימת שום נכונות מן הצד השני להודיע לנו או למשפחות מה גורלם של נעדרים אלה.

בכל מקרה, סביב נושא השבויים והחוזרתם — ואנחנו פועלים להחזרתם. אנחנו מעוניינים בהחזרתם, אנחנו מוכנים לנהל ולקיים כל מגע אפשרי כדי להביא להחזרתם — סביב להחזרתם מתנהלת, במיוחד מצד ראשי אש"ף והפלגים השונים של אש"ף, לוחמה פסיכולוגית מכוונת ואכזרית על חשבון השבויים ועל חשבון המשפחות. קשה לי שלא להגיע למסקנה, בעקבות דברי חבר הכנסת וילנר כאן הבוקר, שהוא מוכן לשתף פעולה בלוחמה פסיכולוגית זו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת וילנר מסדר-היום.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לשר הביטחון. לחבר הכנסת אהרון הראל יש הצעה אחרת.

אהרון הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מניח, שבנושא כל כך עדין וכל כך רציני יש לשר הביטחון אינפורמציה נוספת, שבצדק אין הוא מביא אותה לפני הכנסת. אם רוצים להסיר חשד — ומוכרחים להסיר חשד — לגבי דברים שמתגלגלים, ההיגיון אומר שיש להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, כדי שזו תדון בנושא, תשמע אינפורמציה נוספת ותפרסם את עמדתה. חשוב מאוד, דווקא בנושא כזה, נושא כל כך רגיש — וכבר היו סביב המלחמה הרבה אירועים, שדווקא אופן בחינתם והטיפול בהם הביאו למצב שהשמעות סביבם היו חמורות יותר מהאירועים עצמם — דווקא בנושא כל כך

ג. הצעה לסדר-היום

התבטאויות פומביות של הרמטכ"ל בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית

עם צבא-הגנה לישראל, וכדי להבטיח את מעמדו של צבא-הגנה לישראל כצבא העם כולו — יש לקבוע עקרונות וכללים, שלפיהם ינהג הרמטכ"ל בנושאים שיש עליהם מחלוקת ציבורית.

כבוד היושב-ראש, דווקא עתה, כשנכנסו לתפקידיהם שר ביטחון חדש ורמטכ"ל חדש ואנחנו משוחררים מפולמוס על דברים קונקרטיים הקשורים בנושאי התפקידים, ניתן לדון בנושא זה על ההיבט העקרוני שלו.

אין ברצוני להיכנס לדיון מפורט על הזעזועים שנגרמו לחברה הישראלית בחודשים האחרונים סביב נושא זה. אולם כולנו נעשה טעות חמורה, אם לא נסיק את המסקנות הנכונות מבעיה חמורה שהתעוררה, כאשר התבטאויותיו של רמטכ"ל הפכו לסלע מחלוקת בציבור. לכן נודעת חשיבות לקביעת עקרונות וכללים שינחו את הרמטכ"ל בעת שעולים נושאים הנחונים במחלוקת ציבורית בחסות הביטחון, כדי למנוע מצבים שבהם הרמטכ"ל עצמו הופך נושא למחלוקת ציבורית.

היו"ר מ' סבירור:

אנו עוברים לנושא הכא. אתכבד להזמין את חבר הכנסת חריש להביא את הצעתו לסדר-היום 2222: התבטאויות פומביות של הרמטכ"ל בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כדי להבטיח את הרחקת צה"ל מפוליטיקה וממחלוקות פוליטיות, כדי לקיים הוראות של כל חלקי הציבור עם צבא-הגנה לישראל — — —

היו"ר מ' סבירור:

אני שמח לראות שלושה ליברלים מדברים יחד, אבל לא כאן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכה חריש.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, ברשותך אחזור על משפט הפתיחה.

כדי להבטיח את הרחקת צבא-הגנה לישראל מפוליטיקה וממחלוקות פוליטיות, כדי לקיים הוראות של כל חלקי הציבור

במחלוקת ציבורית חריפה, וזאת — על-פי הדגם המקובל בארצות-הברית.

אולם, חברי הכנסת, ההפרדה בין נושאי ביטחון לבין נושאים מפלגתיים-פוליטיים אחרים איננה עומדת במבחן המציאות, כיוון שהמפה הפוליטית המפלגתית גם בישראל, גם בדמוקרטיות אחרות בעולם, מחולקת בין היתר גם בענייני מדיניות חוץ וביטחון.

כבוד היושב-ראש, אם נניח שלרמטכ"ל אכן מותר להביע דעתו בפומבי בנושאי מדיניות ביטחון, האם הדבר נכון גם במקרה שהוא חולק על מדיניות הממשלה ושר הביטחון? האם מישור מבין חברי הממשלה מעלה על הדעת שמצב כזה הוא בריא, יכול לקרות, יכול להתקיים? האם רמטכ"ל שיחשוב שמדיניות התנחלות ביהודה, בשומרון ובעזה היא רעה מבחינת ביטחונה של מדינת ישראל, יביע עמדתו בעניין הזה? האם בעלי תפקידים בכירים אחרים בצה"ל יבטאו בפומבי את עמדתם בנושאי ביטחון? מדוע, לפי שיטה זו, לא יביע אלוף פיקוד המרכז את דעתו בפומבי על תפיסתו הביטחונית לגבי המדיניות ביהודה ובשומרון, שנמצאים בתחום אחריותו? ואם הוא חולק על הרמטכ"ל, מדוע לא יעשה זאת בפומבי? כבוד היושב-ראש, אם הרמטכ"ל חייב להשמיע את דעותיו בענייני ביטחון כאחוזי הציבור, אזי וכא הציבור ואף חייב לדעת האם יש חולקים עליו בפיקוד העליון של צה"ל, במשטר דמוקרטי יוכל הציבור לגבש את עמדתו בצורה נכונה רק כשבידו כל המידע.

אפשר להמשיך ולהעלות תמיהות, כגון: האם אלוף פיקוד הצפון ומפקדים בכירים, שמילאו תפקידים בגזרת הלבנון, יביעו את דעתם מנקודת מבט ביטחונית על המלחמה בלבנון? הרי גם בצמרת צה"ל היו הבדלי השקפות ניכרים בעניין זה, אבל, אם אי-אפשר להביא עמדות חולקות על עמדת הרמטכ"ל, איזו הצדקה יש להביא עמדה של מפקד אחר, ויהיה זה הבכיר ביותר?

חברי הכנסת, הדוגמה האמריקנית שונה. אין ספק שזאת דמוקרטיה גדולה שבה הרמטכ"ל, המפקד העליון של הצבא, מביע עמדות בנושאים שנתונים במחלוקת בציבוריות האמריקנית. אבל האם הדוגמה הזאת אומנם טובה לנו? אינני רוצה להיכנס לדיון האם זה טוב למשטר האמריקני, אבל האם זה טוב לנו?

קודם כול, יש עובדה אחת: בארצות הברית הצבא האמריקני עצמו נתון במחלוקת קשה, וכתוצאה מכך הוא נתון בקשיים חמורים של כוח אדם, אלה המוכנים לבוא לשרת בצבא ולראות בכך שליחות לאומית. הדבר משפיע באופן חמור על הרמה הצבאית של הצבא האמריקני. אינני טוען שדווקא התבטאויותיו של הרמטכ"ל האמריקני בנושאים שנויים במחלוקת הן הגורם למצב הקיים. מלחמת וייטנאם הייתה ודאי הסיבה העיקרית לאווירה האנטי-צבאית בקרב חוגים נרחבים של אזרחי ארצות-הברית. אך אני טוען שאי-הזדהות אזרחים עם הצבא משפיע על איכות הצבא, ורמטכ"ל שעמדותיו שנויות במחלוקת בציבור מצמצם את הזדהות הציבור עם הצבא.

נקודה שנייה: בצבא ארצות-הברית, בניגוד לישראל, אין גיוס חובה של כלל אזרחי המדינה, ואין הוא מבוסס על יסודות כה נרחבים של מילואים כמו צה"ל. המשמעות המעשית של ההבדל היא בכך שהצבא האמריקני יכול, במידה מסוימת, לפעול גם בלא הזדהות ציבורית רחבה, אם כי מלחמת וייטנאם הוכיחה שיש סייגים לכך. לעומת זאת, צה"ל מבוסס על שירות

מצבה של מדינת ישראל כמזרח התיכון, כבוד היושב-ראש, מחייב קיומו של צבא גדול עוד שנים ארוכות, ולא אטעה אם אומר — גדול מדי למידות האוכלוסייה והבסיס הכלכלי של המדינה. פירוש הדבר, כבעבר, מעמסה עצומה על אזרחי המדינה, החייבים בשירות מילואים לתקופות ממושכות כאזרחים, זאת לאחר ששירתו שלוש שנים ארוכות בשירות חובה; פירוש הדבר גם מחן עדיפות כלכלית לנושאי ביטחון וצבא על חשבון דברים אחרים, שהחברה והאזרחים היו מעדיפים כתנאים רגילים. אני מעז לקבוע, שעמידה במעמסה זאת מותנית בקיום מצב, שבו הרוב המכריע של אזרחי המדינה רואים בכבא-הגנה לישראל גוף שהם יכולים להזדהות הזדהות מלאה עם עיקרי תפקידיו והתנהגות מפקדיו.

במדינה דמוקרטית המערכת האזרחית קובעת את המדיניות בוויכוח פתוח ודמוקרטי, ואילו המערכת הצבאית חייבת לבצע את המדיניות. כל עוד שומרים על הכלל הזה — יוכל כל אזרח המדינה, האמון על עקרונות הדמוקרטיה, להזדהות עם צה"ל כצבא שתפקידו להגן על קיומה וביטחונה של המדינה והוא מרוחק מכל מעורבות במחלוקות פוליטיות.

כבוד היושב-ראש, אני מודע לעובדה שהמציאות מורכבת ובהכרח יש השפעות הדדיות של המערכת המדינית והצבאית בתהליך קבלת ההחלטות, אך ברגע שהצבא עצמו יהיה מעורב במחלוקת, הפוליטית ובוויכוח הציבורי הפוליטי-המדיני, התוצאה הבלתי נמנעת תהיה הכנסת המחלוקת הפוליטית לתוך צה"ל ופוליטיזציה של צה"ל.

הרמטכ"ל, כמפקד עליון של הצבא, מסמל בעיני הציבור את צבא-הגנה לישראל. אם הוא יהיה צד בנושא הנחון במחלוקת פוליטית ציבורית חריפה, יתחלק הציבור בין התומכים בעמדת הרמטכ"ל לבין המתנגדים לעמדתו. המשמעות המעשית היא חלוקת העם בין התומכים בעמדת צה"ל למתנגדים לעמדת צה"ל, וכתוצאה מכך — הפחתת האחרות סביב צה"ל והזדהות עמו כצבא העם.

עמדתו היא שהרמטכ"ל, כמו יתר המפקדים הבכירים של צה"ל, חייב להתרכז בתפקידו הצבאי, בהכנת צה"ל לשעת מבחן, כמיטב יכולתו ואפשרותו, תוך ביצוע המדיניות המותרות על-ידי הממשלה, אשר מקבלת את החלטותיה במסגרת החוקים והכללים הנהוגים בדמוקרטיה. הממשלה מצדה, ובעיקר ראש הממשלה ושר הביטחון, צריכים לשמוע את דעתם של הרמטכ"ל, ראש אמ"ן ומפקדים בכירים אחרים בעת גיבוש מדיניות הממשלה בנושאי ביטחון. ראש הממשלה ושר הביטחון הם הדוברים הפוליטיים בנושאי ביטחון, ולא הרמטכ"ל. כעיקרון, הרמטכ"ל צריך להתבטא בפומבי רק בנושאים המביאים לחיזוק תרומתו של צה"ל בקרב הציבור כולו. דבריו צריכים להביא אזרחים, שהיום או מחר הם או כני משפחותיהם נקראים שוב ושוב לסכן את חייהם למען המדינה וביטחונה, ליתר הזדהות עם צה"ל.

כבוד היושב-ראש, לא אגלה סוד ביטחוני אם אומר שכבר ניסיתי ליוזם דיון עם שר הביטחון משה ארנס בנושא שאני מעלה היום במליאת הכנסת, ואני מודע לכך שהוא רואה את הדברים, לפחות בחלקם, בצורה שונה ממני. הבנתי ששר הביטחון מייחס חשיבות לכך שהרמטכ"ל יישאר מחוץ לעניינים מפלגתיים, מאותן סיבות שהזכרתי קודם, אולם נראה לי ששר הביטחון מבחין בין עניינים מפלגתיים מובהקים לבין נזות, ואולי וכתו, של הרמטכ"ל, לפי דעת שר הביטחון, להביע את דעתו בפומבי בנושאי ביטחון, גם אם אלה נתונים

שר הביטחון מ' ארנס:
אני מוכן לתקן, חבר הכנסת וילנר, אם זה יספק את רצונך ואת רצונו של חבר הכנסת ברעם, ולומר שהתכוונת שצה"ל מנהל את אנצאר כמו שהארגוניאנים מנהלים את מחנות הריכוז שלהם בארגוניאנה. אלה היו דברך, או כוונתך, אם אינני טועה, נכון?

על כל פנים, אילו אפשר היה להגיע לאותו מצב שבו אנחנו מסוגלים לבדד את צה"ל ואת הרמטכ"ל של צה"ל מכל מחלוקת, אני מניח שחבר הכנסת הראל לא היה עולה לדוכן זה להציע מה שהציע. לדעתי, הוא גם לא צריך היה להציע את זה, בנסיבות אלה ובימים אלה, לאור הדברים של חבר הכנסת וילנר. ועל זה אני מצטער מאוד.

ויקטור שטייט (המערך):
בדרך כלל מעבירים לוועדה נושא ולא שמות.

שר הביטחון מ' ארנס:
חבר הכנסת שטייט, נרמה לי שאתה הרכה יותר ותיק ממני בכנסת; ידוע לך שבדרך כלל יש התייחסות רבה מאוד לדברים שנאמרים כאשר מועלית הצעה, ואני חייב לומר לך מראש — ועלייך כך לחסל כל הפתעה או מתח שאולי יכלו להיות — שהדברים של חבר הכנסת חריש היו כה שקולים וענייניים, שלי אין כל התנגדות להעביר את הנושא לוועדת חוץ וביטחון. לולא היו כאלה, ייתכן מאוד שהייתי מתנגד. לדעתי, התוכן והצורה שבה הדברים נאמרים חשובים מאוד, לא רק הכותרת.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שגם חבר הכנסת חריש יסכים אתי: ראש המטה הכללי של צבא-הגנה לישראל במדינת ישראל הוא אישיות ציבורית. ייתכן שבמובנים מסוימים היה טוב לולא היה נראה ולולא היה נשמע, או לולא היה נשמע אך היינו רואים אותו. אבל נרמה לי שכל אחד מאתנו יודע שהמציאות היא כזאת שדבר זה אינו אפשרי. הוא אישיות ציבורית ממדרגה ראשונה, אנחנו רואים אותו. העם רוצה לראות אותו, העם גם רוצה לשמור אותו והוא איננו יכול לסגור את פיו.

אורה נמיר (המערך):
הוא צריך ללכת כל יום לבית-ספר אחר?

שר הביטחון מ' ארנס:
אני חושב שיש פה קצת הגזמה — "כל יום לבית-ספר אחר". דווקא את צריכה להיות שמחה, את עוסקת בענייני חינוך.

אורה נמיר (המערך):
לגבי הרמטכ"ל הנוכחי יש הגזמה, לגבי הקודם אין הגזמה.

שר הביטחון מ' ארנס:
חברי הכנסת, נושאים ביטחוניים במדינת ישראל ובמדינות רבות — ובמדינת ישראל יותר מבמדינה אחרת — הם נושאים בעלי עניין לאומי ולעיתים נושאים במחלוקת, ואם

התבטאויות הרמטכ"ל והתכנים הפוליטיים בהתבטאויות שלו הפכו נושא לוויכוח בשנים האחרונות, אינני חושב שזה נובע בעיקר מכך שהרמטכ"ל הוא איש זה או זה. אני חושב שזה נובע מכך שבמשך שנים רבות תמכה האופוזיציה בממשלה בנושאי ביטחון, ובשנים האחרונות החליטה האופוזיציה הנוכחית שלא לעשות כן במקרים רבים. באותו רגע שנושאים ביטחוניים נהפכים, על-פי רצון האופוזיציה,

של כמעט כל אזרחי המדינה, הן שירות סדיר, הן שירות ממושך במילואים, וחיילי חייבים בהזדהות עממית כמעט מוחלטת. כדי שיוכלו למלא את תפקידיהם למען ביטחון מדינת ישראל.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כפי שצינתי, אין ברגע זה בעיה קונקרטית המעוררת פולמוס ומחלוקת ציבורית. אני סבור שהעיתוי הטוב ביותר לדון בסוגיה העקרונית באווירה עניינית ורגועה הוא העיתוי הנוכחי, דווקא משום שאין בעיה קונקרטית על הפרק. אך מאחר שמדובר בשאלה חשובה לדמוקרטיה הישראלית ולהזדהות עם צה"ל, אני אראה שגויה גדולה מצד כולנו, בממשלה ובכנסת, אם נחמץ את העיתוי הנוכחי ולא נגבש את הכללים דווקא בשעה זו. מתוך לקחים של אירועים ומצבים שהחברה הישראלית והמערכת הפוליטית עמדו בפניהם לפני זמן לא רב.

היו"ר מ' סבירור:
חודה לחבר הכנסת מיכאל חריש, קודם כול על תוכן דבריו, ושנית — על שמירה מדויקת וקפדנית של לוח הזמנים. אני מתכבד להזמין את שר הביטחון להשמיע דברי תשובה.

שר הביטחון מ' ארנס:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני יכול לחלוק על השאיפה של חבר הכנסת חריש. נרמה לי שכל אחד מאתנו היה רוצה לראות את צה"ל ואת המצביא של צה"ל, הרמטכ"ל, מכודדים מפלומסים פוליטיים ולא קשורים כהוא זה עם מחלוקות ציבוריות. כדי שכולנו, בלי הבדל לאיזו מפלגה אנו שייכים, נוכל בלא היסוס לעמוד מאחורי צה"ל, לתמוך בצה"ל, וכמובן — לשרת בצה"ל ולתת ניכוי מלא למפקד של צה"ל, למטכ"ל. אני מניח, שאילו אפשר היה להגיע למצב זה, חבר הכנסת הראל לא היה מרשה לעצמו לעלות לדוכן ולהציע להעביר לוועדת חוץ וביטחון הצעה של חבר הכנסת וילנר, שהאשים פה את צה"ל, כאילו במחנה אנצאר הוא נוהג גרוע מהנאצים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא אמרתי את זה. לא אמרתי מלים כאלה.

שר הביטחון מ' ארנס:
טוב לשמוע את זה. טוב לשמוע שלא אמרת את זה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה זה טוב לשמוע? האם אמרתי דברים כאלה? למה לך להסתיר?

שר הביטחון מ' ארנס:
אני שמח לשמוע את ההכחשה שלך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה אתה אומר שאמרתי? יש שם די זוועות, בלי להשוות לנאצים.

שר הביטחון מ' ארנס:
השתמשת במלים "מחנות ריכוז".

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
איפה היו מחנות ריכוז? — אצל הנאצים.

עוזי ברעם (המערך):
יש בארגוניאנה, יש בצילה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה מגן עליי?

לנסות להפוך את הנושא שהם קוראים לו "נסיגה חריצית" לנושא של מחלוקת פוליטית, מתעוררת השאלה שאני מוכן שכל אחד מחברי הבית, לרבות חברי האופוזיציה, ינסה לנסח לה את השאלה: האם כאשר הרמטכ"ל יישאל כגדון עליו להשיב, או עליו לומר שזהו נושא הנתון למחלוקת פוליטית והוא איננו מוכן להתייחס לשאלה הזאת? נדמה לי שיהיו מעטים מאוד שיאמרו שכן עליו לנהוג.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מסכים בהחלט שזה נושא חשוב, מורכב — נדמה לי, קצת יותר מורכב מכפי שהוצג עליידי חבר הכנסת חריש — והייתי מציע להעביר אותו לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר מ' סבידור:

תודה. כן, חבר הכנסת וייס.

שבת וייס (המערך):

אני חושב שזה נושא מובהק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. הוא נוגע לחוק-יסוד: הצבא. יש פה שאלה של מבנה המשטר ושאלות קונסטיטוציוניות. אני שמת ששר הביטחון הציע להעביר את הנושא לוועדה, ואני מציע שוועדת הכנסת תקבע לאיזו ועדה להעבירו.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת חריש, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

מיכאל חריש (המערך):

אני מסכים.

היו"ר מ' סבידור:

קודם נצביע, אחר כך נחליט לאיזו ועדה, או שתחליט ועדת הכנסת.

יהודה כץ-מאיר (חזית רחית לאומית):

על מה נצביע? אין שתי הצעות.

היו"ר מ' סבידור:

מי בעד העברת הנושא לוועדה, ירים את ידו. מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

שחקקע ועדת הכנסת נתקבלה.

לנושאים שיש עליהם ויכוח, יסכים כל אחד שיש לנו בעיה: הנושא מתחיל להיות בעייתי וקשה יהיה מאוד למצוא מרשם כלשהו שיפתור את הבעיה ויגרום לכך שגם כאשר נושאים ביטחוניים הם נושאים לוויכוח פוליטי לא יישמע קולו של הרמטכ"ל.

בשיחות פרטיות שהיו לנו בנושא הזה עם חבר הכנסת חריש הבאתי לו את הדוגמה של מדינה דמוקרטית אחרת שהיא לעתים, או על-פי רוב, נחשבת לדמוקרטיה לדוגמה — ארצות-הברית, בארצות-הברית, כאשר נושא ביטחוני הוא נושא לוויכוח — ויש כיום נושאים כאלה בארצות-הברית — הרמטכ"ל, שנקרא שם יושב-ראש המטות המשולבים, מביע את דעתו ולמעשה אינו יכול להתחמק מהבעת דעתו. דרך אגב, עם כל ההבדלים בין ישראל לארצות-הברית, כתנאים לא כל כך שונים, ראש המטות המשולבים נקרא בפני ועדת השירותים המזוינים של הקונגרס או של הסנט והוא נשאל לדעתו. על-פי רוב, הוא מרגיש שהוא חייב לתת תשובה. הדבר הזה קורה אצלנו בנסיבות כמעט זהות: הרמטכ"ל מופיע בפני ועדת החוץ והביטחון, הוא נשאל, ונרמז לי שחברי ועדת החוץ והביטחון, במיוחד מהאופוזיציה, היו מאוד לא מרוצים לו היה אומר להם שהוא אינו מוכן לענות. נדמה לי שגם לו היה משתמש בנימוק הזה והיה אומר: נושא זה נתון במחלוקת, אינני מוכן להשיב על השאלות שנשאלתי, הוא לא היה מקבל מחיאות כפיים ממושבי האופוזיציה בוועדת החוץ והביטחון.

ייתכן שכל זה היה עובר בשקט ובלי תרעומת, לו דיוני ועדת החוץ והביטחון היו נשמרים בסוד, אבל כידוע לחבר הכנסת חריש, שהוא חבר הוועדה הזאת, לצערנו הרב זה אינו כך. אני מניח שאם הרמטכ"ל יופיע בשבוע הבא, יישאל שאלה וישיב עליה, במיוחד אם מדובר על נושא שעליו האופוזיציה חלוקה עם הממשלה, תשובתו — כך אני מניח — תופיע באמצעי התקשורת למחרת, ואולי מחרתים חבר הכנסת חריש יתרעם על כך שהרמטכ"ל מתבטא בנושא שיש לו תוכן פוליטי. אני אפילו מוכן להביא דוגמה שהיא לא כל כך חיאורטית, שיכולה להופיע מחר או מחרתיים: נושא צה"ל-ביטחוני מעל לכל ספק, נושא, לדעתי, אין לו תכנים אידיאולוגיים כלשהם — נושא הפריסה של צה"ל בלבנון, לו האופוזיציה הייתה מתאחדת סביב עמדת הממשלה לא היה זה נושא למחלוקת. הרמטכ"ל, בצורה חופשית לגמרי, יכול היה להביע דעתו כאשר יישאל — ואני בטוח שיישאל — ואיש לא היה קם בביקורת כלשהי, באותו רגע שהאופוזיציה, או חלק מהאופוזיציה החליטה — לדעתי, שלא בצדק, טעות בידה —

ד. הצעה לסדר-היום

יועץ מודיעין לראש הממשלה

היו"ר מ' סבידור:

אנו עוברים עכשיו להצעה לסדר-היום מס' 2299. אני מזמין את חבר הכנסת מיכאל בריזר להעלות את הנושא: יועץ למודיעין לראש הממשלה.

מיכאל בריזר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במדינת ישראל הקודחת, למורת השערוריות, פרצה לפני שלושה שבועות סערה חדשה: כלי התקשורת ציטטו בכותרות ענק את הכרזתו של ראש "המוסד" לשעבר, האלוף יצחק חופי, כי לראש הממשלה מנתם בגין אין רקע, אין ניסיון ואין יכולת להבין את

משמעותם של נושאים צבאיים, ויש צורך רחוק למנות לו יועץ לענייני מודיעין.

עקיבא טף (הליכוד):

"לראש ממשלה", לא "לראש הממשלה".

מיכאל בריזר (המערך):

מקורות משרד ראש הממשלה הגיבו בהפתעה ובזעם, הם בישרו שחופי התקשר ללשכת ראש הממשלה והכחיש את הדברים וגם התנצל על חוסנם.

תהליך ההגנה ששר הביטחון דאז הונה את מרבית הממשלה ואת הציבור.

אם ניתן להסיק מסקנות מתולדות נושא היועץ, הרי הן חד-משמעיות. הנושא מתעורר בכל פעם שיש מחדל ממשלתי כתחום זה או ערעור באימון הציבור בשיקול הדעת של הדרג המדיני. לאחר העימות בין בן-גוריון לאיסר הראל ב-1963 כשאלת המדענים הגרמנים במצרים, המליצו ידן ושרף על מינוי יועץ. לאחר מחדל יום הכיפורים המליצה ועדת אגרנט על מינוי יועץ. לאחר מחדל מלחמת לבנון ועז אמות הספים למשמע הצהרתו של יצחק חופי על הצורך ביועץ.

קודם כול עלינו לנפות מן הדיון הזה את היבטיו ההיסטוריים. שכן אם אינם רלבנטיים. לצורך הדיון ננסה שלא טוב שלא היו יועצים לענייני מודיעין לבן-גוריון. לאשכול ולגולדה מאיר. זה לא טוב, אולם, הם הלכו לעולמם והיום אין זה מעניין איש האם יצחק חופי סבור שגם להם היו צריכים להיות יועצים. היום יש לנו ראש ממשלה, ייבול לחיים ארוכים, מר מנחם בגין, והשאלה היחידה הנובעת מהצהרתו של חופי היא: האם יש צורך למנות יועץ מודיעיני לראש הממשלה הזה, למר בגין? ומה שרלבנטי הוא, לא האם לאשכול ולגולדה היה ניסיון, יכולת וידע להבין נושאים צבאיים? מה שרלבנטי הוא: האם לראש הממשלה הזה, מר בגין, שמכנה עצמו, יש ידע, ניסיון ויכולת להבין בנושאים כאלה, או אין. יצחק חופי קבע שאין לו.

חברי הכנסת, האם יועץ לענייני מודיעין יפתור את הבעיה? אני מודה שהתשובה על שאלה זו איננה חדה וחד-משמעית. קל היה לומר: מר בגין צריך יועץ למודיעין והלה יפתור לו חסר חמור בתפקודו. אין זה כך, ואינני בטוח שאכן מינוי היועץ יפתור את הבעיות הללו, וזאת בשל מספר טעמים:

א. גם כשהיה לו יועץ לענייני מודיעין, לא נזקק מר בגין לשירותיו ולעצותיו. יהושפט הרכבי לא קורב, לא הוזמן ולא שותף. הוא גם אמר זאת במכתב התפטרותו למר בגין: "לצערי, לא הייתי מעורב בחודשים האחרונים בהחלטותיו. גם אינני מנסה לבוא בטרוניה מוסווית על שלא שיחתתני. אני מכיר בזכותך המלאה לקרב או לדחות".

ב. נקודה חמורה לא פחות היא שמר בגין, בהיותו איש בעל אידיאולוגיה ברורה מאוד, לפחות לגבי עתיד יהודה ושומרון וארץ-ישראל, גם אוטם את אוזניו לכל עצה שאיננה תואמת את תפיסתו האידיאולוגית. אמר לי אחמול יהושפט הרכבי: "בשלטון אידיאולוגי, תפקידו של המודיעין הוא עלוב מאוד ואין מתחשבים בו אם הוא נוגד תפיסות יסוד". הוא גם כתב את הדברים בלשון של המעטה במכתבו למר בגין. כך כתב הרכבי: "אני מכיר בקושי לשנות עמדה שנתקדשה אצלך בדבקות עילאית שנים רבות".

סימן שכדי שתהיה ליועץ ליד ראש הממשלה איוו השפעה עליו, צריך שהוא יהיה בעיניו מעין איש קרוב ובעל אותה השקפה, או אדם שהיה מעין אוריס ותומים ומר בגין יהיה מוכן להתבטל בפניו ולקבל את כל עצותיו. אחרת, יועץ המודיעין הטוב ביותר לא יוכל לעזור.

ג. דומני שהשאלה איננה על יועץ לענייני מודיעין בלבד. בשנים האחרונות שרר מר בגין בשממה ביטחונית הולכת וגוברת, ואין איש לידו שיכול להשיא לו עצה ראויה.

ארחיב את הדיבור על חוסר הידע, הניסיון והיכולת של מר בגין שעליהם דיבר יצחק חופי, מהמודיעין לכל נושאי הביטחון

עקיבא נוף (הליכוד):

חבר הכנסת בריזהר — — —

הי"ר מ' סבדור:

חבר הכנסת נוף.

מיכאל בריזהר (המערך):

אולם כבר באותו ערב הופיע חופי בכלי התקשורת וסירב להכחיש את הדברים וגם סירב להתנצל על חוסר. מקורות במשרד ראש הממשלה לא נשארו חייבים. מיד הם הטילו את האשמה בחופי והודיעו — ואני מצטט: "חופי עצמו לא העלה כל הצעה למנות יועץ למודיעין לראש הממשלה. כאשר כיהן בתפקיד ראש המוסד". גם דברים אלה הוכחו מיד כלא נכונים. חופי גילה, כי בשעתו הציע לראש הממשלה מנחם בגין למנות את מי שמכנה כיום כראש מחלקת החקר במשרד החוץ ליועץ מודיעין לראש הממשלה. אולם דבר לא נעשה. חופי העלה הצעה זו לאחר התפטרותו של האלוף במילואים יהושפט הרכבי, שבמשך ארבעה חודשים אכן כיהן כיועץ לענייני מודיעין לראש הממשלה.

מקורות ראש הממשלה, כאותו משחק טניס או פינג-פונג מאוד, מיד הודיעו שלראש הממשלה אין שום צורך ביועץ לענייני מודיעין. וככלל, בשביל מה צריך יועץ ענייני מודיעין? אולם, האלוף במילואים חופי הוזכר לאותם מקורות שבעקבות פרסום דוח ועדת אגרנט על מלחמת יום הכיפורים, חבע ראש הממשלה עצמו, או שראש האופוזיציה חבר הכנסת מנחם בגין, מינו יועץ למודיעין לראש הממשלה ברוח המלצות הוועדה.

עם זאת, הוסיף חופי ואמר בהגינות רבה, שדבריו לא כיוונו למר בגין בלבד. גם לראשי ממשלות קודמים כליו אשכול וגולדה מאיר לא היו יועצים למודיעין, וגם בכך הוא רואה פגם. הוא הוציא מכלל זה את ראש הממשלה לשעבר יצחק רבין, שהיה גם בעל ידע בתחום זה וגם מינה לעצמו יועצים לענייני מודיעין. האלוף במילואים חופי גם הצטער צער רב על שדברים שאמר כפורום מודיעיני סגור במסגרת קורס בין-זרועי של קהיליית המודיעין הודלפו לעיתונות. מקורות ראש הממשלה הוסיפו מיד, שההדלפה היתה מגמתית ופוליטית, וככך טיף נוסף להסכים עמם. אולם, ההדלפה לא היתה מקור החולי, ההדלפה רק חשפה את החולי.

ממה צמח הוויכוח? בחודש יוני 1963 מינה דוד בן גוריון את ועדת ידן-שרף לבדוק את מבנה שירותי הביטחון. לאחר פרישתו של הממונה על שירותי הביטחון דאז איסר הראל. ב-31 ביולי 1963 הגישה הוועדה את מסקנותיה. ובתוכן המלצה כי ראש הממשלה ימנה לעצמו יועץ מיוחד לענייני מודיעין. ראש הממשלה לוי אשכול אכן מינה אז את איסר הראל ליועץ. אולם הלה התפטר כעבור זמן קצר בלבד והנושא נשתכח.

לאחר מלחמת יום הכיפורים המליצה ועדת אגרנט שוב, בין שאר המלצותיה, על הצורך למנות יועץ לענייני מודיעין לראש הממשלה. הכוונה היתה, כדברי ראש הוועדה השופט אגרנט, ליצור פלורליזם בתחום המודיעין ולאפשר לראש הממשלה לשמוע גם דעה אחרת בנושאי מודיעין. המלצה זו יושמה עליי יצחק רבין, תחילה בכך שמינה לתפקיד את האלוף רחבעם זאבי ולאחר התפטרותו של זה — את האלוף יהושפט הרכבי. הרכבי גם כיהן זמן מה כיועצו של מר בגין לאחר התפרסם הפוליטי. אך התפטר מתפקידו.

העניין שוב נשתכח, עד שפרץ מחדש על רקע מלחמת לבנון והטענות הכבדות של הממשלה במהלכה, ובעיקר בגלל

שהסורים יזוהו וגם לא בהכרח מתוך הסכם עם ארצות-הברית. מיהו יועצן לענייני רופאים, שגורם לכך שסירבת לכוון בוררות מוסכמת ביום רביעי שעבר, בדיוק לפני שבוע, ושנית את דעתך ביום שבת?

יועץ סתרים אחד נגלה לנו בדרך מקרה כשהציצו עיתונאים לחדרו של דן מרידור, ואת מי ראו אם לא את בנך בנימין זאב יושב ויועץ? מתברר, על-פי כלי התקשורת, שכמה רופאים ממשפחת רחמיליכין פנו אל בנך כאל אורח רגיל, ומשום כך נרתם למלאכה. הם פשוט חיפשו אורח רגיל ונחלקו בבנך. איהו מזל. איך אומר כתב "קול ישראל" גבי גינח? — "מעניין". מי יודע, אילו היו העיתונאים מצצים לחדרו של מר מרידור בחרת תקיפות, אולי היו מגלים עוד יועצים שכאלה. יועצי סתר העומדים לצדך, ועם עוזרים שכאלה מי צריך יועץ לענייני מודיעין?

כפי שאמרתי, מר בגין, השאלה אינה יועץ זה או זה. השאלה קשה ועמוקה הרבה יותר מזה, ומעוררת דאגה בעם, בכולנו. התחושה הפושטת בעם, מר בגין, היא שאין אתה מתפקד כראוי כראש הממשלה בזמן האחרון. אין אני אומר זאת כדי לפגוע בך, חס וחלילה. פקדו אותך אסונות אישיים כבדים בשנה האחרונה, מלחמת לבנון מעיקה ומכבירה עליך, וכשכוב האחרון גם איכרת ידו רוע. יועץ אמיתי ונאמן, גם מי שאינו נמנה עם מפלגתך יכול להבין את כאבך ואת הרפיץ שאחו בך. אך איננו יכולים לעסוק בעניין אישי וכבועיות אישיות, מר בגין, העם בישראל זקוק למנהיגות נחרצת ותקיפה, שצרכיה ברורים לה, שדרכה ברורה לה והחלטותיה שקולות וברורות, ואיננו יכול שלא לשאול: אולי קשה עליך המעמסה הזאת באחרונה, ואולי קשה מדי?

היורר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת מיכאל בר-זהר. אני מתכבד להזמין את ראש הממשלה למתן תשובה.

ראש הממשלה מ' בגין:

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת בר-זהר דיבר על נושאים רבים, אך-על-פי שהצעתו קשורה בנושא אחד. בעניין זה אין לי טענות, אבל לפי דעתי לא נאה, אדוני היושב-ראש, לבסס את ההצעה העיקרית על הדלפה. יש לנו ניסיון עם הדלפות. בדרך כלל חסר דבר-מה מן הידיעה האמיתית או שיש עודף מעליה. אין זה נאה להשתמש בהדלפה מעל במת הכנסת — אם כי אין איסור פורמלי על כך — ולהסיק ממנה מסקנה ולדרוש דיון על נושא זה בכנסת. ולאחר שהעלה את ההצעה העיקרית הזאת עבר חבר הכנסת בר-זהר לנושאים אחרים. אינני רוצה לחזור עליהם.

אדוני היושב-ראש, עם ראש המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים עברתי יחד חמש שנים תמימות. אינני שואל איש להשקפתו בעבר, לעמדותיו. אם הוא עובד מדינה, אשר הוכיח מסירות לתפקידו ונאמנות, אזי הוא נשאר בתפקידו, ולא היה לי שום ספק שראש המוסד לשעבר צריך להישאר בתפקידו ועבודתו אתו, כפי שכבר אמרתי. מספר ניכר של שנים בהכנה מלאה.

עכשיו, על יסוד אותה דליפה שהיתה — וכפי שאמרתי, אין להסתמך עליה — בא חבר הכנסת בר-זהר ורוצה, על-פי דיון והחלטה של הכנסת, להטיל עלי למנות יועץ לענייני מודיעין. הרי יש בזה סתירה מינית וביה. סוף כל סוף זו סמכות. אני, כמובן, צריך בעניין כזה לקיים התייעצויות מובהקות עם אנשי קהיליית המודיעין. חבר הכנסת בר-זהר

כמדינת ישראל. לא תמיד היו פני הדברים כך. כשעלה מר בגין לשלטון היו סביבו אנשי ביטחון מובהקים, ובהם שר הביטחון דאז עזר ויצמן, שר החוץ דאז משה דיין, סגן ראש הממשלה דאז יגאל ידין, יועצו למודיעין האלוף יהושפט הרכבי ומזכירו הצבאי המסור תת-אלוף אפרים פורן. לכל אלה היו הבנה וידע בתחומי הביטחון, כולם התפטרו מתפקידיהם. במהלך הזמן נותרו בממשלה שני אנשים בלבד בעלי ניסיון ביטחוני: האחד, השר מרדכי צפורי, לשעבר סגן שר הביטחון ותת-אלוף בצל"ל, שדעתו אינן מקובלות על ראש הממשלה; השני, שר הביטחון לשעבר אריאל שרון, שמר בגין עצמו כבר למד שלא להזדקק כל כך לעצותיו ולתוכניותיו. היום, הודות לוועדת כהן, יש שר ביטחון אחר.

וכך נוצרה המציאות הטרגית במשך מלחמת לבנון ואחריה, שראש הממשלה וממשלה שלמה, כולם עשו משגה אחר משגה בגלל חוסר ידע, ניסיון ויכולת להבין בנושאים צבאיים.

ד. עוד סיבה כבדת משקל מדוע יועץ לענייני מודיעין לא יפתור את בעיותיו של ראש הממשלה: יועץ יכול להביע דעה אחרת, להמליץ, לעצו, ללחוץ באוזנו של ראש הממשלה. הוא אינו יכול בשום פנים ואופן לבוא במקום האחריות העליונה של הדרג המדיני. כלומר של ראש הממשלה.

אני מבקש לצטט: "להעריך הערכות מודיעיניות, זה תפקידה של המדיניות. זו חובתם העיקרית של המדינאים. זו אחריותם בפני בית-הנבחרים ובפני הציבור כולו. לא תיתכן שום התחמקות מחובת האחריות הזאת. המתחלל הוא פרי דיוניהם וסיכומיהם של חברי הממשלה". על החתום: מנחם בגין, במאמר ב"מעריב" ב-5 ביולי 1974, בעקבות דוח ועדת אגרנט.

על רקע כל זה, האם יועץ לענייני מודיעין יעזור? — יעזור, אך לא יותר. יועץ לענייני מודיעין לא היה מונע את מלחמת לבנון. מר בגין היה שבו בקונצפציה אידאולוגית מסוימת, אך יועץ לענייני מודיעין אולי היה מזכיר בפני הביצה העכורה הבין-מדינית שם. אולי היה מזכיר בפני משנת הקנה הרצון — ההסתמכות הבלעדית על הפלגנות. אולי היה מזכיר בפני סכנת הטבח במחנות הפליטים. ואילו עשה זאת, ורק זאת, הרי היה שגר לעמלל, לממשלה ולעם ישראל כולו.

אינני סבור שיועצים יפתרו את בעיותיו של מר בגין כראש ממשלה היום. המצב הוא רחוק מזה. אני שומע קולות בקרב קהל תומכיו של מר בגין: הוא לא אשם — אם אומרים — הוא איש קדוש, הוא איש נפלא. רק יועציו אשמים. הם שהקדיחו את כל התבשילים הגרועים, אכן, יועצים גרועים הם תשובה טובה לכל פוליטיקאי, ואם הם לא היו קיימים, היה צריך להמציא אותם.

מי הוא יועץ לענייני אינפלציה, מר בגין, שהעלה את האינפלציה מ-34% ב-1977 ל-160% ב-1983? מיהו יועץ לענייני חנינות, שבזכותו ביקשתם לחון את מר יהושע כן-ציון "הקדוש", "החולה" וה"מעונה", שהואשם היום שוב במעשים חמורים? מיהו יועץ המשפטי, שבגללו סירבת תחילה להקים ועדת חקירה על הטבח במחנות הפליטים, אך נכנעת ללחץ הציבור? מיהו יועץ לנושאים מדיניים וביטחוניים, שבגלל עצותיו טענת שאנו תובעים את פניו לכוון מכל הכוחות הזרים ולא נוז עד שהם יזוהו ואמרת שהסורים יעזבו, כי זה האינטרס שלהם? השבוע אני קורא התבטאויות שלך, כי הסורים לא יזוהו וכי נפרס את כוחותינו כאורח חד-צדדי מחרש, גם בלי

ה צ ב ע

- כעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — 26
- בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — 46
- ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:

ב-46 קולות מול 26 הוחלט להסיר את הנושא מסדר-היום.

יודע שזה עניין עדין מאוד, ואני כמובן מוכן להתייעץ גם עם ועדת החוק והביטחון בעניין זה. אבל היום אין ליטול את הסמכות הזו, המוקנית במפורש לאדם הממלא תפקיד מסוים, ולהעביר אותה לבית-המחוקקים.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע היום להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בריזהר מסדר-היום.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לכבוד ראש הממשלה. אנו עוברים להצבעה על הצעה לסדר-היום מס' 2299. של חבר הכנסת מיכאל בריזהר. מי בעד הכללת הנושא בסדר-היום של הכנסת? נא למנות, אדוני המזכיר.

ה. הצעות לסדר-היום

הנעדרים היהודים בארגנטינה

אנו פונים לרשויות המוסמכות בארגנטינה לפרסם בדחיפות מידע מוסמך, מפורש ומדויק על גורלם של הנעדרים. מתי והיכן בוצע המעצר? האם הועמדו לדין, ואם כן — מתי, היכן, בפני איזה בית-דין, באיזו אשמה ומה היה פסק-דין? היכן הם כיום? ואם הם הוצאו להורג — עליי מי, והיכן נקברו?

מי הכתובת לפנייה הזאת? נשמעת הטענה שהכת הצבאית אינה שולטת במצב במלואו. יש ארגונים פארה-צבאיים, פארה-משטרחיים ואחרים הפועלים בלי שליטה. יכול להיות שיש גם כאלה, אבל הפרשה הכאה, לדעתי, מלמדת את הכול. בסוף שנת 1976 גבר גל האנטישמיות הפעילה בארגנטינה ובתחילת שנת 1977 נחרדו הארגונים היהודיים. לאחר היסוסים רבים הם נזעקו לפעולה. בכנס של יהדות ארגנטינה ב-2 במאי 1977 הכריזו נחמיה רוניצקי, יושב-ראש די"ה — ארגון-גג של הארגונים היהודיים בארגנטינה — את ההכרזה הכאה: אריכיני חייבים להבין שאין אנו עוד יהודי השתיקה. ימים אחדים לאחר מכן חטפו אנשים חמושים את בנו, יהדות אמריקה מחתה. סירוס ואנס, שר החוץ, טלפן אישית לדיקטטור הצבאי וידלה, וכעבור כמה ימים נמצא בנו של רוניצקי בריא ושלם מול בית הוריו במכונית שחורה מדגם פורד-פלדון בלי לוחית מספר. אותו דגם הממשש את הקצינים הככירים כמשטרת ארגנטינה.

חברי הכנסת, כאשר הנושא נדון בעיתונות בשנים הללו, היו גורמים שהסתכנו בהתייחסותם להיבט היהודי של הפרשה. תחילה אמרו לנו: אין כאן שום היבט יהודי. הנעלמים — נעלמים, ויהדותם אינה חורצת את גורלם. עכשיו, אגב, חלק מהם אומרים לנו: כואו נעסוק רק בהיבט היהודי, הפרשה של הנעלמים האחרים לא מעניינת אותנו.

מהי האמת? — האמת היא שגורלם של הנעלמים היהודים הוא חלק בלתי נפרד מגורל הנעלמים ככלל. זאת בעיה אנושית ממדגם ראשונה. אנחנו חייבים להתייחס כיחידים וכבני-אדם גם לאספקט האנושי הכללי של הבעיה. אם אנחנו רוצים שבני עמים אחרים יתייחסו לבעיות שלנו — יש כאן בעיות של קורבנות של עריצות נפשעת הרומסת זכויות אדם, המשפילה, המענה, הרוצחת. אבל עם זאת יש כאן היבט יהודי מיוחד.

כמובן, נדחה בשאט נפש את התשובה הצינית של שר הפנים הארגנטיני ב-1977, שאמר שבכל הפרשה הזאת של הנעלמים לא היתה אפליה על רקע גזעי או דתי. ברור שרבים

היו"ר מ' סבירור:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הנעדרים היהודים בארגנטינה, הצעה לסדר-היום של חברי הכנסת יאיר צבן, דרור זייגרמן וגאולה כהן. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יאיר צבן לעלות לדוכן.

יאיר צבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני עומד כאן כוש ונכלם, רוגז וזועם ושאלה אחת אינה נותנת לי מנוח: כיצד זה קורה ששבע שנים מאז התעוררה הפרשה המועזת הזאת של הנעלמים בארגנטינה — אלפי אזרחים ארגנטינאים, וכיניהם מאות יהודים — כנסת ישראל לא נדרשה לדין ולפעול כדי להציל את מי שאפשר להצילו, כדי למנוע סכנות מאלה שסכנות עלולות לרחף על ראשם.

מנחם הכהן (המערך):

חבר הכנסת יאיר צבן, אני כוש ונכלם, וגם אתה, שמדברים בנושא זה — והכנסת ריקה.

דן תיכון (הליכוד):

הכנסת אינה ריקה.

מנחם הכהן (המערך):

כמעט ריקה.

יאיר צבן (המערך):

כיצד זה קרה, שהפרלמנט שלנו, מקרב כל הפרלמנטים שלמדינותיהם יש זיקה ישירה לנושא הכאוב הזה — הוא הפרלמנט האחרון, והפרלמנט היהודי לא צריך להיות הפרלמנט האחרון — שנוזעק להרים קול מחאה ואזהרה?

לאמהות ולבני המשפחה היושבים עמנו היום ביציעים ולא לה שאינם — אני רוצה להביע בפניהם את התקווה שאולי היום כמאוחר, במאוחר מאוד, נפתח דף חדש. אולי היום נצליח לשכור את קשר השתיקה.

עד עכשיו, למעלה מחמישים חברי הכנסת חתמו על עצומה המופנית לשלטונות ארגנטינה. העצומה הזאת נחתמה בתגובה על דוח של הפיקוד העליון של צבא ארגנטינה, שפורסם ב-29 באפריל שנה זו, ואשר כל מטרתו היתה לנסות לטשטש סופית את הפרשה, למתוח עליה קו, להוריד אותה מסדר-היום. אנחנו, כמו חברי פרלמנטים אחרים בעולם, אומרים שהדין-וחשבון הזה אינו יכול להיות תשובה הולמת על זעקתן של משפחות הנעדרים.

המחשבה, שאם השרפה דולקת בשדה והיא מכלה פינה בו — אם אני אשתוק אולי היא תגוע לאט לאט. אבל השרפה הזאת, חברי הכנסת, לא ניצתה ולא נדלקה באורח מקרי. משהו הדליק אותה, משהו הצית אותה, ולכן אם לא תכבה את מקורות הדלקה היא תמשיך לדלוך והיא תתפשט ותגיע עד ביתך שלך. לכן, השתיקה הזאת מעולם לא עזרה ולעולם לא תעזור.

האם יכולים אנו להשלים עם מציאות, שעשרות מבין חברי הקונגרס האמריקני הקדימו אותנו כפעולה מאורגנת זה שתיים ימים ולא שעו לעצת השתיקה? יאמר מי שיאמר — ואינני רוצה לפגוע באיש — שזאת הוויה של יהדות התפוצות. אבל אנחנו, שנמצאים פה בישראל, אנחנו שזקקנו קומה במולדת, האם אנחנו נאמץ את קשר השתיקה? האם אנחנו מאמצים אותו לגבי כל המגורים בעולם, לגבי כל פינות העולם? האם לגבי יהודי בריית-המועצות אימצנו את הפילוסופיה הזאת? מה קרה לנו?

יש מי שאומר: התחשבו בשתיקה של הממסד היהודי המקומי. יכול להיות, יש מי שאומר, שיש כאן אינטרסים מדיניים, אינטרסים כלכליים. כדי למצות מקסימום של אחדות בכנסת בעניין הזה, לא אעסוק כיום בנושא כאוב של אספקת נשק לארגנטינה. יש מי שאומר, שאולי יש כאן שיקולים גלובליים. יהיו השיקולים כאשר יהיו, אנחנו, כבני אדם, אנחנו כיהודים, אנחנו כישראלים, מוכרחים לשים קץ לקשר השתיקה הזה. אנחנו חייבים בחשבון נפש אמיתי כלפי האמהות, כלפי האבות, כלפי האחים וכלפי האחיות המתרפקים זה שבע שנים. הם זוכים לעזרה מסוימת אבל לא לעזרה מספקת.

חברי הכנסת, האם אנחנו יכולים להסתפק היום בהשמעת קול מחאה ואזהרה? ארצות-הברית משיגה לארגנטינה משלחת של חברי קונגרס, בראשות מייקל ברנס, לבדוק את הדברים במקום. להיות לחץ, כדי להציל את מי שאפשר, כדי לחקור את מה שאפשר. הפרלמנט האיתולי שיגר כבר בדצמבר של השנה שעברה ועדה מיוחדת, כדי לברר את גורלם של 300 נעדרים שיש להם זיקה למשפחות איטלקיות.

חברי הכנסת, אני מציע שלפחות עכשיו לא נפגור, וכנסת ישראל תשגר לארגנטינה משלחת מיוחדת מטעמה, כדי לבדוק לעומק את גורלם של הנעלמים היהודים בארגנטינה, ולא תיתן מנוח, עד שיימצא כל מי שאפשר להצילו. שידעו לפחות ההורים ותדענה המשפחות מה קרה ליקיריהם, אם הם וחלילה נגזר מעולם החיים.

חברי הכנסת, רציתי לסיים בשירן של האמהות של פלזה דה-מזי, האמהות של אותה כיכר בארגנטינה, בבואנוס-אירס; שם הן נפגשות אחת לשבוע עם המטפחת הלבנה על ראשן, ושם הן ממשיכות להשמיע את זעקת המחאה, את התביעה לדעת את גורל יקיריהן, התביעה לצדק.

וכך הן שרות: אם העוברת לידי, עצרי ושמעי, אנו אמהות, גם את אם, איננו שונות. אנו ילדנו אותם באהבה ובתקווה. עצרי וחשבי מה היית את עושה. אנו איננו יודעות מה קרה לבנינו; ואנו מחפשות אותם באהבה. התכוונו את אל חוכך וחשבי: האם אין זעקתנו צודקת? אנו עושות זאת בשביל כל הבנים, כדי שלעולם לא תחזור האימה. אנו, זכרי שבנינו, כמו אלה שאת ילדת, מצפים שאמותיהן לעולם, לעולם לא תפסקנה את זעקתן הצודקת והאצילה המגיעה אל כל בן-אנוש.

האמהות אינן כוכות. האמהות נלחמות עד שתמצאנה את בניהן. חברי הכנסת, גם אנו לא נשמיע קול של כבי אלא נקרא למאבק, כדי שאפשר יהיה להציל, כדי שהצדק ייצא לאור.

מבין הנעלמים שנפגעו, נפגעו משום שאנשי הכת הצבאים השלטת חשדו בהם בצדק או שלא בצדק, שהם שייכים לחנוניות שונות שהתנגדו למשטר. היו תנועות שונות, היו תנועות נדילה והיו תנועות שמעלו באורח דמוקרטי. הן פעלו באורח דמוקרטי כחנאים מאוד לא דמוקרטיים, משמע, בפעילות גלויה. היו גם כאלה שלא ידעו והדבר בא להם ככחלום בלחות.

אינני אומר שמי שפחת במתקפה הנוראה הזאת על זכויות האדם, על חירויות אנוש, על חיי אדם בארגנטינה, הציב לו כמטרה פגיעה ביהודי ארגנטינה. יכול מאוד להיות שלא. אבל על רקע של עליית גל האנטישמיות בארגנטינה, בעקבות משבר כלכלי, חברתי ופוליטי, על רקע העובדה שארגנטינה הפכה להיות ארץ מקלט לפושעים נאצים, חדרו במיוחד גורמים פאשיסטיים ניאורנאציים ואנטישמים לתוך חוגים מסוימים, וביניהם הצבא, המשטרה, השירותים החשאיים. מכיון שזה כך, נגזר על היהודים בארגנטינה גורל מיוחד, קשה פי כמה וחמור פי כמה מגורלם הנורא של האחרים.

זה השתקף גם בהיקף המעצרים, זה לבטח השתקף ביחס, בהשפלה, בעינויים, ואני חושב שגם בחריצת הדין הסופית. יש היום מאות עדויות על כך, ואני אביא רק שלוש קצרות. יש עדויות הנוגעת בגורלה של אלחנדרה חיימוביץ, שאמה, אביה ואחיה נמצאים אתנו כאן היום. מביאה את העדות גברת חאונה האומרת: לעולם לא אשכח שם זה, חיימוביץ. כולנו נקראנו לפי מספרים, לה קראו בשמה היהודי. היותה יהודייה היה מקור להשפלות בלתי פוסקות. כשנקראה למשרדים מסיבה כלשהי אמרו: הביאו את ה"אין", בגלל הסימנת היהודית של שמה. והיא מוסיפה: הסגן הראשון בריאב היה אומר לאלחנדרה, שהיהודים מהווים חלק ממזימה בין-לאומית, הם סרטן המכלה את העולם, הם רוצים להרוס את יסודות החברה הארגנטינית וכו' וכו'. רק אז נוכחת לדעת בגזענות ובשנאה האנטישמית שבקרב צבא ארגנטינה. לגבי להיות יהודי זה יותר גרוע מכל פעילות פוליטית.

והיתה עדות של גונולס בדה-לה-פס בלונדון, עדות מפורטת שנמסרה בפברואר 1980, ובה תיאורי זוויה על עינויים מיוחדים ליהודים, עם השפלה, עם כפייה ואילוצן שיכרעו ברכ ויתפללו בכיכול בפני היטלר ומוסוליני, ימת שמם וזכרם.

והיתה עדות של אדוארדו גרוצקי, שבסוף 1981 הצליח להיחלץ מהכלא. הוא מתאר כיצד, בקרב שישה סוהרים ש"טיפלו" בו, פעלו שני נאצים לשעבר, שפר ושווינד, איך כינו אותו "בן-זונה יהודי", איך עינו אותו במכות חשמל נוראות בכל חלקי הגוף ובאיבר המין.

על רקע כל אלה אנחנו חייבים בחשבון נפש. כיצד התאפשר קשר השתיקה הזה? כיצד התאפשר קשר השתיקה? בשנות השבעים הייתי חבר במשך שבע שנים בהנהלת הקונגרס היהודי העולמי, פעמים רבות ניסיתי להעלות את הנושא, להפעיל, אבל אמרו לי: הממסד היהודי המקומי חושש שפעילות בין-לאומית רק חזיק.

חברי הכנסת, האם גם בשנות ה-80 של המאה ה-20 עדיין נשמע את הטיעון הזה, כאשר גופו של העם היהודי מכוסה כוויות ומלא פצעים מפני שהוא שעה לעצות אחיותל כאלה? האם את זאת אנחנו אומרים אחרי לקח המאה ה-19, ואחרי לקח המאה ה-20?

אנחנו יודעים מה שורש הפילוסופיה של השתיקה. זו

חוכרת ל"ג, ישיבה ר"כ
— הצעות לסדר היום —

מראש, היתה ציפייה מלווה במתח בקרב הקהילה היהודית והמפלגות הפוליטיות בארגנטינה. הכול שאלו מה יהיה, מה תהיינה התגובות בעולם. באותו ערב ישבנו מול הטלוויזיה בחברתם של צעירים יהודים, והקריינית דיווחה ביושב על היה בראש החדשות. באותו שבת ציינה ארגנטינה שנה למלחמת מלוינס. הטלוויזיה עדיין מספרת על הניצחון הגדול והשידורים מופסקים מדי פעם כדי להראות כיצד הטביעו מטוסי ארגנטינה את נושאת המטוסים הכריטית. ואכן, מיד לאחר הקראת הדוח שוב הוקרנה התמונה הזו, וברקע ההמנון והדגל הארגנטיניים. הצעירים כיבו את הטלוויזיה. בחדר שררה דממה. הם הביטו אלי ואני אליהם, לא צריך היה לדבר. השקט אמר הכול. שאלו בדממה: האם ישראל תגיב? הקהילה היהודית תאמר את דבריה? האם אנחנו הצעירים יכולים לשתוק? באותו לילה כבר לא ישנו. ישבנו ושמענו והאזנינו מיאנו להאמין.

למחרת המשכנו לשמוע. לרגע שאלתי את עצמי, האם אני נמצא ב־1983, או אולי אני חולם חלום זוועה? שמענו על עשרות אלפים שנעלמו בדרכם לעבודה, כשוכים הביתה, כשכחם לארוחת ערב עם ילדיהם ומשפחתם, כהקיצים כחצות הליל מול דלת הנפרצת בקתות רוכים. הרחובות נסגרים לפתע וקברוצות פושטות חוטפות ונעלמות. ומי בין החטופים? — זקנים וצעירים, גברים ונשים, סטודנטים, פרעלים, נערים ונערות. תלמידי תיכון ותינוקות. הם לא שמעו שנקמת דם ילד קטן, טרם כרא השטן.

ראיתי סב יהודי שמבש את נכדיו שנחטפו, הם היו בני שלוש וארבע. אתם מבינים לאן הגיע בייאושו, על הבנים הוא כבר מוכן לוותר. הוא זועק: מה פשעה הנכדים הקטנטנים? ואם יהודיה מספרת על בתה שנחטפה עם חברתה כאשר הכינו שיעורים, בנות 15 ו־16, ועליהן אומרים שהן מתנגדי המשטר, מסוכנות, וגם בקרבנו יש כאלו, לצערי, שמאמינים בך.

ולאן הם נחטפו? למחנות ריכוז, למרכזי עינויים, לבסיסי צבא מוקפים בגדרות תיל — זה מוכיר משהו? ומה עלה בגורלם? על כך קיבלנו תשובה מעדרות הניצולים המעטים, וגם זה מוכיר משהו: עינויים, התעללות גופנית, רצח באלות ומוטות. בני המזל הוצאו להורג מול כיתות יורים.

מאות ואולי אלפי בני הקהילה היהודית בארגנטינה נעלמו, האחרון מביניהם נעלם בחודש שעבר, דקורטור במקצועו, אני מקווה שיימצא ויהיה באמת האחרון. איני טוען שהם נחטפו בגלל יהדותם, הם נחטפו עקב הטרור והמצב הפוליטי בארגנטינה. אבל, הם עוננו, סבלו והוצאו להורג גם בגלל יהדותם. מנהיגיה של ארגנטינה דיברו על "שלטון הציונות על העולם". מקורו של הרעיון הזה בפרוטוקולים של זקני ציון. זו האנטישמיות בהתגלמותה, הבאה לכלל ביטוי והגשמה במחנות העינויים. שם חורטים צלבי קרס; שם מענים יהודים בשיטות האס.אס. ושם זוכרים ומוזכרים לאסיר את היותו יהודי. זה מבוצע בידי אנשים שחונכו על־ידי נאצים.

במצב כזה קשה לבוא ליהדות ארגנטינה כדרישה להקים קול זעקה. אפשר לבוא ולשאל: מה אתם עושים כאן בארגנטינה? שאלה זו מחייבת ביורו מחשבו וצריך שנשאל אותה בכל הזדמנות. אני עשיתי זאת בשבוע ששהיתי בארגנטינה בכל הזדמנות, בכל יום.

גם שם הם זועקים. חלק זועק בדממה שכלב וחלק אינו

אני מיצר מאוד, שניסיון שעשו כמה חברי הכנסת מהאופוזיציה והמקואליציה להביא את הנושא הזה עוד היום לכלל גילוי דעת משותף של הכנסת על כל חלקיה, לא הסתייע, ואני מבקש לפחות להכניס לפרוטוקול את הכיטוי של רצונם הטוב של החברי הכנסת מהאופוזיציה והמקואליציה. לצערי הרב, אי־הצלחה שלנו לעשות זאת היום מעוררת בי חשש שמא המאבק על ניתוקו של קשר השתיקה וניתוחו עדיין לא הסתיים.

רציו לומר את הדברים האלה:

1. כנסת ישראל מביעה זעזוע עמוק נוכח פרוסום דוח הפיקוד העליון בארגנטינה מתורש אפריל שנה זו על־אודות גורלם של אלפי "הנעלמים" בארץ זו, ביניהם מאות יהודים.

2. הכנסת מצרפת את קולה לקולם של פרלמנטים אחרים, לקולה של דעת הקהל הגאוה, בדחיית דוח זה. שכל מטרתו לטשטש פרשה מחרידה זו ולהסירה מסדר־היום. דוח זה אינו יכול להיות תשובה הולמת על זעקתן של משפחות הנעדרים.

3. הכנסת שותפה לתביעה המופנית אל שלטונות ארגנטינה:

א. לשחרר מייד את כל הנעדרים שנותרו בחיים, הכלואים בבתי־הסוהר או במחנות הריכוז הסודיים, ללא משפט צדק.

ב. לפרסם בדחיפות מידע מוסמך, מפורט ומדויק על גורלם של הנעלמים שאינם בחיים, בדבר נסיבות מעצרים, נסיבות העמדתם למשפט אם היה כזה, נסיבות רציחתם ומקום קבורתם.

ג. לקיים חקירה יסודית, בשיתוף גורמים בין־לאומיים, שתביא להעמדתם לדין של האחראים למעשים נפשעים אלה, שהחלו כרמיסת זכויות האדם ונסתיימו ככלא, בעינויים וברצח.

4. הכנסת מביעה חרדה מיוחדת לנוכח העדרות על גילויים אנטישמיים קיצוניים שליוו את נסיבות מעצרים של הנעלמים היהודיים ובעת כליאתם — בהשפלתם, בעינויים, בהוצאתם להורג — והיא קוראת להתנער מנושאי וממפציי של הארס האנטישמי.

רציו לבקש שוועדת העלייה והקליטה תמשיך ותעקוב אחר ההתפתחויות בגורלם של הנעלמים. אני מקווה שאי־הצלחה הזו היום לא תהיה סימן לבאות, ובכל זאת נעליח להתלכד במה שאנחנו ככנסת מאוחדת יכולים לתרום כדי להיענות לקריאה הנואשת של משפחות הנעלמים.

היורר מ' כהן־אביד:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת דרור זינגרמן.

דרור זינגרמן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש כנסת נכבדה, "כשיגיע נירנברג — אל תשכח שהצלת את חיך". משפט זה נאמר מפיו של קצין במחנה עינויים לחטופה. משפט זה חייב לזעזע את כולנו. כארבעים שנה לאחר היטלר והשוואה מתבצעים שוב בגלוי מעשי רצח, עינויים ופשעים נגד האנושות והעם היהודי.

חברי הכנסת, ב־4 באפריל, היום שבו פורסמו הדוקומנטים מטעם המשטר הצבאי בארגנטינה, שקבעו שאין הוא אחראי לגורל הנעדרים, שהיחב כבאונסי־אירס. באותו בוקר שמעתי לראשונה את תוכנו של הדוח מפי שגרירנו בארגנטינה מר דב שמורק. אף שחונכו של הדוח היה צפוי

בטלוויזיה, שרמזו שתגובה ישראלית תפגע בקהילה היהודית. כפי שאמרתי, גם בקרב הקהילה היהודית בארגנטינה הדעות חלוקות, אבל חבל שאנו לא למדים מההיסטוריה. גם בכריטי-המועצות יש קהילה יהודית גדולה ובאחיותיה חיים כ-20,000 יהודים. האם קול הזעקה הזיק? — ההיפך הוא הנכון. קול הזעקה פתח את שערי כריטי-המועצות וגם ממשלת אחיותיה לא נשארה אדישה ללחץ שהופעל עליה.

ממשלת ישראל חייבת להגיב, אדוני שר החוץ, ועדיין לא מאוחר. יש להגיב פומבית. אינני יודע, האם יש מישור מבין הנעדרים שעודנו בחיים. הלואי שכן, אבל גם אם לא, עלינו לזעוק למען עצמנו, למען העם היהודי ולמען הדורות הבאים. אני רוצה שילדי ונכדי יצביעו עלי כאצבע ויאמרו: אבא שתק.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חודה לחבר הכנסת דרור זיגרמן.

שבח ויס (המערק):

אדוני היושב-ראש, אולי אפשר לומר לחברי הכנסת במזנון מהו סדר-היום?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

יש סדר-יום מודפס. חברי הכנסת צריכים להיות מודעים לסדר-היום. לא נשלח לקרוא להם.

באותו נושא — רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השירה, הקריאה של האמהות עם המטפחות הלבנות בכיכר כבאנוס-איירס עדיין מהדהדת בבית הזה. אני, כאם, מרגישה שאני חייבת להן תשובה. אני מאמינה שהתשובה שלי היום איננה רק בשמי ולא רק בשם האמהות כאן בישראל, אלא בשם כל אמהות ישראל בכל דור ודור.

כן, זעקתם צודקת, אתן עושות זאת בשביל כל הבנים, כדי שלעולם לא תחזור אימה. אנחנו נזכור שבנינו, כמו בניכן, מצפים שאמהותיהם לעולם לא יפסיקו את מלחמתן הצודקת. כן, האמהות אינן בוכות, הן נלחמות. גם האם בישראל נלחמת על בנה ועל כל הבנים הן האמהות הזועקות לצדק בעולם.

אני, אדוני היושב-ראש, לא אדבר על מה שקורה שם. שמענו, ומי שלא קרא עד היום — לא יקרה לו דבר, גם אם הוא שומע את הדבר הזה היום. אני רוצה לשאול את השאלה: מה קורה לנו פה? מה קורה לנו היום?

בעבר, כאשר יהודי היה נפגע בכל מקום בעולם, לא שאלנו לדעותיו, למה הוא נפגע, מה הוא חשב, באיזו מפלגה הוא היה. כל יהודי בכל מקום בעולם, בצפון ובדרום הזועזע ורצה להגיש לו עזרה, ולא רק יהודי. כבת לעם היהודי אני אומרת: נביאי ישראל עמדו כאן בירושלים וזעקו חמס על כל עוול בעולם. על פשעי אדם ומואב, הם זעקו כיהודים. מה קרה לרגישות המיוחדת הזאת של כל יהודי ושל כולנו כעם יהודי?

אדוני היושב-ראש, בהתחשב באילוצים של מדינה ככלל ושל מדינת ישראל בפרט, בהתחשב בסדר עדיפויות מסוים במישור הלאומי-הממלכתי, בהתחשב בהבחנה בין סדר עדיפויות לאומי ואישי וגם בגלל כל הצביעויות של כל מיני גורמים בעולם, שבעצם "לוקחים טרמפ", כפי שאומרים, על הנושא הזה למען אינטרסים פוליטיים שלהם, ובהתחשב בכל הקשיים המיוחדים שיש בנושא זה, שכה קשה לאמת בו עובדות וידיעות, גם כשיש ידיעות — ההחלטה הראשונה שקיבלה כנסת ישראל וממשלת ישראל זו, ממשלת הליכוד,

מהסס לצאת פומבי, אמהות יהודיות מפגינות שבוע אחר שבוע במשך שנים בכיכר המפורסמת כבאנוס-איירס.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביום שישי, ה-29 באפריל, בערב 1,500 יהודים מסובים בבית-הכנסת הקונסרבטיבי בתי-אל. אנו שומעים את דרשתו של הרב מרשל מאיר, היא חריפה, קשה, מאשימה. הוא מבטיח שלא ישקוט עד אשר תצא האמת לאור. זה אומץ לב מדהים. אני שואל, בהסתכלי על אלפי היהודים, רובם צעירים, האם יהיה לזה המשך? — ויש המשך.

סטודנטים יהודים בארגנטינה מרברים בגלוי, הם דורשים חקירה, תובעים להגן על זכויות האזרח. גם המפלגות הפוליטיות בארגנטינה מפגיעות ואינן מקבלות את הדוח. עיתוני ארגנטינה מפרסמים ראיונות עם ראשי שתי המפלגות הגדולות, הרדיקלים והפרוגניסטים, והם קוראים לקיים חקירה נוספת. נשיא איטליה משמיע קול נגד הדוח, ממשלות צרפת וספרד מגנות אותו בתריפות. ועדות פרלמנטריות מבויל, מגרמניה, משבדיה ומארגנטינה מבטות עמדה ומתקיפות, אני, כישראלי, מחכה לתגובת ישראל. גם היהודים מחכים, מי בדממה ומי בקול שאלה.

אדוני היושב-ראש, מדינת ישראל הוקמה כבית, כמקלט וכמרכז לעם היהודי. כל ממשלות ישראל ראו עצמן אחראיות לגורל העם היהודי כאשר הוא. ראש הממשלה מנחם בגין אמר זאת פעמים רבות מעל במה זו: בשבילי כל יהודי נחשב אזרח ישראל, בכל הנוגע לזכותו להגנה בעיקר מפני אנטישמיות.

השבוע נפגשתי עם שר החוץ מר יצחק שמיר, הוא הבהיר לי שישאלה הגיבה לאחר פרסום הדוח. הוא אישית זימן את השגריר הארגנטיני בישראל, כהמשך לביקורו בארגנטינה, והעלה את הנושא ומסר רשימה של 340 נעדרים, כדי ששלטונות ארגנטינה יבררו את גורלם. אין לי ספק ששר החוץ עשה מעשה חשוב, אולם עדיין מרחפת השאלה: מדוע התגובה היא חרישית, מדוע היא צריכה להיות לחישה באוזנו של השגריר? מדוע אינה פומבית? מדוע אין מארגנים מבצע הסברה מקיף בכל העולם?

יש טוענים שברקע עומדים היחסים המדיניים והצבאיים של ישראל עם ארגנטינה, ולכן אין ישראל יכולה להתערב בבעיותיה הפנימיות של ארגנטינה. שמחתי לשמוע משר החוץ, שיש לנו זכות מלאה להתערב בכל מקום שבו מופלה ציבור יהודי לרעה.

אין אני רוצה להיכנס לשאלה האם יש למכור נשק למדינות המדכאות את אזרחיהן. דעתי השלילית בנושא זה ידועה, אבל גם אלה שטוענים שיש אילוצים כלכליים, תעשייתיים ופוליטיים לא התנגדו כאשר ישראל הדריעה בימי משבר פוקלנד שהיא אינה מתכוונת לעשות עסקות חדשות עם ארגנטינה. האם עלינו להמשיך בעסקים כרגיל, כאשר ממשלת ארגנטינה מסרבת לענות לנו מה גורל אחינו היהודים?

קשה, אדוני שר החוץ, להיות כבאנוס-איירס ולראות בטלוויזיה נשק ישראלי מוצג לראווה, לשמוע את נשיא ארגנטינה תוקף בתריפות את ישראל בנייד-להי, לראות בבוקר את האמהות הבוכות, לשמוע על נערה יהודייה שנחטפה ומצאה אצל נוצרים ככפר נידח בצ'ילה. להאזין לצעירים יהודים שמצפים לתגובה ישראלית אמיצה, פומבית, חריפה — וישראל שותקת.

ברצוני, חברי הכנסת, להתייחס לדברי שר הביטחון

דוכן ברחוב. האם אנחנו לא יכולים לראות את זה, להזהיר את העם ולהילחם בזה? אני מדברת במישור של "בשכיל מה קמה המדינה הזאת". נשק דרוש לנו בשביל לשמור על המדינה, והמדינה דרושה לנו כדי לשמור על העם. אם כך נגהג, לא רק שזה לא יפגע בעם, להיפך, אנחנו חייבים להזהיר אותם מפני מה שצפוי להם שם. הנימוק הרשמי לפגיעה ביהודים אלה אינו יהדותם; אני זוכרת את זה גם ביחס לרוסיה — היו אומרים: הוא סתם עברייני כלכלי, הוא סתם מרגל אמריקני. אנחנו מעולם לא קיבלנו את הטיעונים האלה, וכפרט שאין אנחנו יכולים לבדוק במה הדברים אמורים. אם יש פה ספק, ספק בעניין הזה, הוא החשוב ולא הכריז, לא עד שנגד בכיור מה קרה. אנחנו מנוסים למדי בעלילות שהעלילו עלינו. אי-אפשר לבוא ולומר שלא רודפים אותם בגלל יהדותם, גם יש עדויות ברורות שהרדיפות הן בגלל יהדותם, או שלפחות בגלל זה הם עונו יותר. אנחנו יודעים את העיניים של האנטישמים: מכה אחת כי אתה חושב כך וכך, ומכה נוספת מפני שנכנסת בכריתו של אברהם אבינו. אנחנו איננו יכולים לבדוק בציוניותם. זה גם לא צריך לעניין אותנו ברגע זה.

דיברתי על היחס שלנו לאדם בכלל, אבל במקרה זה זה לא צריך לעניין אותנו. נכון, עניי עירך קודמים, אני מסכימה לזה, כפרט כשיש לנו בריאות חולנית או חולניות בריאה שהיא חלק מן העם הזה — "לקפוץ טרמפ" על כל אידיאולוגיה שתביא צדק לעולם. זה חלק מן העם היהודי. זו המחלה שלנו. צריכים לראות זאת כך. והמחלה עוד יותר גדולה, כי נוספה לה הגלות, ולא רואים שצריכים קודם כול לפתור את העוול ואת הא-צדק שנעשה לעם שלם. זה חולני, נכון, אבל האם נעיש אותם? אפשר לומר: הם יכלו לעלות, הם לא עולים, אז לא צריך.

אני הערצתי מאוד והערכתי את הדברים של שר החוץ, כשהוא היה שם ונפגש עם המשפחות. היה לו האומץ לומר: הפסיקו לבכות. עלו לישראל, כל הכבוד. אבל אנחנו פה צריכים להפסיק לדבר על עלייה ולהתחיל לעשות אותה, להתחיל ולהתחיל לפעול למען שהם יעלו. ולא לומר אתם תעלו — טוב, מי שעולה — כרוך הבא, ומי שלא בא — שיהיה מופקר לגורלו. לא, לא בשביל זה קמנו. קמנו מפני שהם חולים, אם הגלות לא הייתה מחלה, לא צריך היה להקים תנועה ציונית. הם היו באים לציון כפי שהסכא שלי בא וכפי שהסכים של רבים מאלה באו. הקמנו תנועה ציונית כדי להביא את אלה שאינם רוצים, כדי לשכנע אותם, כדי להבריא אותם, כדי לעשות הכול. גם אם הם לא רוצים, גם אם הם מנופנים ככל הדגלים שבעולם.

יש לנו פעילות מיוחדת לאלה שבכלל עזבו את עם ישראל — להחזיר אותם לעם ישראל, פעילות אחרת לאלה שעזבו את הציונות — להביא אותם לציונות, לאלה הציונים שם — להביא אותם לארץ-ישראל. זה משוכך באמת, זה מורכב באמת. אבל זה מה שאנחנו צריכים לעשות.

ועוד אומרים — והתייחס לכך חבר הכנסת יאיר צבן — לא להתערב בעניינים של מדינה אחרת. אנחנו חייבים להתערב בענייני כל יהודי בעולם, ולדעתי — בענייני כל אדם בעולם, מבחינה מוסרית. זה תפקידו של עם ישראל. אנחנו חייבים. זה הייחוד שלנו.

אני יודעת, יאמרו: אתם לא מעשיים. אני יודעת, יש מדינה ויש חוקים ויש הגבלות. אני יודעת, אני יודעת את כל מה שצריך לדעת אדם מעשי ונורמלי. אני יודעת, זה קל מאוד להיות מעשי: אנחנו צריכים לשנות דברים. ישנו דברים אלה שאומרים: ואף-על-פי-כן, רק אלה ישנו. לכן, מה זאת אומרת "לא להתערב"? אנחנו קוראים לכולם, לכל העולם, להתערב

היתה לתת מקלט לנרדפים, ולא רק יהודים, כדי לבטא עד העומק את הייחוד היהודי, את הרגישות היהודית לפגיעה בזכויות של אדם לחיות, ולחיות בצלם אלוהים. זאת היתה ההחלטה הראשונה של ממשלת הליכוד, וכולנו התגאינו בכך. אני מאמינה שזו צריכה להיות התחושה שביסוד כל ההחלטות של הממשלה הזאת, גם היום, גם כשהדברים נוגעים במישור פרגמטי כל כך, פרקטי כל כך ומעשי כל כך של יחסים, על כל ההשלכות שיש ליחסים בין מדינות.

אני מאמינה שכנסת ישראל כיום, ככנסת ציונית — ונכון אמר חבר הכנסת דרור זינגרמן — רואה בכל יהודי בעולם אזרח מדינת ישראל בכות. ממשלת ישראל צריכה להפוך את הכות הזה לפועל: כך ראינו את האזרחים היהודים ברוסיה, ברית-המועצות, ונתנו להם אזרחות מוסרית. ממשלה זאת היא ממשלת כל העם היהודי, אחת אין לה שום זכות להיות הממשלה גם של האזרחים שנמצאים פה; היום הם פה, וכל ה"פה" הזה הוא עדיין בגדר תהליך. אם ממשלת שווייץ, או ממשלת שבדיה, או ממשלת איטליה רואגות לאזרחים שלהן, אנחנו אומרים: זה טובי שהן רואגות להם, אך מה אתם רוצים מאתנו, יהודי ארגנטינה אינם אזרחים שלנו. הם כן אזרחים שלנו. אנחנו חייבים לראות בהם כאלה.

אני רוצה להתייחס להסתייגויות, אחת לאחת, ולנסות ולראות האם יש בהן צדק. נכון אומרות האמהות שם: על צדק לא מתפשרים. יש גבול לפשרות. לצדק אין פניות ימיה או שמאלה. רק ישר. זהו הצדק. לרין ולחוק יש כל מיני פשרות. אבל לא לצדק. ובכן, אומרים שזה זיוק למדינת ישראל. אינני רוצה לומר מי בדיוק אומר כך, יש גורמים כמשרד החוץ ויש גורמים אחרים. אני אחייחם גם למה שמשרד החוץ עשה. ובכן, קודם כול אומרים: זה זיוק למדינה. אנחנו כבר יודעים שהמדינה הזאת היא מדינה של העם היהודי. אי-אפשר לעשות שום חישוב של נזק למדינה כלי לחשב באיזו מידה יהיה נזק לעם, והעם — אלה הם פרטים, אלה הם יהודים. אינני רוצה להחזיר את תקופת השואה. לחמנו אז כדי להקים מדינה, כדי שלא תהיה עוד שואה. אם היינו מודעים קצת יותר, אולי כבר אז היינו פועלים אחרת, גם במחתרות — באצ"ל, ובכל"ח, ובכהנה — למען העם.

יש חשיבות ליחסים. אנחנו רוצים מאוד לחדש את היחסים עם ברית-המועצות, אף שגם היא העלימה אנשים וחטפה כלילות. אני אומרת את זה גם לאלה שעושים את ההבדלות האלה. אני אינני עושה את ההבדלות האלה, אבל עם חידוש היחסים שלנו אנחנו תובעים את תיקון העוול שנעשה לאחים שלנו שם וגם — כאלה שחתומים על הצהרת הליסנקי — תיקון עוול שנעשה לכל אדם בכלל.

זה זיוק ליהודים? אינני מקבלת את הפילוסופיה אשר אומרת: יש שם 400,000 יהודים ולכן אסור להרגיז, כפי שאמרנו פעם על "הדוב הרוסי". אנחנו מעולם לא קיבלנו את הגישה הזאת. זו היתה תמיד הגישה של ממשלות המערב. הן לא רצו להרגיז, כפי שאמרתי, לא "הדוב הרוסי" ולכן אסור היה לזעוק את הזעקה. אמרנו: לא, נזעק, יש איוון. האיוון האמיתי ההיסטורי הוא אינו כזה, כפי שאדם חושבים. שייקחון את כל היהודים ברוסיה ומייד ישלחו אותם לסיביר. יש חשבון אחר.

וגם כאן, מה פירוש: זיוק ל-400,000 יהודים? — כמובן, זה קשור לאזהרה שלנו ליהודים האלה, שיכולה להיות היום שואה חדשה בארגנטינה. אנחנו משתפים פעולה עם ממשלה אנטישמית ניאירנאצית. ספרי "מייק-קמפן" מצויים שם בכל

שר החוץ י' שמיר:

אדוני הושב ראש, חברי הכנסת, אלה שהעלו את ההצעות לסדרהיום הביאו לפני הבית טרגדיה אנושית ויהודית עמוקה מיני ים. אין מלים לבטא ולהביע את עומק הטרגדיה הזאת. אני נפגשתי עם בני המשפחות, עם הורי הנעלמים כאן בארץ ועם רבים מהם נפגשתי בארגונינו. שמעתי את זעקתם, השתתפתי בסבלם. לבי נשבר לשמע הסיפורים על הסבל האיום שפקד אותם במשך שנים רבות. זוהי טרגדיה, גם אנושית וגם יהודית. והטרגדיה היהודית היא כפולה: ראשית, הרבה יהודים — גברים ונשים, רובם צעירים, אבל גם לא צעירים — איבדו את חייהם כתנאים טרגיים מאוד; זו כשלעצמה טרגדיה. שנית, זוהי טרגדיה יהודית מיוחדת, תוצאה של הגלות, שהם נפלו ואיבדו את חייהם במלחמה לא להם.

אחד החפקידים של המדינה היהודית הוא להביא לכך, שדברים כאלה לא יתרחשו בקרב העם היהודי; שכל טיפה של מרץ יהודי, כל טיפה של מאמץ יהודי, ירוכזו בארץ הזאת וינצלו למערכה למען קיומו, שלומה, חירותו וקידומו של העם היהודי.

נכון שאותם אנשים שנעצרו בארגונינו, ואחר כך נעלמו, לא נעצרו כיהודים. זה היה חלק ממלחמה איומה, חריפה ביותר, מלחמה מלאה אלימות, בין כמה מחנות. אבל יש גם אספקטים יהודיים. גם יש מקרים של התנכלות אנטישמית מיוחדת לאנשים שהיו קרובות לחטיפות, והעובדות מורות שהשתייכותם לעם היהודי השפיעה אל ההתייחסות אליהם. זה גרם ליותר התנכלויות, לייסורים ולסבל רבים יותר.

במובן זה, בהערכת הדברים האלה, בהערכת ההתרחשויות האלה שהתרחשו בארץ חרוקה, אין לי שום ירוח עם מגישי ההצעה לסדרהיום, אבל אפשר היה לחשוב, לאחר שהאזנו לכל הדברים האלה, כאילו עד היום ממשלת ישראל לא עשתה דבר, לא נקפה אצבע במים קרים, לא הרימה קול, לא פעלה — — —

גאולה כהן (התחיה):

לא אמרתי את זאת.

שר החוץ י' שמיר:

כך דובר כאן. חבר הכנסת יאיר צבן דיבר על קשר שתיקה. למה להשתק מה שעשתה ממשלת ישראל? אפשר לחשוב שאנו היינו אדישים לגמרי לגורל היהודים בארגונינו, וזה מנוגד לכל תפיסתנו הציונית והיהודית.

יאיר צבן (המערך):

כנסת ישראל צריכה להשמיע את קולה.

מנחם הכהן (המערך):

חודשים לא היה אפשר להעלות את הנושא בכנסת.

יאיר צבן (המערך):

אדוני שר החוץ, כנסת ישראל צריכה להשמיע את דברה.

שר החוץ י' שמיר:

אינני מדבר על כנסת ישראל; אני מדבר על מדינת ישראל.

יאיר צבן (המערך):

הרי לא היה אפשר להעלות את הנושא.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת יאיר צבן, זה לא נאה ולא מכובד, בנושא זה ובישיבה זו, לומר את הדברים האלה. אני מבקש להקשיב. אם יש לך דברים וחילוקי דעות, תאמר אותם מחוץ לכותלי הכנסת.

בגורל יהדות רוסיה. מה נאמר להם היום? קראנו לכולם להתערב בענייני גרמניה. אני אומרת לכם, אינני רואה ארגונינו אחת, על כל פנים עלינו לחשוש מזה.

אינני בטוחה שזה יביא לניתוק היחסים. לגמרי אינני בטוחה בכך. אלה הם פחדים שלנו. אבל אם יביא הדבר לניתוק היחסים — שיביא. יש דברים מסוג אחר לגמרי, והם נותנים צידוק לקיומנו פה. ליחסים שבינינו לבין עצמנו. אני אינני חושבת שזה יביא לניתוק היחסים, כי זה אמיחי כל כך וצורך. אפילו לא למחוז?

אני קוראת לך, אדוני שר החוץ, לחשוב עוד פעם אחת על הבקשה שלנו לסיכום משותף של כל הבית הזה. מרוע לא תצא מכאן קריאה של מחאה? חז"ל דיברו על הדינים שהיו בעיר ולא מיחו. שהם ייענשו. אינני זוכרת את הפסוק בדיוק.

שולמית אלוני (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

אני שואלת: למה לא תצא מכאן קריאה? האם יש בה דבר לא אמיח. פוגע, שעלול להזיק למדינת ישראל?

שתי קריאות צריכות לצאת מכאן — גם קריאה לשלטונות ארגונינו — ואנחנו ניסחנו קריאה מסוכמת שנקראה כאן — וגם קריאה לעם היהודי. להסיק מסקנות. ולא רק בארגונינו. קריאה זו צריכה לצאת גם ליהדות ארצות הברית, כי אין הכדל בין גולת רווחה לבין גולת מצוקה. כל גולת רווחה היום יכולה להפוך מחר לגולת מצוקה. כבר ראינו את זאת. זו הציונות שאומרת, שאין ארץ אחת שיש בה גולת רווחה. אנו חייבים להזהיר אותם.

ואנו חייבים לפנות אל הממשלה, אנו חייבים לקרוא גם לעצמנו, קודם כול לבדוק את עצמנו, מה קרה לקהות הזאת שאחזה בנו. האילוצים של יום יום והעשייה של יום יום שוחקים משהו. אני יכולה להבין זאת. אם היא שוחקת — בבקשה, נעשה יום אחד כחודש עתים לתורה, עתים לחשיבה, מעין שנת יובל רוחנית, כדי שנשתחרר מהעבדות לכל ענייני היום-יום, לכל האילוצים של היום-יום, ולחשוב ולראות כמה כבר זזנו מעצמנו, כמה אנו מתכחשים לייחוד, לייצור ולמהות שלנו. יום כחודש נחזור קצת לעצמנו. נחזור קצת יותר לייחוד היהודי וקצת יותר לצדק ולאמת מעל לחיי היום-יום.

אני קוראת לשר החוץ להסכים למשפט אחד: קריאה אחת משותפת שתצא מכאן היום ותאחד את כל הבית הזה. אני מציעה את כל הסיכום, אבל מאחר שברגע זה אי-אפשר להיכנס שוב לפרוצדורה של הערות של סיעות שונות — — —

תמר אשל (המערך):

הכנסת ריכונית, היא איננה צריכה לבקש רשות.

גאולה כהן (התחיה):

אני קוראת לכל הבית, אני פונה לשר החוץ, אני קוראת לכל הבית להתאחד סביב שתי קריאות אלה. כי הדבר איננו לפי החקון הרגיל, ואני מאמינה שבכך תהיה הכנסת הזאת ציונית יותר ויהודית יותר, ואם היא תציל גורל של יהודי אחד בכלר — קריאה זו היתה ראויה לשמה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חודה לתכרת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לשר החוץ להשיב על שלוש ההצעות.

כאשר העניין הזה התפרסם מאוד בארגונינו ובעולם, כאשר התגלו קברים של נעלמים, קברים של אלמונים, וקם רעש בעולם — באיטליה, שחלק גדול מהנעלמים הם אזרחיה או ממוצא איטלקי, ובצרפת — בתקופה ההיא הזדמנתי לארגונינו. הייתי שם, לפני שנשעתי נפגשתי עם בני המשפחות החיים כאן בארץ, כדי לשמוע מהם ולדעת עוד פרטים. כאשר באתי לארגונינו נפגשתי עם המשפחות שם, הלכתי לשר החוץ של ממשלת ארגנטינה ואל נשיאה של ארגנטינה, ותבעתי מהם בשם מדינת ישראל לשחרר את כל מי שעודנו בחיים ולחקור ולבדוק את הפרטים על כל אלה שאין עליהם פרטים. אמרתי להם שאני מדבר בשם המדינה היהודית, האחרית לגורל היהודים בעולם כולו. לא שמעתי מלה של ערעור על זכותי לדרוש את זאת. הם קיבלו את זה. ונתתי להם רשימה, זו שהייתה אצלנו, שהיו בה אותם פרטים שבמשך הזמן ריכוז הנציגויות שלנו. היו בה כ-340 שמות של נעלמים ו-10 שמות של עצורים, זאת אומרת אנשים שיעדים שעודם בחיים ויודעים היכן הם. פרסמתי את הדבר הזה בארגונינו, בכלי התקשורת. במסיבת עיתונאים, באסיפת-עם יהודית גדולה, כשיחות עם ראשי המפלגות בארגונינו, וזה התפרסם בכל כלי התקשורת בארגונינו.

שולמית אלוני (המערך):
אז מה רע בהעלאת הנושא כאן?

שר החוץ י' שמיר:
איך זה ייתכן, שלאחר כל זה אתם באים ואומרים שממשלת ישראל שתקה כל הזמן, היתה שותפה לקשר השתיקה? האם לזה שתיקה ייקרא? איזה עוול זה?

יאיר צבן (המערך):
אינן מבחין בין פעילות דיפלומטית לבין פעילות ציבורית.

שר החוץ י' שמיר:
אבל זאת היתה פעילות ציבורית.

יאיר צבן (המערך):
שבעה פרלמנטים בעולם לא הסתפקו בפעילות הדיפלומטית שלהם, ביניהם ספרד, שווייץ וגרמניה.

שר החוץ י' שמיר:
חבר הכנסת צבן, אתה אמרת כחוק דברך: ניתנה עזרה. בזה כללת את כל מה שעשתה הממשלה. אבל מה שאני עשיתי עשיתי בפומבי, בצורה הרשמית ביותר, בצורה הפורמלית ביותר.

מנחם הכהן (המערך):
אז למה אסור היה להעלות הנושא לדיון בכנסת?

יאיר צבן (המערך):
למה מנעת את העלאת העניין לדיון בכנסת? אתה רוצה לטשטש את זה?

שר החוץ י' שמיר:
על מה אתה מדבר? אני מדווח ומספר על מה שממשלת ישראל עשתה ועושה עד היום. לאחר מכן, כשהורתי, לאחר תקופה מסוימת, כתוצאה מהרשימות שהגשנו, שלחה לנו ממשלת ארגנטינה שתי רשימות קטנות של כ-34 שמות, עם פרטים על אותם השמות שהיו ברשימה שאני הגשתי להם. אנחנו הנחנו, שבשקבות הרשימות האלה יבואו פרטים נוספים, רשימות נוספות. והוחלטו לבדוק האם הם שנמסרו לנו נכון או לא נכון. אנחנו ממשיכים בזה עד היום.

שר החוץ י' שמיר:
אנחנו פעלנו מתוך הכרה שמדינת ישראל אחראית לגורל העם היהודי בעולם וחייבת לעשות את כל אשר ניתן למען העם היהודי בתפוצותיו. כך פעלנו, ואני גא על כך.

לכן עוול עושים היום לממשלת ישראל. זה עוול לבוא ולתאר את החרדה של הטרגרדיה הזאת, ולא לומר אף לא מלה על כך שמדינת ישראל נהגה כאן ביתר אומץ ממדינות אחרות בעולם, שאזרחיהן סבלו והיו קורבנות לאסון הזה.

מנחם הכהן (המערך):
במה?

שר החוץ י' שמיר:
אני אספר.

מנחם הכהן (המערך):
אפילו לא הודעה?

שר החוץ י' שמיר:
אני אספר. איך קורא את כל ההודעות. אתה קורא רק את ההודעות שאתה מעוניין בהן.

יאיר צבן (המערך):
העובדה היא שחברי הכנסת יודעים מעט מאוד על זה.

שר החוץ י' שמיר:
קודם כול, מאז זה התחיל, מאז זה התפשט, משרד החוץ הישראלי ונציגיו במקום עשו לילות כימים, פעלו למען הצלה, למען שחרור, למען חקירה, למען בדיקת הפרטים, הלכו למרומי השלטון, לפעמים תוך סיכון. הלכו לאנשים שבהם היה חלוי גורלם של האנשים האלה, ודרשו במפגיע לשחרר אותם.

מנחם הכהן (המערך):
האם מותר לי לשאול אותך משהו?

שר החוץ י' שמיר:
לא, תן לי לדבר. גם אני לא הפרעתי לאיש.

מנחם הכהן (המערך):
אינני רוצה להפריע לך. מותר לשאול.

שר החוץ י' שמיר:
אני יכול לומר, שכל אחד יודע את הגבולות וההגבלות של נציגות וזה בארץ מסוימת. אנחנו הלכנו לא רק עד הסף, אלא הרבה מעבר לסף. שאלו את השגריר שלנו, שאלו את עוזריו, שאלו את היהודים בארגנטינה, והודות למאמצים אלה ניצלו לא מעטים. לדעתי — מעטים מדי, אבל לא מעטים. כמה מהם הגיעו לארץ וחיים בה היום, תודות למאמצים האלה.

אומנם היו גם כאלה אשר היו כפויי תודה במידה איומה, ואחרי שניצלו ושוחררו, תודות למאמציו, הוציאו את ריבת ישראל בכל מקום והקדישו את החופש שניתן להם תודות לנו כדי לנהל תעמולת שטנה וארס נגד מדינת ישראל. זה לא הרתיע אותנו מלהמשיך במאמצים האלה וממלאכת הקודש הזאת של הצלת יהודים, יהיו אשר יהיו.

כשאני הייתי בארגונינו ודיברתי וסיפרתי על כך בפני מנהיגי הציבור היהודי שם, היה מי שאמר לי משהו על החינוך שקיבלו האנשים האלה שקרה להם מה שקרה, ושנאחנו לא אחראים להם. השתקתי אותו. אמרתי: בשבילי גם ישראל שחטא ישראל הוא. אני אחראי לכל יהודי ואני אלהם בשבילי. אינני יודע אם כולם הסכימו לדעתי או לא, זה לא מעניין אותי כלל. אני הייתי בטוח שאני צודק, ואני הייתי בטוח שאני מייצג את מדינת ישראל ואת הגישה היהודית האמיתית.

את זה בידי הוועדה. יש דברים ופרטים שאינני יכול למסור אותם במליאה. נרווח על כך בוועדה.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדה. הוא מוסכם על כולו.

עוזי ברעם (המערך):

רגע, יש לי שאלה.

הי"ר מ' שחל:

סליחה, אדוני השר, אתה מציע ועדה משותפת?

שר החוץ י' שמיר:

זו יכולה להיות ועדה שתחליט עליה ועדת הכנסת, אבל אני יכול להסכים לוועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון ושל ועדת העלייה והקליטה.

שבח וייס (המערך):

אפשר לשאול את שר החוץ שאלה?

הי"ר מ' שחל:

הוא ירד מהדוכן. הוא סיים, אני מצטער.

שבח וייס (המערך):

לא, אני חושב שהוא עוד ליד הדוכן.

הי"ר מ' שחל:

אתה רוצה להציע הצעה? בבקשה.

שבח וייס (המערך):

אני רוצה להציע משהו בנושא של הוועדה, ואולי זה יגרום לכך שכמו שהתחלנו את הדיון גם נסיים אותו. בתחושה של קולקטיביות: אולי נעביר את הנושא לשתי הוועדות, כפי ששר החוץ הציע. לשם ניסוח הודעה משותפת של הכנסת בזמן הקרוב.

קראות:

לא, לא.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זה לא יכול להיות כך. נעביר את זה לדיון של שתי הוועדות.

הי"ר מ' שחל:

קודם כול, יש בפנינו הצעה של שר החוץ להעביר את הנושא לוועדה משותפת. הכנסת רשאית להחליט על ועדה משותפת ואני פונה קודם כול למציעים. חבר הכנסת יאיר צבן, האם אתה מסכים להעברה לוועדה משותפת?

יאיר צבן (המערך):

בצער רב, כן.

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת דרור וייגרמן?

דרור וייגרמן (הליכוד):

בהתאם לסיכום של שר החוץ — אני מסכים.

הי"ר מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן?

גאולה כהן (התחיה):

כן.

שולמית אלוני (המערך):

או למה לשלוח נשק לחיזוק המשטר שם?

שר החוץ י' שמיר:

בינתיים הגיעה באפריל שנה זו ההודעה של השלטונות הצבאיים, שכנראה כל הנעלמים, אלה שקוראים להם "נעלמים", כבר אינם בחיים.

יוסי שריד (המערך):

האם הפסקתם לשלוח נשק באותו רגע?

שר החוץ י' שמיר:

זה איננו הנושא כרגע. זה איננו הנושא שעומד על סדר-היום.

אלעזר גרנות (המערך):

רצינו שלא להעלות את זה. רצינו להתאחד על זה, להגיע לקונסנסוס לאומי.

שר החוץ י' שמיר:

עכשיו אתם נטפלים בזה?

יוסי שריד (המערך):

באותו רגע הייתם צריכים להפסיק.

שר החוץ י' שמיר:

היית יכול להציע זאת אז.

יוסי שריד (המערך):

אני מציע את זה כבר הרבה שנים.

שר החוץ י' שמיר:

וכן, קראתי לשגריר ארגנטינה בארץ כדי למחות בפניו ולהגיש לו מחאה על-מנת שיעביר אותה לממשלתו. אמרנו לו: אנחנו איננו יכולים לראות בהודעה הזאת סוף פסוק. אנחנו דורשים לקבל פרטים על כל אותם אנשים שנזכרו כרשימות.

שכחתי לומר, שבינתיים שוחררו שמונה מתוך עשרת העצורים אשר אנחנו דרשנו את שחרורם. זה לא הרבה, אבל אנחנו יודעים את ערכה של הצלת כל נפש מישראל. השגריר הארגנטיני הבטיח לי שהם ימשיכו בחקירות, בבדיקות רעבירו לנו פרטים נוספים לפי רשימות שהגשנו להם. הוא אמר שעכשיו השינוי הוא שיטפלו בזה השלטונות המשפטיים. אמרתי: בבקשה, אבל אנחנו רוצים פרטים. ואמרתי לו שאנחנו לא נשקוט ולא ננוח עד שנגיע לחקר כל הטרנדיה הזאת. אנחנו ממשיכים לדרוש את זה מהם גם אתמול וגם היום, ונמשיך בזה מחר.

אנחנו דיווחנו על כך. לא הסתירו את הדבר הזה. על ארגנטינה סיפרתי, וכשבאתי מארגנטינה סיפרתי את זה בארץ. זה התפרסם, דיווחתי על כך לוועדת החוץ והביטחון, וכאשר ועדת העלייה והקליטה דרשה דיווח, היא קיבלה דיווח.

לכן אני מציע, מאחר שאנחנו נתונים בעיצומו של המאבק הזה, להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון. זה יכול להיות בשיתוף עם ועדת העלייה והקליטה. הם יכולים לסדר את זה כדי להמשיך ולטפל בנושא יחד, לשתף אותם במאבק הזה.

מנחם כהן (המערך):

למה לא ועדה משותפת?

שר החוץ י' שמיר:

אם הוועדה תציע להוציא איזה גילוי דעת או לשלוח משלוח, כפי שאתם מציעים, אז היא תציע והיא תחליט. נשאיר

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
משותפת של ועדת החוץ והביטחון ושל ועדת
העלייה והקליטה נתקבלה.

ו. הצעה לסדר-היום

ריבוי רשויות בתחומי העלייה, הקליטה והירידה

יודעת מה עושה חברתה, וענייני העלייה, הקליטה והירידה
נמצאים במצב חמור.

הכול מטפלים בירידה, מר דב שילנסקי, שהוא סגן שר
במשרד ראש הממשלה, מונע ירידה, אבל אינו מחזיר יורדים;
מר קוטלוביץ' מהסוכנות מחזיר יורדים, אבל אינו מונע ירידה;
מר אוחן, כשר הקליטה, גם מחזיר יורדים וגם מונע ירידה.
נהדר, יש המון רשויות, כמעט לכל אחד מהעולים יש למי
לפנות, וכך גם ליורדים. אני מתאר לעצמי את התורים
שמתדפקים על דלתות ראשי הרשויות השונות. מה עשתה
ממשלת ישראל? היא אמרה: אם יש שלושה אנשים כה נכבדים
שמטפלים בנושא כה חשוב, בואו נקים ועדת שלושה שהיא
תהיה ועדה לתיאום. נהדר, הוקמה ועדה — מר אוחן, מר
קוטלוביץ', מר שילנסקי.

והנה כותרת ב"הארץ": "ועדה מיוחדת לטיפול בהחזרתם
של יורדים אינה פועלת כלל". ותחת הכותרת כתוב: "ועדה
מיוחדת לטיפול בהחזרת יורדים, שהוקמה על-ידי המוסד
לתיאום, איננה פועלת כלל. נודע כי הוועדה המורכבת — וכאן
בא פירוט האנשים — התכנסה עד כה לישיבה אחת".

גם בישיבה הזאת — — — חבר הכנסת זכאי, אתה
במקרה יושב במקום שאני מסתכל אליו ישירות.

היו"ר מ' שחל:

לא רק זה, חבר הכנסת ברעם, יש עוד כמה דברים. חבר
הכנסת זכאי, קודם כול, אסור לדבר עם היציע. שנית, צריך
להחליט, או שאתה יושב עם הפנים ליושב-ראש או עם הגב
ליושב-ראש. באמצע, לא כאן ולא כאן, אינני יודע כלל האם
אתה נמצא בפנים או שאתה נמצא בחוץ.

יחזקאל זכאי (המערך):

אני יושב תמיד עם הפנים אל היושב-ראש.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לך מאוד.

עוזי ברעם (המערך):

כשיש יושב-ראש כזה, אין לי מה להגן על עצמי. זה בסדר.

יחזקאל זכאי (המערך):

עוד מעט ישיב סגן השר במשרד ראש הממשלה.

דב שילנסקי (הליכוד):

לא, השר אוחן עונה.

עוזי ברעם (המערך):

אני רוצה להעיד קצת על ממדי התיאום. כאשר מר אלי
ארצי, מנכ"ל משרד הקליטה, נסע עם השר לטפל בהחזרת
יורדים, מר רפאל קוטלוביץ' שאיננו מיוצג כאן — ואינני יודע

היו"ר מ' שחל:

אנחנו עוברים להצבעה. מי להעביר שלוש ההצעות
לסדר-היום לדיון בוועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון
ושל ועדת העלייה והקליטה, ירים את ידו. מי נגד?

היו"ר מ' שחל:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: ריבוי רשויות
בתחומי העלייה, הקליטה והירידה — הצעה לסדר-היום של
חבר הכנסת עוזי ברעם.

עוזי ברעם (המערך):

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, זה לא קל. בעם
ישיבות עמוס, להתחרות עם הנושא הכאוב של הנעדרים
בארגנטינה, ולא באתי לנסות להתחרות אתו. אני שמח לסיימו
של הדיון, או יותר נכון לסיכומי, לעובדה שנוצרה הסכמה
כלשהי להמשך הדיון בעניין. אבל אני חייב לומר, שהייתי
מאושר הרבה יותר אם הכנסת הריבונית של מדינת ישראל
היתה יוצאת היום עם החלטה ברורה, פוליטית במהותה,
בנושא הנעדרים בארגנטינה, ואני מצטער מאוד שהדבר לא
נסתייע.

הגשתי את הנושא היום ושר הקליטה ישיב עליו. לפי
הערכתי זה הוא הנושא שיקבע את פני המדינה, ולא שום נושא
שולי אחר שעליו אנחנו דנים. מעניין, אתה יכול להעלות
הצעות על ריבוי שרפות במדינה, אתה יכול להעלות הצעות על
בעיות שמוזמנות בכלי התקשורת — והכנסת גואה. כאשר יש
דיון אמיתי בנושא של עלייה וקליטה, תמיד ההתחרות בין
הנושא לבין הכנסת מסתיימת בכישלונם של הנושא. גם ממשלת
זליכוד, ואולי במיוחד ממשלת הליכוד שמדברת ומתמירת
להחיל את החוק הישראלי על שטחי ארץ-ישראל כולה. צריכה
להבין, יותר מכל ממשלה אחרת בעבר, שנושא העלייה
והקליטה יקבע את פני המדינה.

במקום היאבקות אמיתית עם הנושא אנחנו מקבלים
תחזיות אופטימיות עטופות בשמן, מספרים של אלפי יורדים
שעומדים לחזור, מספרים של אלפי עולים שמגיעים, ובכלל,
מר רפאל קוטלוביץ' — ואמנע מלהתקין אותו כאן, אף שאני
חושב שהוא ראוי להתקפה, משום שהוא איננו מיוצג כאן —
גם הוא מדבר כל הזמן על אחוזים. ב-1979 היו 37,000 עולים,
שנתיים לאחר מכן היו 12,000 עולים, ומאז הוא מדבר על
עלייה של עשרות אחוזים: 20%, 25%, 15%. אך אם נבחנו את
המצב לאשורו — יש מיתון בעלייה.

ממשלת ישראל החליטה, לפני קרוב לשלוש שנים, לקבל
את הצעתו של מנחם בגין ולהקים רשות אחת לעלייה
ולקליטה. פירוש הדבר, רשות שתקיף את הנושא ותטפל גם
בנושא העלייה וגם בנושא הקליטה. הנושא נראה כל כך חשוב
לראש הממשלה דאז ודהיום מר מנחם בגין, שהוא הודיע
ב"קול ישראל", שלאחר ההסכם הגדול בין בגין לסאדאת הושג
הסכם קטן מעט יותר בין דוד לוי לבין דולצ'ין, והנה, כאשר
התגייסה היתה בשיאה, לא רק שלא הוקמה רשות, אלא אנו
עומדים היום בפני מצב נלעג שיש רשויות, ורשות אחת אינה

לקבוע מדיניות, והפריט העליון צריך להיות צורכי המדינה.

מיכאל קלינר (הליכוד):

עדיין, אם הסוכנות היהודית היתה מחזירה יורדים, אני בטוח שהיית מברך על כך.

עוזי ברעם (המערך):

אני מבקש שקריאת הביניים שלך תירשם בפרוטוקול.

עכשיו, לא רק שלא הוקמה רשות לעלייה ולקליטה, אלא אין שום מדיניות בנושא הירידה. אפילו אין מדיניות שחלקב האם אותם יורדים זכאים לזכויות או אינם זכאים לזכויות. גם בנושא זה ועדת השלושה לא החליטה. אם כך, כיום נושא העלייה ונושא הירידה עומרים בפני שוקת שבורה. אומנם, יש עלייה מסוימת שתלויה במצב הכלכלי באירופה ובאמריקה, אבל אין הערכות אמיתית בחוץ לארץ להתמודד עם הכביעה ממשלת ישראל איננה מבינה שלטוח אורך גורלה של המדינה לא יזכרע עלידי שום בעיה חוץ מבעיית העם היהודי, ואנחנו נאבקים עם העם היהודי על נושא העלייה.

אדוני היושב־ראש, לסיום דברי אני רוצה לומר: המאבק על הקמת המדינה הזאת כמדינה יהודית נמשך מאז כינונה. שאלת היות המדינה יהודית לא תיקבע עלידי שום גורם פנים־ישראלי בלבד. היא תיקבע באורח מהותי עלידי גורם אחד — היקף העלייה ומדי הירידה. הכנסת חייבת לתת דעתה על נושא זה. תודה רבה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. השר לקליטת העלייה ישיב על ההצעה.

השר לקליטת העלייה א' און:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לקבוע את העובדות, ולאחר מכן אתייחס לעצם ההצעה. והעובדות הן כדלקמן:

מטפל במניעת ירידה, בסמכות מלאה, סגן השר במשרד ראש הממשלה, דב שילנסקי. האחזיות היא שלו, ושלו בלבד. כאשר לעלייתם של עולים חדשים, האחזיות המלאה היא של המחלקה לעלייה בסוכנות היהודית. ובאשר להחזרת יורדים, או ישראלים חוזרים, כלשונו של ראש הממשלה, אני קובע שהטיפול והאחזיות, מלפני שבועיים־שלושה שבועות או חודש לכל היותר, מוטלים אך ורק על ממשלת ישראל ועל המשרד לקליטת העלייה.

אני מסכים לשאלתו של חבר הכנסת עוזי ברעם: מדוע ישראלים שרוצים לחזור לארצם למולדתם צריך לטפל בהם גורם אחר, ויהיה מכובד ככל שיהיה? השאלה היא במקומה. אבל אני בסך הכול נחלש באנשים חשופים מאוד, חלקם הלכו לעולמם וחלקם ייבדלו לחיים ארוכים וחיים אתנו; אצטט מתוך הפרוטוקולים שמצאתי הן במשרד העבודה והרווחה והן במשרד לקליטת העלייה.

ובכן, בשנת 1965 הוקמה לשכה הנקראת "הלשכה לאקדמים". היא הוקמה בארצות־הכברת עלידי שר העבודה דאז יגאל אלון עליו השלום. הוא הקים אותה וקבע שהיא צריכה להחזיר אקדמים לארץ. מאז שירתו בחפקיד הזה שבעה אנשים, ועכשיו מתחלף השביעי ונכנס השמיני.

היו שתי ועדות שמונו הן עלידי שר הקליטה לשעבר והן עלידי יושב־ראש הסוכנות היהודית, פנתס ספיר ז"ל וייבדל לחיים ארוכים — אריה דולצין. כולם הגיעו למסקנה, גם השרים וגם יושב־ראש הסוכנות היהודית — היתה תקופה שגם אביעד יפה ז"ל השתתף בוועדות האלה — שבתחשים

איפה הוא כן מיוצג — אומר להם: זה לא עניינכם. ועונה לו אלי ארצי: אותי לא מעניין מה אתה אומר. מר קוטלוביץ'.

באמת, לא מעניין אותו מה אומר מר קוטלוביץ', כי הוא פועל בעולמו שלו, והוא, קוטלוביץ', פועל בעולמו שלו. אין שום קשר. ועדת העלייה והקליטה היתה בצרפת. התרשמו מהרצון הכן של שר הקליטה ושל מנהל משרדו לעשות למען עליית עולים מצרפת, אף שתחום הגדרת התפקידים אינו ברור כלל וכלל.

אומר השר אהרן און — ומותר לי לקרוא לו ירדני: בכל נסיעה לצרפת גרמתי לעלייתן של 50 משפחות. ואני אומר: אפילו אם גרמתי לעלייתן של 10 משפחות, נסיעתך היתה בסדר. יום לאחר מכן אומר מר קוטלוביץ': "השר און מטעה, הוא לא מביא עולים. על סמך בדיקה מדויקת שעשיתי בשטח, אני יכול לקבוע בוודאות שהשר און לא גרם לעלייתם של שום משפחה מצרפת". אני, לעומתו, יכול להעיד שהוא גרם לעלייתן של כמה משפחות, כי הייתי שם, אבל הפער בין 50 משפחות לבין שום משפחה, הוא גדול מאוד. גם אם נסכם ממוצע של 25 משפחות, לא נראה לי שזה יתקבל על דעתו של מר קוטלוביץ'.

אחד הדברים החמורים שקרו לאחרונה — והוא דבר חמור מאוד מבחינה עקרונית ולכן גם לא התערבתי בו — היה המחזה האחרון בחבר הנאמנים של הסוכנות היהודית.

היו"ר מ' שחל:

סליחה, חבר הכנסת ברעם, אני חושב שטעית במלותיך. אתה אמרת: "הוא דבר חמור מאוד מבחינה עקרונית ולכן גם לא התערבתי בו".

עוזי ברעם (המערך):

נכון, אני רוצה להסביר. אדוני היושב־ראש, אל תעזור לי, אני מבקש ממך. יש דברים חמורים שלא התערבתי בהם, ואני אסביר מדוע.

כישלוננו של מר רפאל קוטלוביץ' כראש מחלקת העלייה והקליטה, הרי הוא רשום על ספר דברי הימים של העלייה והקליטה. אבל מה קורה במציאות החמורה שלנו? מי שתובע לסלק אותו מתפקידו אלה אותם גורמים אמריקנים בלתי־ציוניים, שכלל אינם אמורים, לפי השקפת עולמי, לקבוע מי יעמוד בראש העלייה והקליטה. לכן, אדוני היושב־ראש, החומרה היתה בעובדה שאמריקנים לא־ציוניים צריכים לקבוע את העניין. החומרה השנייה היתה שיושב־ראש ועדת העלייה והקליטה שתק, מדוע הוא שתק? — כי הוא חשב שפסק־הדין שלהם הוא נכון, אבל הם בוורים בלתי צודקים.

ואני רוצה לומר שאם היתה טיפת ענווה או טיפת ראייה של אמת מצד ראשי הליכוד, הי צעצע היה נוהגים את ידם להתפרקות מפלגתם ממחלקת העלייה והקליטה. זוהי מחלקה שעשתה שורת מינויים פוליטיים שאין להם תקדים. הלוואי שהמינויים הפוליטיים היו חורמים משהו לאפקטיביות ולהצלחה, אבל זוהי מחלקה שכישלוננו מוכח על פני השטח, אף שאיני יכול לשחרר את ממשלת ישראל מאחזיותה לעניין.

אחד הדברים המצחיקים ביותר שקורים הוא, שהסוכנות היהודית בעולם כולו לא רק מטפלת בעליית עולים אלא גם בהחזרת יורדים, ושליחיה רואים עצמם כאחראים להחזרת יורדים. אני שואל את הכנסת, אני שואל את ראש הממשלה שאיננו כאן באולם, אני שואל את השר און: מה יש לסוכנות היהודית לעשות בנושא החזרת הישראלים? הרי מדובר באזרחי ישראל וחובתה של ממשלת ישראל לטפל בנושא. היא חייבת

מסכים לדון בהצעתו בוועדה, אני מסכים לדון בנושא הזה בכל מקום, משום החשיבות שלו.

היו"ר מ' שחל:

אבל אינני מכין, אדוני השר, מה אתה מציע, מליאה או ועדה?

השר לקליטת העלייה א' אוזן:
מליאה.

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני, יש לי הצעה אחרת.

יעקב גיל (המערך):

אני רוצה להציע הצעה אחרת.

היו"ר מ' שחל:

קדם לך חבר הכנסת יחזקאל זכאי, בבקשה, חבר הכנסת זכאי.

יחזקאל זכאי (המערך):

אני רוצה לדבר מהמקום. אני מבקש להעביר את הצעת חבר הכנסת עוזי ברעם לוועדת העלייה והקליטה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת ברעם, האם אתה מסכים?

מיכאל קליינר (הליכוד):

השר מסכים שיתקיים דיון במליאה, והוא מציע דיון בוועדה?

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת קליינר, כשמעבירים הצעה לוועדה זה לא עונש. כך אני מכין זאת. חבר הכנסת ברעם, האם אתה מסכים שהדיון יועבר לוועדה?

עוזי ברעם (המערך):

כן.

היו"ר מ' שחל:

ובכן בפנינו הצעה: להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

קריאה:

היו"ר מ' שחל:

יש גם הצעה להעביר את הנושא לדיון במליאה.

יוסף רום (הליכוד):

השר הסכים לזה.

היו"ר מ' שחל:

אני מוכן שנצביע פעמיים: גם למליאה וגם לוועדה.

חיים קופמן (הליכוד):

אני חושב שעדיף לדון בוועדה, כי מהוועדה אפשר להדליף ומהמליאה אי-אפשר להדליף.

קריאה:

במליאה איש לא מתעניין.

היו"ר מ' שחל:

אדוני סגן השר, נרמה לי שאת ההצעה הבאה אתה מתכוון להציע להעביר לוועדה, והנושא הוא מאוד — — —

חוזרים צריכה לטפל אך ורק ממשלת ישראל, והלשכה לאקדמאים צריכה לטפל באלה שהם אקדמאים. כל מה שאני עשיתי הוא יישום ההחלטות הללו. אני רוצה ליישם אותן, משום שזה נראה לי הגיוני. גם הסיוע הניתן לתושבים חוזרים — מי יודע על מה אנו מדברים? הרי בשפת היום-יום שלנו אלו רק גרושים, אין זו מסה של כסף. הרי לא כל התושבים החוזרים עוברים דרך המוסדות, לא הסוכנות היהודית, לא משרד הקליטה ולא שום גורם אחר. אם יתברר ש-25% — 35% מהם עוברים דרך המוסדות הללו, זה הרבה מאוד. היתר באים בכוחות עצמם. יש להם דירות משלהם. אין הם באים לבקש הלוואה כדי לקנות כרטיס טיסה ולהחזיר את המטען. נעשה עוד דבר שהוא חשוב בעיני. משרד השיכון סיכם עם הבנקים הישראליים בארצות-הברית לתת משכנתא בהתאם לתנאי הזכאות. כל הפרוצדורה נעשית בארצות-הברית, והביצוע — בארץ. זה מקל מאוד את התהליך הזה.

אוסף ברשותך, אדוני היושב-ראש, משפט אחד: יושב-ראש הנהלת הסוכנות היהודית אריה דולצ'ין אמר בישיבת הנהלת הסוכנות, ואני מצטט: "נושא התושבים החוזרים הוא עניין של אזרחים ישראלים שחוזרים לארץ. אין זה מעניינה של ההסתדרות הציונית, אלא של ממשלת ישראל ומדינת ישראל". גם כזה אני מסכים אתו.

עוזי ברעם (המערך):

אבל אתה יודע שמטפלים בזה.

השר לקליטת העלייה א' אוזן:

חכה רגע. לא צריך לתקוף ולא צריך למתוח ביקורת על כך שטיפלו בנושא בהעדר מישור אחר. כל עוד משרד הקליטה או כל גורם ממשלתי אחר לא לקח על עצמו ליישם את הדברים הללו, שעליהם הוחלט מזמן, צריך לומר תודה לסוכנות היהודית על שטיפלה בכך. אולם ברגע שבא גורם ממלכתי — הנושא ירד מסדר-היום, ואני אכן קובע בפני הכנסת שאנחנו נתארגן במהרה, על-מנת לטפל בנושא של החזרת ישראלים באחריות מלאה של ממשלת ישראל.

באשר לכל יתר השאלות או ההערות של חבר הכנסת עוזי ברעם, נכון שיש החלטה על הקמת הרשות. דיברנו על זה לא פעם אחת. ראש הממשלה רוצה בזה, ואני יכול לומר שהוא דיבר אתי כבר פעמיים, יש בעיות, וצריך לפתור אותן. אינני חושב שהיה מקום למתוח ביקורת, קטנה או גדולה, או אפילו כהערות אגב על יושב-ראש מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית, כשהוא איננו פה, ויותר מזה — כשהוא איננו יכול להשיב. אינני יכול להשיב במקומו. אדם שאינו יכול להשיב, לא צריך למתוח עליו כל ביקורת.

יעקב גיל (המערך):

ראש-הממשלה כבר השיב בשמו.

השר לקליטת העלייה א' אוזן:

ביקורת על הממשלה — ככל שאתה רוצה, זו החלוקה בין האופוזיציה לבין הקואליציה. מה לעשות?

חיים קופמן (הליכוד):

— — —

השר לקליטת העלייה א' אוזן:

אבל עם זה, אדוני היושב-ראש, נושא העלייה — ובנושא זה צדק חבר הכנסת עוזי ברעם — הוא שיקבע את אורח החיים שלנו ואת עמידתנו במדינה הזאת. הוא כל כך חשוב, שאינני חושב שיש חילוקי דעות לעצם העניין. אני מסכים לדון בהצעתו של חבר הכנסת עוזי ברעם במליאת הכנסת, אני

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
העלייה והקליטה נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

אין מתנגדים, פה אחד הוחלט להעביר את הנושא לדיון
בוועדת העלייה והקליטה.

חיים קופמן (הליכוד):
פיקנטי.

היו"ר מ' שחל:
כן, פיקנטי.

חברי הכנסת, לפנינו הצעה להעביר את הצעתו של חבר
הכנסת עוזי כרעם לוועדת העלייה והקליטה. מי להצעה זו? מי
נגד?

ז. הצעה לסדר-היום

בניית מבני ציבור מיותרים

פרטית, ואם יש תורם הרוצה להקים מבנה ולייעד אותו
למועדון והוא קונה קרקע ומקים את המבנה, הרי כפי שמישהו
מקים בית, הוא יקים מבנה ציבורי. אבל בכל מקרה שהיום
מעוניין בהטבה ציבורית, בקרקע ממנהל מקרקעי ישראל,
בתנאים מועדפים, והוא רוצה ליהנות מפטור, הוא רוצה
בתקציבים להחזקת המבנים האלה — יש מקום שההחלטה על
הקמת המבנים לא תהיה נתונה בידי הגורם הציבורי המקומי.

אני מכבד את ראשי הערים על יוזמתם, אני יודע שיש ערים
במדינה שבהן יש מבנים לתפארה, אבל ראש העיר שנבחר
לקדנציה אחת או לשתי קדנציות מעוניין במצבה חיה, יש לחץ
על התושבים, הם שומעים שבקריה הסמוכה נבנה מועדון,
נבנה מבנה ציבורי ואילו בעיירה שלהם לא קורה דבר, הם
לוחצים על ראש העיר, ראש העיר מתרוצץ, מקים מבנים, גוזר
את הסרט, ולאחר מכן המבנים הופכים ל"פיל לבן" שאין לו
שימוש. לפעמים אני משתאה לגלות בכמה עיירות שאני מכיר
מועדונים חדשים הנפתחים לכבוד הרצאה או לאירוע מסוים.
זוהי בעיה לאומית, משום שזו אחריות שלנו, משום שמועדונים
קשורים בחינוך הגורם, ברווחת הפרט.

לכן, לדעתי, על הכנסת למצוא מוצא, פתרון, שכל אלה
שמעוניינים ליהנות מאותן ההקלות שהם רוצים בהן, שהחוקים
מקנים להם, יודקקי לאישור להקמת המועדון, להקמת המבנה
הציבורי, באמצעות גורם שאינו בתחום הרשות הציבורית,
חודרה רבה.

היו"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, סגן שר האוצר ישיב
על ההצעה.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שהועלה עליידי
חבר הכנסת הנכבד, אריאל ויינשטיין, היא נושא חשוב, ואכן,
אנו נותנים את הדעת על כך.

כשנים האחרונות נקטו צעדים, שעיקרם הקפדה יתירה
בשימוש בכספי הציבור, להלן ההחלטות שהתקבלו בנושא
ומתבצעות כיום באוצר:

א. מבנים שנדרשה להקמתם השתתפות תקציבית של
משרד ממשלתי כלשהו, או הלוואה בביטוח הצמדה —
תיעשה לגביהם בדיקה קפדנית יותר של המשרד לגבי ייעוד
המבנה, השימוש בו והתקציב לאחזוקתו.

ב. תידרש התחייבות מצד הגוף היוזם או המבקש על
תקציב. נאות לאחזוקת המבנה ולתפעולו, על ההתחייבויות
להיות בצורת קרן שפירותיה יוקדשו לאחזוקה.

היו"ר מ' שחל:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: בניית מבני ציבור
מיותרים, הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש לגעת כאן
בבעיה הקשורה במבני ציבור, וכוונתי למרכזי תרבות, ספורט
ונוער, מוזיאונים, מועדונים לקשישים ולעקר-ות-בית, לארגוני
קהילה, ספריות ציבוריות וכדומה. במקומות מסוימים,
ברשויות מקומיות אחדות, יש מחסור במועדונים כאלה
ובמוסדות כאלה. במקומות אחרים יש עודף, וכשיש עודף,
המשמעות היא שבמועדונים הללו שוררת עזובה, משום שאין
תקציבים להחזיקם, ההחזקה לקייה, ומקום שנועד להיות מקום
שנעים לשהות בו ולהיכנס אליו הופך למקום לא נעים; מקום
שנועד להיות דוגמה לנוער, לפעמים משכבות מצוקה, דוגמה
לאיכות חיים, דוגמה לחיים טובים, דוגמה לשמירה על רכוש
ציבורי — מקום זה הופך להיות דוגמה לכל אותם דברים
שליליים שמנתי.

לכאורה, לא קשה לבנות מוסד ציבורי, משום שקרקע
הלאום מצויה והיא הוקצתה מקדמת דנא לרשויות המקומיות.
יש להן די קרקע ליעדה למבני ציבור. יש חוקי מסים שנותנים
פטור אוטומטי למי שבונה ולמי שמקיים מבנה כזה. חוק
הרשויות המקומיות (הקניית רכוש ציבורי) מדבר על הקניית
נכס על-ידי שר הפנים לרשות מקומית, לשם שימוש בנכס זה
להמשך פעילות. כלומר, לרשויות המקומיות יש קרקע
המיועדת להקמת מבני ציבור, פקודת מסי העירייה מקנה פטור
מארנונה כללית למוסדות לפעילות דתית, לאגודות צדקה,
למוסדות חינוכיים, גני-ילדים, בתי-ספר, סמינרים, ספריות
ציבוריות — כל זה כתנאי שהמוסד פועל בלא מטרת רווח, ויש
חוקים נוספים שלא אמנה אותם המקנים, כפי שאמרתי, פטור
אוטומטי ממסים למי שמקיים את המבנה הזה. יש תורמים, יש
כספים.

לראש עיר יש אינטרס לבנות מבני ציבור בעירו. זוהי עדות
לעשייה, ולכן ראשי הרשויות המקומיות לוחצים על תורמים,
לוחצים על מוסדות, לוחצים על חברות שיש להן תקציבים
ציבוריים להשתתף בבניית מבני הציבור ובתחזוקתם. האוצר אף
אינו יודע על הקמת מבנים כאלה, ויש "פילים לבנים" במדינה.
יש מועדונים שהפכו למשרדים, יש ששלושה מועדונים הוקמו
במשכצת אחת, ואוכלוסייה של קשישים, למשל, המגיעה
לשם, מגיעה במסגרת אחת, במשכצת אחת, ואין די קשישים
שיגיעו לאותם מועדונים.

אינני ממליץ כאן להגביל בניית מועדונים, אם יש קרקע

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
כן.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, נגיש להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדת הכספים ירים את ידו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

פה אחד הוחלט להעביר את ההצעה לדיון בוועדת הכספים.

חבר הכנסת ויינשטיין תיאר בדבריו גם מקרים נוספים. אנחנו יודעים שיש כסף ציבורי רב הזורם באמצעות ההסתדרות הציונית, הסוכנות וגורמים אחרים — גורמים פילנתרופיים, מענקים, הקדשות וכל מה שקשור בכך. הנושא מורכב מאוד. יש כל מיני צינורות ממשלתיים כמו מינהל מקרקעי ישראל, המקדיש קרקע במחירים מסוכסדים ומיוחדים למטרות ציבוריות.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים של הכנסת, והיא תדון בכל הבעיה. נקווה שנצא עם תוצאות חיוביות. הנושא מורכב מאוד מאוד ורצוי שנתמודד אותו. תודה רבה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. חבר הכנסת ויינשטיין, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת הכספים?

ה. הצעת חוק אישור אמנות עם מדינות חוץ על-ידי הכנסת, התשמ"ג — 1983*

(הצעת חבר הכנסת א' רובינשטיין)

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק אישור אמנות עם מדינות חוץ על-ידי הכנסת — הצעת חוק של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. בבקשה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שאני מתכבד להגיש כאן בפני הכנסת נוגעת לאחד העניינים החוקתיים החשובים ביותר בישראל, שהעדר הסדרתו פוגם לדעתי פגיעה רצינית מאוד בחלוקת הרשויות במדינה.

על-פי הנוהג הקיים בישראל הממשלה היא החותמת והיא המאשרת הסכמים בין-לאומיים. רוצה — מכיאה את ההסכם הבין-לאומי לכנסת, כפי שעשתה לגבי אמנות עם מצרים: לא רוצה — לא מכיאה אותו. יתר על כן, לאחר שהממשלה חותמת על הסכמים בין-לאומיים ומאשררת אותם, כאשר האמנה דורשת אשרור, היא בעצם מעמידה את הכנסת בפני עובדה מוגמרת. מדוע? — כיוון שיש אמנות שתרגומן הלכה למעשה לשפת המשפט דורש אקט של הכנסת, דורש חוק של הכנסת. וכך באה הממשלה לכנסת ואומרת: בעצם אין לך ברירה אלא להצביע בעד החוק הזה. מדינת ישראל כבר התחייבה בעניין הזה.

רבותי, חברי הכנסת, כך קרה בעניין האמנה הבין-לאומית בדבר סימון תוצרת יין — בין השאר, ממשלת ישראל התחייבה באמנה כזאת עם צרפת שלא ייקראו יינות על שם מחוזות גיאוגרפיים, והיא הביאה בפני הכנסת חוק. קמה צעקה של יקבים ושל המגדלים, ששמות שבהם השתמשו המגדלים במשך שנים, כמו קוניאק ושמות אחרים, יהיו כעת אסורים ופסולים לשימוש וייגרם נזק רב להקלאות הישראלית. אז אמרה הממשלה לכנסת: רבותי, על מה אתם מתווכחים? אנחנו — ממשלת ישראל — כבר התחייבנו בפני צרפת על הסימון הזה.

יתר על כן, קיים מצב אחד אבסורדי לחלוטין. כאשר מכהנת ממשלה מעבר שאין לה אומן הכנסת, ולעתים קרובות היא מכהנת חודשים רבים וארוכים, היא בעצם רשאית לחתום

על כל אמנה בין-לאומית, ליצור מצב של עובדה מוגמרת, ואין בידי הכנסת לעשות דבר. הכנסת אינה יכולה להעביר את הממשלה מכהונתה, מכיוון שאותה ממשלה אינה נהנית מאמון הכנסת. יוצא שממשלה מעבר, שהיא ממשלה מיעוט בכנסת, יכולה לחייב את מדינת ישראל ואת הדורות הבאים בהתחייבויות בין-לאומיות, ולהעמיד את הכנסת, שאמורה לייצג את הריבונות הישראלית, בפני עובדות מוגמרות ומחייבות.

אם אתם רוצים אבסורד ופרדוקס נוסף על הפרדוקסים הללו, הרי — ואולי הדבר המגוחך מכול — יש לנו בספר החוקים שלנו סעיף מפורש, האומר שנשיא המדינה יחתום על אמנות שאשררה הכנסת. למה התכוונה הכנסת, כאשר העבירה סעיף כזה בחוק היסוד? היא התכוונה לכך שלפתות לגבי חלק מהאמנות, יש חובה להביאן לאשרור הכנסת.

היום, כאשר המצב הוא כפי שהוא — והוא כך מאז קום המדינה — סמכותו זו של הנשיא הפכה להיות — — —

היו"ר מ' שחל:

אפשר לדעת מה הרעש כאן?

אורה נמיר (המערך):

מבררים מה סדר-היום.

היו"ר מ' שחל:

אפשר לשאול כאן.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מצטער, אינני יכול להיענות לבקשה. מייד תבינו למה.

מכל הבחינות האפשריות המצב הקיים הוא בלתי נסבל. הוא מהווה פגיעה בריבונות הכנסת, פגיעה בדמוקרטיה הישראלית, הוא פגיעה גם ביעילות היחסים הבין-לאומיים של ישראל. שכן הממשלה מתחייבת במשהו שהכנסת לא תמיד תמצא לנכון למלאו. ולכן, בכנסות הקודמות דיברו רבים נגד המצב הקיים. אנחנו שמענו אז דברים חד-משמעיים מפי אנשים כמו הפרופסור קלינגהופר, מי שהיה אז חבר הכנסת

לשינוי הפרטים לגבי ההסדר המוצע, ובמקום עשרה חברי כנסת תידרש התימתם של עשרים חברי הכנסת, או שחצומצם הקטגוריה של האמנות הטעונות הבאה לכנסת. אבל העיקרון חייב להחקבל בחוק. ואני מקווה ששר המשפטים ייענה לעיקרון הזה. אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' שחל:

שר המשפטים ישיב על ההצעה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק של חבר הכנסת רובינשטיין מבקשת לכפוף את כל האמנות הבין-לאומיות של מדינת ישראל לאישורה של הכנסת. חבר הכנסת רובינשטיין מנמק את הצעתו בצורך להבטיח דמוקרטיה, יעילות ושמירה על עיקרון הפרדת הרשויות.

לדעתי, הנוהג החוקתי הקיים במדינת ישראל כעניין כריחת הסכמים בין-לאומיים אינו גורם כל חקלה שיש לתקנה בחוק. וגם אין סיבה או הצדקה לשנות את החוק. היפוכו של דבר, נוהג זה מקיים קיים היטב את הפרדת הרשויות בין הרשות המבצעת לרשות המחוקקת. דווקא בשינוי נוהג זה תופר הפרדה זו על-ידי כפיפת סמכות מובהקת של הרשות המבצעת לרשות המחוקקת.

הדין הנוהג בישראל הוא שכריחת אמנות בין-לאומיות בין מדינת ישראל לבין מדינה אחרת, כמו כל עניין ניהולי יחסי החוץ של המדינה, עניין מובהק הם לרשות המבצעת ואין הם עניין לרשות המחוקקת כל עיקר. הדברים האחרונים שאמרתי הם מתוך פסק הדין של בית-המשפט העליון בעניין קמירא נגד מדינת ישראל. כשם שניהול יחסייה הבין-לאומיים של ישראל הוא מעניינה הבלעדי של הממשלה, כך גם משא-ומתן לכריחת אמנה, חתימה עליה ואשרורה הוא עניינה של הממשלה.

גד יעקבי (המערך):

בגין חשב, אחרת.

שר המשפטים מ' נסים:

נכון, אני יודע זאת.

שר המשפטים מ' נסים:

משנכרתה האמנה אין הכנסת יכולה לדחותה. לכתלה או לשנותה.

יעחק ברמן (הליכוד):

— — —

גד יעקבי (המערך):

— — —

שר המשפטים מ' נסים:

תרופתה היחידה של הכנסת היא להעביר עניין זה, כמו כל מעשה אחר של הממשלה, תחת שבט ביקורתה. במסגרת אחריותה המשותפת של הממשלה לפני הכנסת ובמסגרת אמן הכנסת, שמכוחו מכהנת הממשלה, סמכות מסורתית זו של הממשלה בישראל אינה מתנגשת כלל עם סמכותה של הרשות המחוקקת, כי לעומת מדינות אחרות, שבהן מכוח חוקתן ניתן לאמנות חוקף של חוק, בגלל החלק שנוטלת הרשות המחוקקת בכריחתן, בישראל אין לשום אמנה בין-לאומית תוקף חוקתי. אלא אם כן נתנה לה הכנסת במפורש תוקף של חוק.

יוצא, אומר בית-המשפט באותו פסק-דין של קמירא, כי חלוקת הסמכויות מובטחת כדבעי כמידה ובמקרה שאמנה

יעקב מרידור — היום השר מרידור, ובראש ובראשונה מפי ראש ממשלה מר מנחם בגין.

ראש הממשלה חקף בחריפות רבה את המצב הקיים, הוא עשה זאת בהרבה מאוד הזדמנויות. הוא אמר, כי כל האמנות, בלי יוצא מהכלל, חייבות לבוא לאישור הכנסת. אם הממשלה חתמה על אמנות עם מדינות זרות, הרי התחייבה בהפרת חוק המדינה במשך השנה האחרונה. דברים אלה נאמרו בישיבה קרי"ג של הכנסת כ"ז בפברואר 1950, אבל ראש הממשלה חזר עליהם מדי פעם בפעם, לעתים קרובות מאוד, וחזר על עמדתו זו שהתנהגות הממשלה היא הפרת חוק המדינה. הלשון שאני נוקט בה היא לשון קיצונית קצת פחות, אבל הייתי אומר שהמצב הקיים הוא באמת בלתי נסבל, ואין לו תקדים.

כלל המדינות הדמוקרטיות, ובכללן אנגליה, שממנה ירשנו את הסמכות הזאת של נתינת כוח רב בידי הממשלה, קיימת צורה כלשהי של פיקוח פרלמנטרי על כריחת אמנות בין-לאומיות. אני לקחתי את הווגמה המתונה של הולנד, שאינה מחייבת את אישור הכנסת אלא מחייבת את הממשלה להניח על שולחן הכנסת כל אמנה הטעונה אשרור, ומאפשרת לעשרה מחברי הכנסת לדרוש דיון באותה אמנה.

זהו נוסחה מתונה מאוד מאוד בהשוואה לחוקות של מדינות אחרות, שבהן יש צורך לתת אישור פרלמנטרי לאמנה בצורת החלטה או בצורת חוק מפורש. אנגליה היא באמת הדוגמה היחידה, שבה יש לכתוב סמכויות בלתי מוגבלות לחתום אמנות ולאשררן, ויש מחלוקת על כך מהרבה מאוד כחינות. לא כל דבר צריך להעתיק מאנגליה. יש שם מסורת שונה לחלוטין. אבל גם באנגליה זו, מאז שנות העשרים, קיים כלל המאפשר לחברי הפרלמנט להביע את דעתם בעניין האמנה. הכלל הזה ידוע כשם "כלל פונטונבי" והוא מחייב את הממשלה להניח בפני הפרלמנט כל אמנה בין-לאומית הטעונה אשרור, ומאפשר לפרלמנט בתוך תקופה מסוימת לדון באמנה הזאת. לא התקיים דיון כזה — נכנסת האמנה לחוקף על-ידי אשרור הכתר.

בעבר היו לנו הבטחות שתינקט פרוצדורה דומה אם כי לא זהה, פרוצדורה הרבה יותר חלשה מבחינת הפיקוח הפרלמנטרי, והיא ניתנה לכנסת על-ידי שרי משפטים קודמים, וביניהם השר דב יוסף. אבל נראה לי, שישאל אינה צריכה ללכת בעקבות ההסדר המוזר הזה, אלא עליה לאמץ לעצמה שיטה חוקתית חדשה, כמקובל במדינות דמוקרטיות, שיטה שתבטיח את הדמוקרטיה, תבטיח את מעמד הכנסת לפני הממשלה ותמנע מצב שבו ממשלת מעבר יכולה ליצור עובדות מוגמרות.

מפתיע ומפליא הדבר, אדוני היושב-ראש, וכזאת אני מסיים, שאני צריך להטיף דברים אלה באוזני חברי הליכוד. בזמנם הם זעמו וזעקו נגד ממשלת המעבר, לאחר מלחמת יום הכיפורים, שחתמה על הסכמים בין-לאומיים מסוג מסוים, לא אמנות בין-לאומיות פוליטיות כמו הסכם שלום, אלא הסכמים לגבי סיני, וטענו בכל תוקף שאין לממשלה אפשרות להעמיד את הכנסת ואת הציבור ואת העם בפני עובדה מוגמרת, כאשר הממשלה אינה נהנית מאמון הכנסת.

נדמה לי, שאף שמפלגה משנה את עמדתה כאשר היא מגיעה לשלטון — ואנו מכירים את הדבר הזה — כעניין כה משמעותי, כה רדיקלי, צריך היה לחשוב על הסדר שישנה את המצב הקיים.

כיוון שמדובר בקריאה מוקדמת של החוק, אני מוכן גם

תינתן האינפורמציה סמוך אחרי כריתת האמנה. נוהג דומה יחול לגבי אמנות בין-לאומיות רב-צדדיות אשר ישראל הצטרפה או עומדת להצטרף אליהן.

"סבורני שחוכמית זו תחרוז לחיזוק מעמדה של הכנסת בשטח היחסים הבין-לאומיים, בלי לשבש את עבודת הממשלה או לטשטש אחריותה."

אני מוכן שנקיים הלכה למעשה את ההצעה הזו ואפילו נוסף עליה. המנוח ד"ר דב יוסף הציע לקיים זאת בדרך כלל. לא לגבי כל האמנות. כפי שציטטתי מדבריו. אני מוכן שיחול הדבר לגבי כל האמנות, כדי להבטיח שלחברי הכנסת תהיה אפשרות לא רק לקרוא את האמנה, אלא אולי גם להשפיע על אשרורה או אי-אשרורה, ואולי להציע שינוי. אם הדבר יהיה בגדר האפשר. אני מוכן שהממשלה תקבע בחקנונה שאמנות לא יובאו לאשרור הממשלה אלא שבועיים לאחר שהונחו על שולחן הכנסת. כמובן, למעט מקרים שדחפוחם אינה מוטלת בספק.

חבר הכנסת רובינשטיין אמר שהוא מקווה שאני אקבל את הצעתו. אני רוצה להביע תקווה. שחבר הכנסת רובינשטיין יקבל את הצעתו. אדוני היושב-ראש, זו הצעתו.

הי"ר מ' שחל:

אדוני השר, אינך אומר האם אתה מציע להעביר את הצעת החוק לוועדה.

שר המשפטים מ' נסים:

אם אמרתי שאינני חושב שצריך שיהיה חוק — משמע שהצעתו היא שהכנסת לא תעביר לוועדה את הצעת החוק של חבר הכנסת רובינשטיין.

הי"ר מ' שחל:

תודה רבה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מקבל את הצעתו של שר המשפטים. יש להעמידה במבחן המציאות — למעשה מהיום. על-סמך ההנחה הזאת, שהנוהג הזה יתגשם ככנסת ולא יישאר אות מתה, אני מוכן להסכים להצעת שר המשפטים.

הי"ר מ' שחל:

האם משמעות דבריו היא שאתה חוזר כך מההצעה?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

לא. לא, האם יש גם אפשרות לדחות את ההצבעה על הצעה כזאת? מרדע לא? המציע יכול לבקש לדחות הצבעה. אני יכול לבקש לדחות הצבעה לפי התקנון, ואז, בתוך זמן קצר, אראה האם הנוהג הזה מקיים.

שר הפנים י' בורג:

לא ברור האם אתה יכול לבקש זאת לפי התקנון.

הי"ר מ' שחל:

אני מודה לשר הפנים. חבר הכנסת רובינשטיין, אינך יכול לבקש דחיית הצבעה. יש לך ברירה: או שאתה חוזר כך מההצעה, או לא.

קריאה:

— — —

הי"ר מ' שחל:

את ההצבעה הוא לא יכול לבקש לדחות. הוא יכול לחזור בו מההצעה.

בין-לאומית מצריכה חקיקה, בין שיש בהוראותיה כדי להשפיע על החוק הקיים ובין שיש בהן חיובי עשייה או התנהגות שאין לכפותם ולבצעם בלעדי חקיקה. תירדש הכנסת לחוק חוק או להסמך רשות אחרת לחוק חקיקה משנה, ולא — לא תהא האמנה בת-ביצוע. ואולם, אמנה שניתן לבצע על-ידי הממשלה תוך כדי ניהול ענייניה של המדינה, או אמנה המשקפת את חוקי המדינה כמות שהם, או אמנות, כמו אמנות ההסגרה, הנושאות בתוך מסגרת של חוק שהכנסת חוקקתהו לשם כך — אין הם עניין לכנסת לענות בו אלא לממשלה בלבד. עד כאן דברי בית-המשפט העליון.

חיוב הממשלה להביא לאישור הכנסת אמנות בין-לאומיות בכלל, שלא כמסגרת חוק לביצוע האמנה בישראל, משמעותו הענקת זכות וטו לכנסת בעניין חיוני לניהול השוטף של יחסי החוץ של מדינת ישראל. הכנסת תיפנה לשותף קונסטיטוציוני הכרחי לממשלה בעיצובה ובביצועה של מדיניות החוץ, הנמצאת בישראל בידי הממשלה לבדה. הגבלת חירותה של הממשלה בעניין זה, גם כשאין לו נגיעה לחקיקה, אינה מקדמת לא את הפרדת הרשויות ולא את ההליך הדמוקרטי, אלא להיפך: היא כובלת שלא כדון את ידי הממשלה בניהול יחסי הבין-לאומיים של המדינה.

לכן, לדעתי, יש להשאיר את הנוהג החוקתי הקיים בעינו ולא לבטלו בחקיקה. כידוע, נוהג הממשלה להביא מיוזמתה לאישור הכנסת אמנות בעלות משמעות מיוחדת, בעלות המשמעות העמוקה ביותר, כמו בשנים האחרונות הסכם קמפ-דייוויד, הסכם השלום עם מצרים, הסכם המדיני עם לבנון וכיוצא באלה הסכמים.

זו המדיניות שעל-פיה נהגה ממשלת ישראל מימים ימימה. לא אלאה את הכנסת בציטוטים מבריהם של שרי המשפטים פנחס רוזן ודב יוסף עליהם השלום. ואולם אני סבור שיש מקום לכך שהכנסת תדע מראש על אמנות שהממשלה עומדת לכרות אותן, לא במובן זה שהממשלה תהיה מנועה מלאשר את האמנות, אלא כדי לאפשר לכנסת, כלי לגרוע מהסמכות של הממשלה כרשות מבצעת, להעיר הערות ולפעול בדרכים פרלמנטריות העומדות לרשות חברי הכנסת, כדי למנוע את אשרור האמנה בדרך ציבורית ובאמצעים פרלמנטריים, לשנותה או להשפיע בכיוון זה או זה.

למעשה, הצעה כזו, שלדאבוני לא יושמה, הביא בפני הכנסת שר המשפטים המנוח ד"ר דב יוסף, ואלה היו דבריו: "עם זאת, סבורה הממשלה שקיימות אפשרויות להביא את עניין כריתתן של אמנות לידיעת חברי הכנסת בשלבים מוקדמים יותר משנהוג הדבר עד כה. רצוני להדגיש, שכוונתי היא למתן אינפורמציה ולמתן אפשרות של עיון. גם לפי מה שאני עומד להודיע, יהיו הסמכות והאחריות לכריתת אמנות מרוכזות גם להבא בידי הממשלה. אולם הממשלה מסכימה — נוסף על האמנות הבאות בלאו הכי לפני הכנסת בשעת הדיון על חוקים הדרושים להגשמתן — להניח על שולחן הכנסת, לידיעת חברי הבית, את נוסחן של אמנות שנחתמו בשם המדינה, במידה שהן חורגות מהסכמים שגורמים שאין בהם משמעות מיוחדת או שמשמעותם מועטת בלבד. בדרך כלל תעשה הממשלה כן עוד לפני האשרור — הרטיפיקציה — הפורמלי של אותן אמנות.

"הנחה זו של נוסח האמנות יביא אותן לידיעת חברי הכנסת סמוך לאחר תחיתתן, ובדרך כלל עוד לפני שיינתן להן תוקף מחייב על-ידי הרטיפיקציה. ביחס להסכמים שאינם טעונים רטיפיקציה אלא מתכשרים על-ידי עצם החתימה,

— הצעת חוק אישור אמנות עם מדינות חוץ על-ידי הכנסת: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 10) —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
טוב. אם כך אני מבקש להסיר את ההצעה.

גד יעקבי (המערך):
אני רוצה להציע הצעה אחרת.

הי"ר מ' שחל:
אתה מבקש להסיר את ההצעה. חברי הכנסת, מאחר שאין בפנינו הצעה, אין לנו על מה להצביע.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש אני מתכבדת להודיע, כי על שולחן הכנסת הונחה הצעת חוק היטל על קניית מטבע חוץ, התשמ"ג — 1983.

הי"ר מ' שחל:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

י. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 10), התשמ"ג — 1983*

(הצעתה של קבוצת חברי כנסת)

בני שליטא (הליכוד):
משום שבבחירות המשותפות שהיו עד היום אתה יודע, אדוני השר, שדיברו על הבעיות הגדולות. כאשר היו באים שרים, הם היו מדברים על הבעיות המדיניות שעומדות ברומו של עולם.

שר הפנים י' בורג:
מתי אתה נבחרת בפעם האחרונה?

בני שליטא (הליכוד):
הן, כבר לפני הרבה שנים.

שר הפנים י' בורג:

בני שליטא (הליכוד):
בוודאי, ובכן, השלטון המקומי היה תמיד סרח עודף לבעיות הגדולות. לכן אנחנו רוצים להשיג בעיקר את ההארה המיוחדת של הנושא החשוב הזה, שיעמוד בפני עצמו.

לכן אני מציע להעביר את הנושא לוועדה ולחוקק חוק שיקבע שהבחירות המוניציפליות תהיינה אחת לחמש שנים ולא אחת לארבע שנים. גם עכשיו הבחירות הקרובות שיתקיימו, אדוני שר הפנים, יתקיימו כעבור חמש שנים, והאמן לי, שהשלטון המקומי יוצא מכך בריא יותר. תודה.

הי"ר מ' שחל:
תודה. תשובה לשר הפנים.

שר הפנים י' בורג:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית כול, אני רוצה לומר הערה הומנית. עד לפני שתי דקות לא היה שום עיתונאי במקום המיועד לעיתונאים. ישב שם הרופא של הכנסת. עכשיו גם הוא אינו יושב. כנראה זוהי תוצאה ממלחמת ההתשה: בשעת ההגשה של ההצעות הראשונות לסדר-היום אין הנשיאות מקפידה על הזמן, היא רחבת לב ורחבת שעות, ואחר כך כל אלה שבאים עם ההצעות מקופחים. אני מקווה שיושב-ראש הישיבה יקבל את ההערה שלי באותה רוח טובה שאני אומר אותה.

הי"ר מ' שחל:
חברי הכנסת, אני באים להצעה האחרונה — אף היא הצעת חוק: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 10), התשמ"ג — 1983.

אני מבקש מחבר הכנסת אמנון רובינשטיין אמנה של רגיעה ושל שקט — לפחות בינינו.

בני שליטא (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדובר בחוק הרשויות המקומיות (תיקון מס' 10), ואני מציע אותו על סמך ניסיון של שנים. למיטב ידיעתי עומדים מאחוריו מרבית העוסקים בשדה השלטון המקומי — ראשי רשויות, ראשי עיריות, חברי מועצת עירייה וכל אלה שמטפלים בעניינים הולקליים.

הגענו למסקנה, שפרק הזמן הדרוש בשלטון המקומי מוטב שיהיה חמש שנים, במקום ארבע שנים. בפרק זמן זה ראש העיר יוכל לחשוב, ליחום, לתכנן ואף לבצע, ובסיכומו של הפרק הזה — גם למסור דוח לבחוריו.

מטבע הדברים, העניינים המוניציפליים הם משקיים. אנחנו מתעסקים למעשה בזבל העירוני ולא צריך להתבייש בכך. העניינים המשקיים הם לחלוטין לא פוליטיים והם אינם צריכים להיות כאלה. לכן, כמו בכל מפעל, כמו בכל עשייה משקית, צריך לתת פרק זמן ארוך יותר.

ראוי השלטון המקומי ובעיותיו הולקליות שאחת לחקופה, בפרק זמן מסוים, יאירו את בעיותיו המיוחדות, והן בהחלט מיוחדות. אנחנו אומרים, ולא בלי צדק, שאלה הן הבעיות החשובות באמת, אשר לוחצות על האזרח ועולות מדי יום, על-ידי המעשים שנעשים בשטח.

לא ייתכן שאנחנו נקיים בחירות משותפות לכנסת ולרשויות המקומיות ונדבר על הרי השוף ועל לבנון, עם כל חשיבותם הגדולה, וככה, בדרך אגב, בדלת האחורית ייבחר איזה ראש עירייה בהרצליה.

שר הפנים י' בורג:
למה בדלת האחורית?

היו"ר מ' שחל:

אני מקבל אותה ברוח טובה. לא אפסיק אותך. דבר כמה שאתה רוצה.

שר הפנים י' בורג:

אומנם זה פיתיון אדיר, אבל אני בתור הומניסט לא אשמע לו. אם כן, אני מקווה שחבר הכנסת בני שליטא לא יהיה "ברוגו" כשאומר שההצעה שלו היא בלתי נחוצה, בלתי אקטואלית ולא בזמנה. היא לא אקטואלית — מדוע?

בני שליטא (הליכוד):

אתה אישרת אותה.

שר הפנים י' בורג:

סלח לי מאוד, עוד לא אמרתי ששללתי אותה. אני מאשר הרבה דברים שלא אקטואלים ואני לא מאשר הרבה דברים שהם כן אקטואלים, כמו שעון הקץ. אז מה? אם כן, אני אומר: זה לא אקטואלי. מדוע? אם הכול הולך לפי הלוח, הרי הבחירות לשנת 1983 הן קבועות, ואז, לפי המצב הנוכחי הבחירות הבאות תהיינה ב־1987, אז, לפי הצעת חבר הכנסת בני שליטא, הן תהיינה ב־1988. אם כן, מה ההבדל הגדול בינינו? שנה אחת ביני ובינך מהי? האם היום, ככנסת העשירית, צריכים להחליט מה יהיה גורל דבר שיקרה בכנסת השתיים־עשרה. בכל אופן, חמש שנים פלוס — סימן שהדבר לא כל כך רחוק.

יש מוסדות — ואינני רוצה להזכירם — שמי שנכנס אליהם המחשבה הראשונה שלו היא: כיצד אני יוצא משם. יש מוסדות, כמו הכנסת, כמו רשות מקומית, שהמחשבה הראשונה היא: כיצד אני נשאר כאן.

אני אומר את זה, כי אני ראיתי פעם אחת ספר אנגלי על הפרלמנטריום האנגלי, ובו היה כתוב: The present people excluded. המחשבה הראשונה של האדם שנבחר לפרלמנט היא מה הוא צריך לעשות כדי להיבחר עוד פעם אחת. אשר על כן אני אומר, הבה נחשוב על הנושא שחבר הכנסת המכובד בני שליטא מציע מנקודת מבט של הסכמה.

למה הוא מציע, לפי דבריו ההסבר, מסגרת של חמש שנים? מדוע? זה יאפשר לראש העיר — ואני מצטט — לחשוב, ליוזם, לתכנן ואף לבצע, והרי אני שואל שאלה פשוטה: האם זה שרוצה להיות ראש העיר לא הספיק לחשוב לפני כן? צריך חמש שנים על־מנת שהוא יחשוב?

בני שליטא (הליכוד):

כן, צריך ללמוד את המטריה. בהחלט.

שר הפנים י' בורג:

חכה, טוב, שמענו. לחשוב מותר גם לפני כן, ללמוד מותר גם לפני כן. עכשיו הוא מציע לא רק ללמוד, אלא גם ליוזם. הוא יכול ליוזם כשיהיה ראש העיר. לחשוב על מה שהוא ייוזם — גם זה מותר לפני כן. לתכנן — אני לא הייתי רוצה להיות ראש רשות מקומית שאינו יוזם, שאינו חושב, שאינו מתכנן מה שהוא יעשה. דבריו ההסבר כתוב: "אף לבצע". אף לבצע זה עניין של השנה החמישית? למה לא לבצע בשנה השנייה, השלישית והרביעית?

לכן אני מצטט: "לחשוב, ליוזם, לתכנן ואף לבצע" — זה לא ההפרש בין חמש שנים לארבע.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני השר, את כל הפעולות האלה עושים ביחד, מהשנה הראשונה עד החמישית. חושבים, מתכננים וגם עושים.

שר הפנים י' בורג:

אני שולל שעושים את זה מהשנה הראשונה. מי שרוצה להיות ראש רשות צריך לחשוב לפני השנה הראשונה.

עכשיו אני אומר, אם זה ההיגיון — למה לא תהיה שנה שישי? יכול להיות תכנון נמשך, יכול להיות תכנון שרואים שטעו. אביא שתי דוגמאות: האחת — מה שאני קורא לו "הקוליסאוס־מקסימוס" בתל־אביב, כלומר התחנה שם. אני קורא לה "קוליסאוס־מקסימוס". לכבוד היושב־ראש אוסף עוד דוגמה — העניין של בית־החיל וכלומה בחיפה. אחד הנימוקים למה העירייה רוצה שארשה משהו אחר במקומו — מפני שההתדיינות, כפי שהיתה, כבר תימשך עוד חמש, שש, שבע, שמונה שנים. שללתי את הנימוק הזה. זה לא יכול להיות נימוק במדינה מסודרת, להרשות הוצאה תקציבית מפני שההתדיינות על העניין הקודם נמשכת יותר מדי זמן. ואני נייטרלי בין הדעות. אבל אינני נייטרלי בעניין הזה. והיושב־ראש, שהוא תושב חיפה, אני מקווה שהוא לא יהיה "ברוגו".

אני אומר לחבר הכנסת, שיחיה לאורך ימים טובים — אלה ראשי תיבות של שליט"א: אם הכוונה היא לחשוב, ליוזם, לתכנן, לבצע — יכולים לעשות את זה לפני כן. יכולים לעשות את זה בתוך שלוש שנים, בתוך ארבע שנים, בתוך חמש שנים.

אחרי העניין הזה אני מגיע להצעת החוק, כפי שאומרים בעברית שלנו, "פרופר".

מאיר שטרית (הליכוד):

מותר לשאול שאלה?

שר הפנים י' בורג:

את מי?

מאיר שטרית (הליכוד):

אני מסכים אתך, שהנימוקים המובאים בהצעת החוק אולי אינם מכריעים מדוע לעשות קדנציה של חמש שנים — — —

שר הפנים י' בורג:

אני מגיע לזה.

בני שליטא (הליכוד):

אני אמרתי, זה הנימוק המכריע.

שר הפנים י' בורג:

סליחה. אני ציטטתי. אני מגיע. אני מודע מאוד לעניין שכתוב במסכת גיטין, דף נ"ו למעלה, נדמה לי: "תן לי יבנה וחכמיה".

ההצעה הזאת מתכוונת לחוק אשר הכנסת הזאת קיבלה. הכנסת הזאת קיבלה את החוק כתור הוראת שעה, כלומר, הפעם הקדנציה של הרשות המקומית תהיה חמש שנים ולא ארבע. הוראת שעה פירושה שאין זאת הוראת נצח, פירוש שיכולים לחזור לקדנציה של ארבע שנים או, אם ישנו, למשהו אחר, ובכלל זה חמש שנים.

עכשיו, יש בעניין הזה מעין לוגיקה מסוימת. המספר ארבע או חמש יש לו משום חשיבות אם העניין של הבחירות המקומיות קשור וצמוד לבחירות לכנסת או הוא בלתי תלוי. זוהי שאלה בפני עצמה. השאלה הזאת יכולה להיות לא קבועה לפני דין אחד. אני זוכר בחירות מוקדמות לכנסת, ב־1961; אני זוכר את הבחירות ב־1951. פעם זה קשור ופעם זה לא קשור. לכן אנחנו, דרך הצעת החוק של חבר הכנסת שליטא, באים לשאלה האמיתית: האם טוב ליהודים, האם טוב למדינה, שאותן

שר הפנים י' בורג:
תלוי מי.

בכל אופן, אני אומר כדברים האלה: אם כל הדברים, בלי מהפך, בלי מהפכה, הולכים כסדרם, הבחירות המוניציפליות יתקיימו באוקטובר 1983, ולאחר מכן ב־1987 או, לפי חבר הכנסת שליטא, ב־1988.

מה ההיגיון, מה ההגיונות הפוליטית, אם אנחנו עומדים עתה בשנת 1983, בסוף או באמצע הקדנציה של הכנסת העשירית, להחליט על דבר שצריך לקרות בימי חייה של הכנסת האחת־עשרה? — אין היגיון.

תהינה בחירות מוניציפליות ב־1983, יחשבו מה הפשט, מה המשמעות, מה המשקל, ולכל המאוחר, תהינה בחירות לכנסת ב־1985. למה הכנסת האחת־עשרה, שתיבחר לכל המאוחר ב־1985, לא תחליט האם הבחירות צריכות להיות ב־1987 או ב־1988? — נדמה לי שזה הדבר ההגיוני ביותר. אני מודה באשמה: אילו היינו כאן כיום עיון הייתי חוזר שוב על השאלה: למה נחליט ב־1983 על דבר שיהיה ב־1987 או ב־1988, כשב־1985 תהיה כנסת אחרת? את זה הייתי אומר גם כיום העיון. אבל, ברשות היושבי־ראש, היות שאנחנו בכנסת, והיות שזה נושא, והיות שיש דעות שונות האם טוב להצמיד את הבחירות או לא, וזה לא בניגוד מוחלט לכל מה שאמרתי קודם — אני מציע להעביר הצעת החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר מ' שחל:

תודה לשר הפנים. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר הצעת החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר הצעת חוק לוועדת

הפנים ואיכות הסביבה — רוב

נגד — אין

ההצעה להעביר הצעת חוק הרשויות

המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 10)

התשמ"ג—1983, לדיון מוקדם בוועדת

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה תחקים, בעזרת השם, ביום

ב' הבא, כ"ג תמוז התשמ"ג, 4 ביולי 1983, בשעה 16:00.

ישיבה זו נעולה.

הבחירות לרשות המקומית — אילת ומטולה, קריית־שמונה — תהינה באותו יום שבו יש בחירות לכנסת, או לא. יש כאן פלוס ומינוס וצריך להחליט. הפלוס — הפרדה, כאן בענייני הכיוב, כאן משמרת שנייה, כאן גן־הילדים ואילו כאן זה עניין פוליטי. כאן זה עניין של כן או לא אמריקה. יש היגיון לומר הכה נפריד בין הדברים הללו.

יש גם ארגומנטציה אחרת. הארגומנטציה היא שלא טוב למדינה שבתוך ימים מועטים או שנים מעטות מנהלים שתי מערכות. גם אם יש שאלות פוליטיות גלובליות וגם אם יש שאלות לוקליות, העסקן הזה מוזהה עם המפלגה הזאת. והעסקן הזה מוזהה עם המפלגה הזאת, ולכן שר זה בא לצפת או ליכנה ומדבר לטובת רשימה זאת או זאת.

הווי אומר, לפי שיטה אחרת ההפרדה בין הבחירות המקומיות לבין הבחירות הארציות לכנסת היא מלאכותית, היא שטחית, היא אינה אומרת את האמת על חלוקת הרבדים השונים בתוך רשות מקומית, ולית מאן דפליג שהבחירות לכנסת, בגלל משקלן הכללי, הן מצלות ולא מצילות, הן מצלות על הבחירות המקומיות.

כלומר, יש פנים לכאן ויש פנים לכאן, ושאלת שאלה פשוטה, ואני אפנה אותה לחבר הכנסת שליטא: הרי אני סבור שזוהי בעיה. אני יודע אותה לא רק בתור שר הפנים; גם במפלגתי יש מחייבים — מאחרים, ויש שוללים — המפרידים בין שני התאריכים, כל אחד בזכות שלו ובארגומנטציה שלו. אני שואל את חבר הכנסת שליטא שאלה פשוטה — — —

אהרן נחמיאס (המערך):

מה דעתו האישית של כבוד השר?

שר הפנים י' בורג:

לפי מה שאתם תחליטו.

אהרן נחמיאס (המערך):

לא, לא, לא.

שר הפנים י' בורג:

מה זה "לא, לא, לא"? אל תאמר לי "לא" אם אני דמוקרט.

אעיר הערה פשוטה, ואחר כך אציע את הצעת.

אם אין שינויים מפליגים, רעידת אדמה, מהפכה פוליטית — אמרתי "מהפכה" ולא "מהפך"; לפי ההגדרה שלי, אמרתי פעם שיש לנו בטעמי המקרא מהפך פשטא. אם כן, מהפך הוא מהפך אבל לא פשטא — — —

מאיר שטרית (הליכוד):

— — —

הישיבה ננעלה בשעה 15:21.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ר"ח — ר"כ

- אזכרה לסגן ראש הממשלה ושר החקלאות, שמחה ארליך ז"ל, במלאות שבעה למותו.
- א. שאלות ותשובות.
- ב. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו.
- ג. חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (תיקון). התשמ"ג — 1983 (קריאה ראשונה).
- ד. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו.
- ה. חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (שיפוט בעבירות שבוצעו בלבנון על-ידי מבקרים מישראל) (תיקון מס' 2). התשמ"ג — 1983 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ו. חוק לשכת עורכי-הדין (התמחות) (הוראת חוק שעה). התשמ"ג — 1983 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. סקירת שר השיכון והבינוי על פעולות משרדו.
- ח. החלטה בדבר אישור הוראות: 1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — חיסים). התשמ"ג — 1983: 2. בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה) (מס' 2). התשמ"ג — 1983: 3. בצו שעת-חירום (היטל מחקר לקרו תעשייה המלט) (תיקון מס' 2). התשמ"ג — 1983: 4. בצו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 7). התשמ"ג — 1983: 5. בצו תעריף המכס והפטור (תיקון מס' 12). התשמ"ג — 1983.
- ט. הצעות לסדר-היום.
- י. חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 13). התשמ"ג — 1983. (קריאה ראשונה).
- יא. חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 10). התשמ"ג — 1983 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק הגנת הפרטיות (תיקון). התשמ"ג — 1983 (קריאה ראשונה).
- יג. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו.
- יד. סקירת שר המסחר והתעשייה על פעולות משרדו.
- טו. סקירת שר המדע והפיתוח על פעולות משרדו.
- טז. סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו.
- יז. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו.
- יח. סקירת השר לענייני דתות על פעולות משרדו.
- יט. תוכנית שיקום השכונות — הצעת חברי הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו, ג' כהן, מ' וילנר ומ' שטרית.
- כ. הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לפי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, לבדיקת טיפול הממשלה בפניו סיני — הצעת חבר הכנסת מ' חריש.
- כא. מניעת כניסה של יהודים בעלי חזות דתית לאולם הנוסעים של נמל התעופה בן-גוריון — הצעת חבר הכנסת מ' הכהן.
- כב. פגיעה בערכי היסוד של היהדות, העם והמדינה כהצגות תיאטרון — הצעת חבר הכנסת ח' דרוקמן.
- כג. מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים — הצעת חבר הכנסת ו' שם-טוב.
- כד. אנשי "שלום עכשיו" באפרת — הצעות חברי הכנסת א' אכטבי, י' כהן וח' פורת.
- כה. אורות ברכה-עילית כיום העצמאות — הצעת חבר הכנסת י' צור.
- כו. שרפת דגלי הלאום — הצעת חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו.
- כז. שנה למלחמת לבנון — הצעת חבר הכנסת מ' בר-זהר.
- כח. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו.
- כט. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ר"ט — ר"כ

432. יועץ מודיעין לראש הממשלה — הצעת חבר הכנסת מ' בר-זהר.
- 433 — 435. הנעדרים היהודים בארגנטינה — הצעות חברי הכנסת ג' כהן, י' צבן וח' זינגרמן.
436. ריבוי רשויות בתחומי עלייה, קליטה וירידה — הצעת חבר הכנסת ע' כרעם.
437. בניית מבני ציבור מיותרים — הצעת חבר הכנסת א' ויינשטיין.
428. הבטחת המשך קיומם של מעונות היום — הצעת חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו.
429. שירותי הרווחה במגזר הערבי — הצעת חברי הכנסת ח' חלילה ומ' וחד.
430. מצב השכויים במחנה אל-אנצאר והמשא-ומתן להחלפת השכויים — הצעת חבר הכנסת מ' וילנר.
431. התבטאויות פומביות של הרמטכ"ל בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית — הצעת חבר הכנסת מ' חריש.

ג. הצעת חוק להערכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (שיפוט בעבירות שבוצעו בלבנון

על-ידי מבקרים מישראל) (תיקון מס' 2), התשמ"ג — 1983

1. תיקון סעיף 1
מישראל), התשמ"ג — 1982¹, במקום "י"ט בתמו
התשמ"ג (30 ביוני 1983) "יבוא כ"ד בחשון התשמ"ד
(31 באוקטובר 1983).

בסעיף 1 לחוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום
(שיפוט בעבירות שבוצעו בלבנון על-ידי מבקרים

¹ ס"ח התשמ"ג, עמ' 6 ועמ' 56.

ד. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (התמחות) (הוראת שעה), התשמ"ג — 1983

1. הגדרות
משוחרר שנפצע או שכריאותו נפגעה עקב שירותו
כאמור, ובלבד שתקופת התמחות לא תקוצר ביותר
משישה חודשים.

(א) בחוק זה —

3. רישום מתמחה

(א) על אף האמור בסעיף 126(1) לחוק, רשאית הלשכה לרשום
כמתמחה חייל משוחרר שהיה זכאי לעבור לשנת לימודיו
האחרונה בכפולטה, גם אם עדיין לא עמד בכחינות
בשלושה מקצועות לכל היותר של שנות לימודיו
הקודמות.

(ב) אישרה הלשכה בקשתו של מתמחה כאמור בסעיף קטן
(א), רשאית היא לקבוע כיום תחילת התמחותו את
התאריך שבו החל להתמחות בפועל על-פי הודעת
המאמן, ובלבד שלא יקדם מן היום שבו סיים את שירות
החירום.

(ג) מתמחה שנרשם לפי סעיף קטן (א), ובתום שישה חודשים
מיום כניסת חוק זה לתוקפו, עדיין אינו רשאי להירשם
כמתמחה לפי סעיף 126(1) לחוק — תיפסק התמחותו
עד שיהיה רשאי להירשם כמתמחה לפי סעיף 126(1)
לחוק.

(ד) מי שנרשם כמתמחה לפי סעיף קטן (א), לא יהיה זכאי
לקיצור תקופת התמחות, כאמור בכללים לפי סעיף 2.

"חייל משוחרר" — חייל ששירת שירות חירום ושירותו
זה נסתיים כדין;

"שירות חירום" — שירות בתקופה שבין י"ג בסיון
התשמ"ג (4 ביוני 1982) לבין י"ג באלול התשמ"ב (1
בספטמבר 1982) ששר הביטחון הכריז, עליו כשירות
חירום, לפי סעיף 1 לחוק הארכת מועדים,
התשל"ה — 1974;

"החוק" — חוק לשכת עורכי-הדין, התשכ"א — 1961².

(כ) מונחים אחרים בחוק זה יתפרשו כמשמעותם בחוק.

2. קיצור תספת התמחות

על אף האמור בסעיף 35(א) לחוק, רשאית המועצה
הארצית של הלשכה, באישור שר המשפטים, לקבוע
ככללים הוראות בדבר קיצור תקופת התמחותו של חייל
משוחרר, שהלשכה נוכחה כי עקב שירותו בשירות חירום
נבצר ממנו בתקופת שירותו להיות כשיר להירשם
כמתמחה לפי סעיף 26 לחוק, להירשם כמתמחה, להתחיל
בהתמחות או להמשיך בה, לפי החוק, וכן לקבוע בכללים
תנאים וסייגים לכך, לרבות הקלות מיוחדות לחייל

¹ ס"ח התשל"ה, עמ' 38.

² ס"ח התשכ"א, עמ' 178.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המטילות או המגדילות היטלים

שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — חיסום),
התשמ"ג — 1983², שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל
על טובין שהיו פטורים ממנו.

בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה),
התשי"ח — 1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175; התש"ס, עמ' 42, התשמ"ג עמ' 22.

² ק"ת שיעורי מק"ת, 464 התשמ"ג עמ' 610.

ו. החלטה בדבר אישור הוראות המטילות או המגדילות היטלים

שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה) (מס' 2),
התשמ"ג — 1983², שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל
על טובין שהיו פטורים ממנו.

בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה),
התשי"ח — 1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175; התש"ס, עמ' 42; התשמ"ג, עמ' 22.

² ק"ת שיעורי מק"ת, 462, התשמ"ג, עמ' 591.

ז. החלטה בדבר אישור הוראות המטילות או המגדילות היטלים

בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ג—1983², שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל על טובין שהיו פטורים ממנו.

התשי"ח—1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו שעת-חירום (היטל מחקר לקרן תעשיית המלט) (תיקון מס' 2).

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175; החש"ם, עמ' 42; התשמ"ג, עמ' 22.
² ק"ת שיעורי מק"ח, 464, התשמ"ג, עמ' 609.

ח. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה על טובין

בהתאם לסעיף 2(ב) לחוק מס קנייה (טובין ושירותים), התשי"ב—1952¹, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), התש"ט—1949², מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה על טובין שהיו פטורים ממנו.

¹ ס"ח 111, התשי"ב, עמ' 334; התשמ"ב, עמ' 44.
² ס"ח 19, התש"ט, עמ' 154; ס"ח 303, התש"ך, עמ' 18.
³ ק"ת — שיעורי מק"ח 463, התשמ"ג, עמ' 594.

ט. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), התש"ט—1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון מס' 12), התשמ"ג—1983².

¹ ס"ח 19, התש"ט, עמ' 154; ס"ח 303, התש"ך, עמ' 18.
² ק"ת — שיעורי מק"ח 463, התשמ"ג, עמ' 595.

י. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון סעיף 178), התשמ"ב—1982

(הצעת חברת הכנסת ת' אשל)

1. תיקון סעיף 178

בסעיף 178 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשכ"ח—1968¹, במקום הסיפא המתחילה במלים "תוך שישה חודשים" יבוא: "תוך שישים ימים מיום

¹ ס"ח התשכ"ח, עמ' 108.

דברי הסבר

סעיף 178 לחוק הביטוח הלאומי קובע:

מוצע לחקן סעיף זה ולקבוע בו כי אם לא החזיר המוסד כספים שגבה לפי דרישתו בטעות או שלא כדין תוך שישים ימים מיום גבייתם, ישולם עליהם ריבית והצמדה, כפי שייקבע בתקנות.

הצעה זו מתחייבת לאור שיעורי האינפלציה הגבוהים והצורך כשמירת ערכם של כספים שנגבו בטעות ומחזורים למי ששילמם.

"גבה המוסד כספים לפי דרישתו בטעות או שלא כדין ולא החזיר כספים אלה תוך שישה חודשים מיום גבייתם, ישלם עליהם המוסד ריבית כשיעור של 120% לשנה לזמן שעבר ממועד הגבייה עד יום החזרתם ולפי תנאים שנקבעו בתקנות".

יא. הצעת חוק אישור אמנות עם מדינות חוץ על-ידי הכנסת, התשמ"ג — 1983 (הצעת חבר הכנסת א' רובינשטיין)

1. הגדרות

בחוק זה —

"אמנה" — הסכם בכתב בין מדינת ישראל לבין מדינה או מדינות חוץ אשר הצדדים לו מתכוונים כי יוסדר על-ידי המשפט הבין-לאומי ואשר כניסתו לתוקף תעונה אחרת.

2. הנחת אמנות על שולחן הכנסת

הממשלה תניח על שולחן הכנסת כל אמנה.

3. אישור מכללא

הונחה על שולחן הכנסת אמנה ובתוך ארבעה שבועות לא דרשו עשרה חברי הכנסת דיון באישור האמנה, רואים את האמנה כאילו אושרה על-ידי הכנסת.

4. אישור מפורש

הונחה על שולחן הכנסת אמנה ובתוך ארבעה שבועות דרשו עשרה חברי הכנסת דיון באישור האמנה, ייערך דיון כאמור ובסיומו תיערך הצבעה לאישור האמנה.

דברי הסבר

בהיווצרות הרצון לעשות את האמנה, הרשות המבצעת היא השותף העיקרי במבצע זה, היא היוזמת והמנהלת את המשא-ומתן ותחומת על האמנות; האשור הפורמלי ניתן על-ידי ראש המדינה — נשיא או מלך, הכול לפי העניין — לאחר שההסכם זכה להסכמת הפרלמנט.

כרגומאות ניתן להביא את אוסטרליה, בלגיה, ברזיל, קוסטה-ריקה, דנמרק, ארגנטינה, פינלנד, צרפת, גרמניה, אירלנד, איטליה, הולנד, נורבגיה ועוד.

מטרתו שיתוף הכנסת בכריתת אמנות הן:

א. הבטחת הדמוקרטיה: כדברי הפרופסור לפידות: "בימינו הולך וגדל מספר התחומים בחיי הפרט שהאמנות מטפלות בהן", ששרי, בסופו של דבר, האזרח או החושב הוא שיצטרך לשאת בנטל או בהתחייבות שהמדינה, בתור שכוז, מקבלת על עצמה בהתקשרה כאמנה.

ב. יעילות — רצוי שגוף נוסף יתן דעתו על הנושא לפני שהמדינה מקבלת על עצמה התחייבות בין-לאומית.

ג. שמירה על עקרון הפרדת הרשויות: מקום שהאמנה מחייבת שינוי הדין הפנימי על-ידי חקיקה, יש למנוע מצב שבו הממשלה כלבד קובעת עובדה מוגמרת ומעמידה את בית-המחוקקים בפני הברירה: להפך את ההתחייבות הבין-לאומית של המדינה או לחלופין, לקבל על עצמה את מצוות החקיקה שהממשלה כפתה עליו בחותמה ובאשררה את האמנה הבין-לאומית.

הצעת החוק בניסוחה הנוכחי מאמצת במידת מה את השיטה הנהוגה על-פי חוקת הולנד, ומטרתה למנוע פגיעה ביעילות ובתפקוד הממשלה בקובעה מספר מינימלי של חברי כנסת היכולים לדרוש דיון באשור האמנה בתוך פרק זמן קצר. שתיקת הכנסת במשך ארבעה שבועות באשר לתוכן האמנה דינה כהסכמתה לכך שזו תוגש לחתימת הנשיא.

סעיף 11(5) לחוק יסוד: נשיא המדינה קובע, כי הנשיא ייחתום על אמנות עם מדינות חוץ שאושרו על-ידי הכנסת.

במציאות אין הממשלה נוהגת להניח אמנות על שולחן הכנסת פרט למקרים יחידים שלהם השלכות מרחיקות לכת, כמו הסכמי קמפ-דייוויד והסכם השלום עם מצרים. חוקיותה של דרך פעולה זו אושרה גם על-ידי בית-המשפט העליון בע"פ 131/67 קמאר נ' היועץ המשפטי לממשלה.

במשך כל השנים שבהן הייתה נוהגת פרקטיקה זו, השמיעו מלומדים רבים התנגדות לה וראו בה פגיעה במעמד הכנסת ובסמכותה. גם האופוזיציה בעבר בראשותו של מר מנחם בגין התנגדה לפרקטיקה זו. בוויכוח על אישור האמנה הבין-לאומית נגד השמדת עמים (ג'נוסייד) טען שר המשפטים דאז פנחס רוזן שלפי החוק הקיים אין הממשלה חייבת להביא לאישורה של הכנסת את האמנות הנחתמות עם מדינות זרות. אמר על כך מר מנחם בגין: "צר לי להגיד, ששר המשפטים המלומד טעה. הוראת חוק מפורשת מחייבת את הממשלה להביא לכנסת, לאישור, את כל האמנות לסוגיהן, שהממשלה חתמה עם מדינות זרות".

על מלים אלה חזר מר בגין גם בשנת 1963 בדיון בנושא הפרקטיקה בדבר כריתת אמנות. באותו דיון הביע שר המשפטים דאז, הר"ר דב יוסף, כשם הממשלה, הסכמה להניח לפני הכנסת "את נוסחן של אמנות שנחתמו בשם המדינה, במידה שהן חורגות מהסכמים שגרתיים" — — —

במציאות לא נהגו ממשלות ישראל בדרך זו. שלוש הצעות חוק שהוגשו בעבר בנושא זה על-ידי חברי הכנסת הפרופסור יצחק הנס קלינגהופר, יעקב ריפתין ותופיק טובי הוסרו מעל סדר-היום. כיום עיון בנושא "שיתוף הפרלמנטים בכריתת אמנות והסכמים בין-לאומיים", לזכרו של יו"ר הכנסת המנוח ראובן ברקת, סקרה הפרופסור רות לפידות את המצב המשפטי בישראל ובאומות העולם בנושא זה, ולדבריה עולה "כי כרוך המדינות הדמוקרטיות משתתף הפרלמנט, בצורה זו או זו,

יב. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 10), התשמ"ג — 1982
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. תיקון סעיף 4

בסעיף 4 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות),
 התשכ"ה-1965,¹ במקום "כל ארבע שנים" יבוא "כל

חמש שנים", ובמקום "השנה השלישית" יבוא "השנה
 הרביעית".

¹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 248, ס"ח התש"ל, עמ' 14.

דברי הסבר

לראש העיר לשוב, ליוזם, לתכנן ואף לבצע. המסגרת הקודמת של ארבע שנים היתה קצרה מדי לכל השלבים דלעיל. בנוסח המתוקן ייטיב ראש העיר למסור דוח לבוחריו גם בנושאי הביצוע כפועל. על-ידי חקיקה זו תיווצר הפרדה בין הבחירות המוניציפליות לבחירות לכנסת. הכרח המציאות הוא שהנושאים הלוקליים יזכו אחת לכמה שנים להארה מיוחדת. אסור בשום פנים להפוך אותם לסרח עודף בתוך הנושאים המדיניים הגדולים העומדים על הפרק בבחירות לכנסת.

1. סעיף 4 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965. קובע כי הבחירות לכל המועצות יקוימו בכל ארבע שנים ביום ג' השלישי לחודש חשוון. אולם אם היתה השנה השלישית שלאחר הבחירות האחרונות שנה מעוברת, יקוימו הבחירות ביום ג' הראשון לאותו חודש.

2. הצעת החוק באה לקבוע, כי הבחירות לעיריות ולמועצות המקומיות תיערכנה אחת לחמש שנים. הטעם לכך הוא בעובדה שהנושאים הלוקליים הם משקיים מטבעם, להבדיל מנושאים פוליטיים. מסגרת של חמש שנים תאפשר

יג. הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות סיכומיה והצעותיה של הוועדה לביקורת המדינה לדין וחשבון מס' 32 של מבקר המדינה בנושא הכנת משכורות מורים במחשב*

והחקצוב. כמו כן משמשים נתונים אלה להפקת דוחות סטטיסטיים לפי דרישה.

ב. בתקופה זו הולכת ומוקמת במשרד מערכת משולבת של נתוני כוח אדם בהוראה, ואף הוקמה לשם כך ועדה מרכזית המטפלת בנושא באופן שוטף.

ג. החל משנת הלימודים הקרובה יאוחדו הקבצים והעיכודים של משכורות המורים במגזר היהודי והערבי.

ד. במהלך הפקת המשכורות נבדקים בנקודות בקרה שונות מדגמים של משכורות ע"י צוות מיוחד של חשב המשרד ושל היחידה לעיבוד נתונים. לאחר הפקת המשכורות הבדיקה נעשית על-ידי חשבי המשכורת בגזבריות המחוזיות, ובהתאם לכך מונפקים הדיוכיים ומתבצעים עיכובים ומקדמות.

בכבוד רב,
 זבולון המר
 שר החינוך והתרבות

לכבוד
 חבר הכנסת אברהם כץ-עז
 יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה
 הכנסת
 ירושלים
 שלום רב,

בהתאם לבקשתך במכתבך מיום כ"ה בשבט התשמ"ג (8.2.83), להלן דיווח על ביצוע התיקונים והשיפורים שנעשו בעקבות המלצות הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנושא "הכנת משכורות מורים במחשב":

א. המערכת הממוכנת המשמשת את המשרד לצורכי חישוב שכר המורים אומנם אינה מופעלת עדיין ככלי ניהולי לבקרה שוטפת, אולם אין לכך השלכה על אופן חישוב השכר וטיב המשכורת המחושבת אינו מוטל בספק. יש להדגיש, כי נתוני השכר והנתונים המתלווים אליו משמשים הן את משרד החינוך והתרבות והן את משרד האוצר בכל נושאי התכנון

* הונחה על שולחן הכנסת ביום י" בשבט התשמ"ג — 24.1.1983.